

HERKES İÇİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Ulusal İnceleme Raporu

Türkiye

1

Ağustos 2013

ANKARA

"Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir."

Araştırma Ekibi

Araştırma Koordinatörü

Prof. Dr. Recep VARÇIN

İstatistik Uzmanı

Prof. Dr. Gül ERGÜN

Veri Giriş Uzmanı

Prof. Dr. Bülent GÜLÇÜBUK

Veri Giriş Uzmanı

Başak TURAN

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)

Proje Ofisi Uzmanları

TİSK Genel Sekreter Yardımcısı

Ferhat İLTER

TİSK KSS Uzmanı

T. Burcu ŞENEL GÜLDEREN

Herkes İçin KSS Proje Koordinatörü

Nil MİT

Herkes için KSS Proje Asistanı

Irmak İNAN

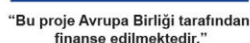
Feragat: Bu proje Avrupa Komisyonu'nun desteği ile finanse edilmektedir. Bu belge (bildirim) sadece Araştırma Ekibinin görüşlerini yansıtmaktadır. Avrupa Komisyonu veya TİSK, bu belgenin içeriğinden sorumlu tutulamaz.

İÇİNDEKİLER

TABLolar	5
GRAfİKLER	7
KISALTMALAR	8
YÖNETİCİ ÖZETİ	9
I. Giriş	11
II. Ülke Profili	13
1. Ülkedeki Ekonomik Durum ve İşletmelerin Genel Sınıflandırması	13
2. İşletmelerin İhracat Pazarları ve Küresel Tedarik Zincirindeki Durumları	19
3. KSS'ye İlişkin Ulusal Çerçeve ve Mevcut Durum	21
4. Ulusal Düzeyde Mevzuat Taraması ve Uluslararası Standartlara Uygunluk	27
5. Uluslararası KSS Girişimleri	27
III. Şirket Görüşleri Anketi Metodolojisi	30
1. Örneklem Stratejisi	30
2. Anket Sorularının Çevirisi, Pilot Testi ve Güncellenmesi	33
3. Analiz stratejisi	34
IV. Anket Sonuçları	35
1. Genel Bilgi	35
Gerekli örneklem içindeki alt gruplarının, Uluslararası İşverenler Teşkilatı tarafından açıkça belirtilmiş olması nedeniyle analizden önce örneklemin temel özelliklerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.	35
2. Şirketlerin KSS Algısı	38
2.1. Şirket Menşesine Göre KSS Farkındalığı	39
2.2. Bölgelere Göre KSS Farkındalığı	40
2.3. Şirketlerin Büyüklüğüne Göre KSS Farkındalığı	41
2.4. Sektörlere göre KSS Farkındalığı	42
2.5. Şirketlerin Mülkiyet Yapısına Göre KSS Farkındalığı	43
2.6. Yıllara Göre KSS Farkındalığı	43

4

TABLÖLAR

Tablo 1: Sektörlere göre Türkiye’deki Tüm Şirketler ve Çalışan Sayısı

Tablo 2: Şirketlerin NUTS 1 Bölgelerine Göre Dağılımı

Tablo 3: İstihdam Durumlarına ve Ekonomi Sektörlerine Göre Çalışanların Dağılımı (x1000)

Tablo 4: Yıllara Göre İhracat Değerleri (USD)

Tablo 5: Sektörlere Göre İhracat Değerleri

Tablo 6: İhracat Pazarı Olan Ülkeler (x1000 USD)

Tablo 7: Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı Doğrultusunda Gereken İdeal Yanıt Sayısı

Tablo 8: Farklı Tolerans ve Önem Seviyelerine Yönelik Tahmini Örneklem Büyüklükleri (n)

Tablo 9: Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı

Tablo 10: Şirketlerin Bölgelere Göre Dağılımı

Tablo 11: Şirketlerin Mülkiyet Yapısına Göre Dağılımı

Tablo 12: Şirketlerin Büyüklük ve Menşelerine Göre Dağılımı

Tablo 13: Şirketlerin Büyüklüklerine Göre KSS Farkındalığı

Tablo 14: Sektörlere Göre KSS Hakkında Farkındalık Düzeyi

Tablo 15: Şirketlerin Mülkiyet Yapısına Göre KSS Farkındalığı

Tablo 16: Yıllara Göre KSS Farkındalığı

Tablo 17: Şirket Menşesi ve Farkındalık Süresi Arasındaki İlişki

Tablo 18: Şirketlerdeki İlgili KSS Departmanlarının Dağılımı

Tablo 19: Şirketlerin KSS Öncelikleri

Tablo 20: KSS Faaliyetleri Yürütme Nedenleri

Tablo 21: KSS Araçlarına ve Girişimlerine İlişkin Farkındalık

Tablo 22: KSS Araçlarının ve Girişimlerinin Kullanımı

Tablo 23: Raporlamada Benimsenen Yaklaşımlar

Tablo 24: Şirket Dışı Paydaş Türleri

Tablo 25: KSS’nin Öneminin Artacağı Alanlar

Tablo 26: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

Tablo 27: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüklerine göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

Tablo 28: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşelerine Göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

Tablo 29: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

Tablo 30: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

Tablo 31: Şirketlerin KSS Faaliyetleri “İnsan Haklarına Saygı”

Tablo 32: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “İnsan Haklarına Saygı”

Tablo 33: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşesine göre “İnsan Haklarına Saygı”

Tablo 34: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “İnsan Haklarına Saygı”

Tablo 35: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “İnsan Haklarına Saygı”

Tablo 36: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Toplumla Bütünleşme”

Tablo 37: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Toplumla Bütünleşme”

Tablo 38: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşesine göre “Toplumla Bütünleşme”

Tablo 39: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Toplumla Bütünleşme”

Tablo 40: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Toplumla Bütünleşme”

Tablo 41: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Çevreye İlişkin Faaliyetler”

Tablo 42: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Çevreye İlişkin Faaliyetler”

Tablo 43: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşesine göre “Çevreye İlişkin Faaliyetler”

Tablo 44: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Çevresel Faaliyetler”

Tablo 45: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “Çevresel Faaliyetler”

Tablo 46: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

Tablo 47: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

Tablo 48: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşelerine göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

Tablo 49: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

Tablo 50: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Adil İşletme Davranışı”

Tablo 51: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Adil İşletme Davranışı”

Tablo 52: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşelerine göre “Adil İşletme Davranışı”

Tablo 53: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Adil İşletme Davranışı”

Tablo 54: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “Adil İşletme Davranışı”

Tablo 55: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “İyileştirme sağlanması”

Tablo 56: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket büyüklüğüne göre “İyileştirme sağlanması”

Tablo 57: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket menşelerine göre “İyileştirme sağlamak”

Tablo 58: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “İyileştirme sağlanması”

Tablo 59: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “İyileştirme sağlamak”

Tablo 60: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Önündeki Engeller

Grafikler

Grafik 1: Şirketlerin Menşesine Göre KSS Farkındalığı

Grafik 2: Bölgelere Göre KSS Farkındalığı

Grafik 3: KSS’nin Geleceği

Grafik 4: Eğitim Talebi

KISALTMALAR

BCM:	Makedonya İşverenler Konfederasyonu
CEA:	Hırvatistan İşverenler Birliği
CNIPMMR:	Romanya Küçük ve Orta Ölçekli Özel Sektör İşletmeleri Ulusal Konseyi
STÖ:	Sivil Toplum Örgütü
KSS:	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
EO:	İşveren Teşkilatı
GSYH:	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
ILO:	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOE:	Uluslararası İşverenler Teşkilatı
KOSGEB:	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSSD:	Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği
MEF:	Karadağ İşverenler Federasyonu
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
NUTS 1:	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (12 bölge)
PO:	Proje Ofisi
SAGP:	Satın Alma Gücü Paritesi
SKD:	İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
KOBİ:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KİT:	Kamu İktisadi Teşekkülü
TESK:	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TİSK:	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
GT:	Görev Tanımı
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ:	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
BM:	Birleşmiş Milletler
BMKP:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
GSYH:	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu araştırma raporu Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ile Proje Ortakları tarafından yürütülen proje kapsamında hazırlanmıştır (İlgi: EuropeAid/132438/C/ACT/Multi – Corporate Social Responsibility For All - CSR FOR ALL PROJECT). Projenin temel amacı, Güneydoğu Avrupa'daki işveren örgütlerinde KSS'ye ilişkin farkındalık yaratmak ve bu örgütlerin bu husustaki kapasitelerini güçlendirmektir.

Proje kapsamında her proje ortağı kuruluşun kendi bölgelerindeki mevcut durumu ortaya koymak amacıyla bir Ulusal İnceleme Raporu hazırlamaları ve planlanan proje faaliyetlerine katkıda bulunmaları gerekmektedir. Rapor iki araştırmayı gerektirmektedir: **Ülke Profili Araştırması** ve **Şirket Görüşleri Anketi**. Bu yönetici özetinde bu araştırma ve anketlerde elde edilen temel bulguların bir özeti sunulmaktadır.

Ülke Profili Araştırmasında KSS çalışmalarının yanı sıra söz konusu ülkelerdeki nüfus, ekonomi ve işgücü piyasası özelliklerine odaklanılmıştır. 75.627.324 nüfusa sahip Türkiye, hızla gelişen ekonomisi sayesinde GSYH-SAGP bazında dünyada 15. sıraya yükselirken nominal GSYH bazında ise 17. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin bu ciddi ekonomik kalkınması ile 1992 yılında 14.714.628.825 USD olan ihracat rakamı 2012 yılında 153.193.000.000 USD'ye çıkmıştır.

9

Türkiye'deki kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) geleneğinin uzun bir geçmişi vardır. Şirketlerin sahip olduğu şartlar ve gereksinimler birbirlerinden farklı olduğu için, hem işveren örgütleri hem de devletin bakış açısına göre KSS faaliyetleri gönüllülük esasına göre yürütülmelidir. Mevcut durumda, işletmelerin yasal gerekliliklerden ayrı olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler olarak tanımlanan KSS, sivil toplum kuruluşları ve şirketler tarafından gönüllülük esasına göre yürütülmektedir.

Şirket görüşleri anketi kapsamında 500 şirkete Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IOE) tarafından hazırlanan bir anket formu uygulanmıştır. Bu çalışmada geçerli ve eksiksiz 102 yanıt alınmıştır. Bu geçerli ve eksiksiz yanıtlar, şirketlerin büyüklüğüne, menşesine, sektör ve bölgedeki farklılıkları yansıtmaktadır. Elde edilen veriler bütün örneklem ve alt örneklem bazında analiz edilmiştir.

Dış ticaret şirketlerinin KSS farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve daha fazla sayıda KSS projesi gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca, İstanbul ve Batı Anadolu bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlerdeki KSS farkındalık düzeylerinin de daha yüksek olduğu görülmüştür. Anket sonuçlarına göre şirketler, çevresel sorumluluklar ile çalışanlar ve yerel topluma karşı sorumlulukları temel KSS öncelikleri olarak görmektedir. Özellikle çalışanlara karşı sorumluluk konusu göz önüne alındığında İstanbul'da faaliyet gösteren ve dış

ticaretle uğraşan şirketlerin diğer bölgelerde faaliyet gösteren ve dış ticaretle uğraşmayan küçük ve orta ölçekli işletmelerden daha hassas olduğu görülmüştür.

“Toplumla bütünleşme” konusunda şirketler daha ziyade kültürel faaliyetlere ağırlık vermektedir. Bu açıdan bakıldığında büyük ölçekli şirketler, bu tür faaliyetlere kaynak ayırabilme ve diğer toplumsal faaliyetlere katkıda bulunabilme gücüne sahiptir. İstanbul’da faaliyet gösteren şirketlerin toplumsal girişimler ve kültürel projelerde daha aktif oldukları gözlemlenmiştir.

Ayrıca çevre sorunları da şirketlerin KSS öncelikleri arasında yer almaktadır. Özellikle büyük ölçekli şirketler bu alanda yürütülen faaliyetlere daha fazla önem vermektedir.

Enerji tüketiminin azaltılması, doğal kaynakların kullanımı ve geri dönüşüm politikalarına ilişkin olarak ise İstanbul ve Batı Anadolu bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlerin diğer bölgelerdeki şirketlere kıyasla bu alanlarda daha aktif oldukları görülmüştür.

Şirketlerin büyüklüğü ve menşesi ile faaliyet gösterdikleri sektör ve bölgeler gözetilmeksizin şirketlerin büyük çoğunluğu Adil İşletme Davranışı kavramına karşı olumlu bir yaklaşım sergilemektedir.

Ancak diğer yandan insan hakları ihlalleri hususunda şirket büyüklüğü ve faaliyet gösterilen sektör ve bölgelerden bağımsız olarak şirketlerin çoğunluğu bu konuda “iyileştirme” sağladıklarını belirtmiştir. Çok uluslu şirketler ve genellikle İstanbul’da faaliyet gösteren şirketler, diğer şirketlere oranla bu konuda daha hassas bir yaklaşım sergilemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre şirketler gönüllü olarak KSS faaliyetleri yürütmeye sıcak bakmaktadır. Şirketlerin büyük çoğunluğu KSS’ye ilişkin eğitimlere ilgi gösterdiklerini belirtmişlerdir.

I. Giriş

Bu araştırma raporu Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ile Proje Ortakları tarafından yürütülen proje kapsamında hazırlanmıştır (İlgi: EuropeAid/132438/C/ACT/Multi – Corporate Social Responsibility For All - CSR FOR ALL PROJECT). TİSK'in Proje ortakları şunlardır:

- Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IOE)
- Hırvatistan İşverenler Birliği (CEA)
- Makedonya İşverenler Konfederasyonu (BCM)
- Karadağ İşverenler Federasyonu (MEF)
- Romanya Küçük ve Orta Ölçekli Özel Sektör İşletmeleri Ulusal Konseyi (CNIPMMR)

Projenin iki özel hedefi vardır: Bunlardan birincisi; Güney Doğu Avrupa Bölgesi'ndeki işveren örgütlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde çoklu paydaş diyaloguna katılımını (kamu sektörü reform süreci üzerindeki etkileri dâhil) arttırmak amacıyla, aralarındaki ağlar ve ortaklıklar ile KSS konusunda farkındalık ve kapasite yaratmaktır. İkinci özel hedefi ise; İşletmelerin sosyal, çevresel, etik, insan hakları ve tüketici kaygılarını faaliyetlerine ve temel stratejilerine dâhil etmeleri ve toplum nezdinde olumlu etkiyi arttırabilmeleri için bölgedeki işveren örgütlerinde farkındalık yaratmak ve kapasitelerinin geliştirilmesinde rehberlik etmektir.

11

Projenin özel hedeflerine ulaşabilmek ve proje faaliyetlerini sağlam bir temele oturtabilmek amacıyla bir ortak ülkede bir Ulusal İnceleme Raporu hazırlanacaktır. KSS'ye ilişkinin Ülke Ulusal İnceleme Raporu, proje kapsamında öngörülen temel faaliyetlerden biridir. Ulusal inceleme raporlarında elde edilen bulgular proje faaliyetlerinin şekillendirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Ulusal inceleme çalışmalarının yürütülmesinde gerekli teknik destek Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IOE) tarafından sağlanmaktadır. Proje Koordinatörünün eşgüdümünde taslak çerçeve(Metodoloji, araçlar, veri toplama, rapor taslağı, vb. dâhil olmak üzere) IOE tarafından hazırlanmıştır.

Ulusal inceleme raporu iki çalışmayı gerektirmektedir: Ülke Profili Anketi ve Şirket Görüşleri Anketi. Birincisi, mevcut bilgi, veri ve literatürün derlenmesinden, ikincisi ise şirketlere uygulanacak anketten oluşmaktadır. Elinizdeki Türkiye ulusal inceleme raporu, TİSK bünyesindeki Proje Ofisi uzmanları ile birlikte bağımsız araştırma danışmanları tarafından hazırlanmıştır. Araştırma ekibi Proje Ofisi uzmanları ile birlikte Uluslararası İşverenler Teşkilatı tarafından sağlanan metodoloji, araçlar, veri toplama ve raporlama konularını içeren taslak çerçeveyi incelemiş uyarlamaları yapmıştır. Bu süreçte, kullanılan araçların, veri toplama süreçlerinin ve raporlama formatının katılımcı diğer ülkelerle kıyaslanabilirliği korunmuştur.

Takip eden bölümde, Türkiye’de gerçekleştirilen KSS faaliyetleri, demografik, ekonomik ve işgücü piyasası özelliklerini içeren ülke profili kısaca özetlenecektir. İkinci bölümde şirket anketi araştırma ve örneklem süreçleri açıklanacaktır. Şirket anketinde elde edilen bulgular bu bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

3. Bölümde ise IOE tarafından geliştirilen analiz metodolojisi doğrultusunda şirket anketinde elde edilen bulgulara yer verilecektir. Ulusal inceleme Raporu kilit bulgulardan proje faaliyetlerinin nasıl yararlanacağı işaret edilerek sonuçlandırılacaktır.

II. Ülke Profili

1. Ülkedeki Ekonomik Durum ve İşletmelerin Genel Sınıflandırması

Nüfus: Türkiye'nin yüzölçümü 783,562 km² ve nüfusu 75.627.324'tür. Türkiye'nin kara sınırı olduğu ülkeler: Yunanistan 206 km, Bulgaristan 240 km, Gürcistan 250 km, Ermenistan 268 km, Nahcivan (Azerbaycan) 9 km, İran 499 km, Irak 331 km, Suriye 822 km.

Türkiye'nin genç bir nüfus yapısına sahip olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye nüfusunun yarısı 30 yaş altındadır. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı şu şekildedir: 0-14 %24,5, 15-64 %67,8, 65 yaş ve üzeri %7,7. Yaş gruplarına göre cinsiyet oranı ise şu şekildedir: doğumlarda 1.05 (Erkek/Kadın); 15 yaş altında 1.04, 15-65 yaş grubunda 1.03, 65 ve üzeri yaş grubunda 0.84. 2012 istatistiklerine göre nüfus artış hızı %1,2'dir.

Türkiye'de 1950'lerden sonra hızlı bir kentleşme yaşanmıştır. Örneğin bu dönemde nüfusun %25.04'ü kentsel bölgelerde yaşarken %74.96'sı ise kırsal bölgelerde yaşamaktaydı. Türkiye'de yıllara göre kentleşme oranı şu şekildedir; 1990'da %4,5, 2000'de %2,9, 2007'de %3,0, 2008'de %4,0, 2009'da %2,7 ve 2010'da %2,9. TÜİK'in son istatistiklerine göre nüfusun %77,3'ü kentlerde; %22,7'si ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır.

Bu hızlı kentleşme oranının altında Türkiye'nin sanayileşme ile modernleşme çalışmaları yatmaktadır. Türkiye'deki kentleşmenin arkasında aslında "çekici" ve "itici" faktörler bulunmaktadır. Kırsal bölgelerden kentsel bölgelere göçe yol açan itici faktörler; tarımsal üretimdeki modernleşme, kırsal bölgelerdeki yaşam standartların düşük olması ve toprakların aile üyeleri arasında paylaşılmasıdır. Diğer yandan yüksek sanayileşme oranı, hizmet sektörünün öneminin artması ve daha iyi çalışma ve yaşam koşulları bu göçün arkasındaki çekici faktörlerdir.

Türkiye'deki Gini katsayısı 40'tır. Kırsal ve kentsel bölgelerde ise bu rakam küçük değişiklikler gösterir. Bu rakam kentsel bölgelerde 39,4 iken kırsal bölgelerde 38,5'tir. Yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusla ilgili olarak, Türkiye'de yoksulluk sınırı hakkında veri toplayan ve yoksulluk sınırını belirleyen birkaç kuruluş vardır. Memur-Sen, Türk-İş ve TÜİK yoksulluk sınırını belirlemeye çalışan kuruluşlardır. Bu kuruluşların her biri yoksulluk sınırını belirlerken farklı kriterler kullanmaktadırlar. Bu araştırmada ise TÜİK tarafından belirtilen yoksulluk sınırı temel alınmıştır (TÜİK Yoksulluk Çalışmaları, 2008). Türkiye'deki yoksulluk sınırının Avrupa'daki yoksulluk sınırları ile karşılaştırılabilmesi amacıyla TÜİK, EUROSTAT'ın yoksulluk sınırı tanımını kullanmaktadır. Yoksulluk sınırı, satın alma gücü paritesine göre (SAGP) hesaplanmaktadır. TÜİK açlık sınırı, mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk olmak üzere üç farklı yoksulluk kategorisi kullanmaktadır;

Bunların üçü de yoksulluk olarak değerlendirilmektedir. Günlük 1 USD, 2. USD veya 4.30 USD harcama gücüne sahip bir kişi yoksul olarak tanımlanmaktadır. Ağustos 2013'te yayımlanan TÜİK verilerine göre nüfusun %16,9'u yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Türkiye'de yıllara göre okur-yazarlık oranı artmaktadır. Yetişkinler arasındaki okur-yazarlık oranı %94,1'dir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2012-2013 eğitim-öğretim yılına ait örgün eğitim istatistiklerine göre ilköğretime devam oranı %98.67'dir. Cinsiyet bazında ise bu oranda küçük farklar gözlemlenmektedir. Bu oran erkeklerde %98.77 iken kadınlarda %98.56'dır. Örgün orta öğretime devam oranı %67.37'dir (açık öğretim hariç). Bu oran erkek öğrenciler için %68.53 iken kız öğrenciler için %66.14'tür. Türkiye'de 2012 yılında zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. Bunun anlamı şudur: önümüzdeki yıllarda Türk vatandaşlarının eğitim düzeyi yükselecektir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim Genel Müdürlüğü ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından özellikle orta öğretimdeki okullaşma oranını arttırmak için bazı projeler hayata geçirilmiştir.

Ekonomi: 1923'de kurulan Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren sanayileşmeye ve modernleşme girişimleri içerisinde. 1923- 1929 yılları arasında Türkiye, ulusal ve uluslararası şirketlerin faaliyet gösterdiği göreceli olarak serbest piyasa ekonomisi benimsenmiştir. Boratav'a göre (Türkiye İktisat Tarihi) Türkiye'deki 201 anonim şirketten 66'sında yabancı sermaye payı vardır. 1930'lardan sonra Türkiye i iç piyasayı korumaya yönelik ithal ikameci politikalar benimsemiştir. Bu dönemlerde devlet, Kamu İktisadi Teşekküllerinin (KİT) özel sektörle birlikte faaliyet gösterdiği bir ekonomide önemli bir role sahip ekonominin temel aktörüydü.. 1980 yılında 24 Ocak Kararları olarak anılan kararlar ile Türkiye'de piyasa ekonomisi hayata geçirildi ve ekonominin liberalleşmesine yönelik politikalar uygulanmaya başlandı. KİT'lerin büyük bir kısmı kademeli olarak özelleştirildi. Bunun yanı sıra devlet bankaları da özelleştirildi. Tüm bu politikalar doğrudan yabancı yatırımların artmasına yol açtı.

Türkiye'de 1980'lerden bu yana hızlı bir ekonomik büyüme süreci yaşanmaktadır. Bu büyüme sayesinde 2012 yılına ait rakamlara göre Türkiye, GSYH-SAGP bazında dünya sıralamasında 15. sıraya yükselirken nominal GSYH bazında ise 17. sıraya tırmanmıştır. Kişi başına düşen GSYH 2002 yılında 3.519 USD iken bu rakam 2012 yılı itibariyle 10.609 USD olarak gerçekleşmiştir. 2002-2012 yılları arasında kişi başına düşen milli gelir üç kat artış göstermiştir. Yaşanan mali krizler öncesinde, 2002 ve 2007 yılları arasında reel GSYH'daki ortalama yıllık artış %6,8 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1’de mikro, küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Sektörlere göre Türkiye’de İşletme ve Çalışan Sayısının Dağılımı

SEKTÖR	Şirket Sayısı	Erkek Çalışan (x1000)	Kadın Çalışan (x1000)
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	6,768	111	2
İmalat	419,150	2,408	1,012
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	3,158	200 (su tedarik sektör dâhil)	17 (su tedarik sektör dâhil)
Su, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme	2,450		
İnşaat	241,434	1,652	57
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	1.242.788	2,751	751
Ulaştırma ve Depolama	576,876	1,030	65
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	301,948	965	241
Bilgi ve İletişim	36,386	176	61
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	30,233	143	121
Emlak	48,587	151	33
Profesyonel, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	184,572	329	178
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	43,904	629	295
Eğitim	19,905	632	592
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	40,731	299	509
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	36,280	83	25
Diğer hizmet faaliyetleri	239,822	491	257
TOPLAM	3.474.992	13,050	4,216

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Türkiye 2012 (istihdam rakamları 15 yaş ve üzerini kapsar)

Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinin bu tabloya dâhil edilmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sektörlerde toplamda 3.225.000 erkek ve 2.872.000 kadın çalışmaktadır. Kamu yönetimi ve savunma sanayisinde 1.237.000 erkek ve 221.000 kadın çalışan yer almaktadır. KSS araştırmasının yalnızca özel sektör şirketlerine ve kamu iktisadi teşekküllerine odaklanması sebebiyle bu sektörler işletmelerin sektörlere göre

"Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir."

dağılımını gösteren tabloya dâhil edilmemiştir. Tarım üreticileri ve kamu yönetimi kuruluşları KSS araştırmasının hedef kitle içerisinde yer almamaktadır.

İmalat, inşaat, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, konaklama ve yiyecek hizmetleri sektörleri, faaliyet gösteren işletme ve istihdam edilen kişi sayısı açısından Türkiye'deki kilit sektörlerdir. İmalat sektörü kategorisinde alt sektör olarak yer alan otomotiv sektörünün de önemli bir yeri olduğunu vurgulamak gerekir. Ayrıca sağlık ve sosyal hizmet sektörlerinde çalışan kadın sayısı diğer sektörlerle göre daha fazladır. Kadın istihdamı aynı zamanda eğitim sektöründe de ön plana çıkmaktadır.

İstanbul, Ege, Akdeniz ve Batı Anadolu bölgeleri sanayileşmenin yoğun olarak gözlemlendiği bölgeler olarak ön plana çıkmaktadır. Tablo 2'da şirketlerin NUTS 1 bölgelerine göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2. Şirketlerin NUTS 1 Bölgelerine Göre Dağılımı

NUTS 1	BÖLGE	Şirket Sayısı
TR1	İstanbul	829,119
TR2	Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)	168,066
TR3	Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	520,608
TR4	Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	319,928
TR5	Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)	342,910
TR6	Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	441,907
TR7	Orta Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	146,806
TR8	Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	182,061
TR9	Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	110,926
TRA	Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	64,288
TRB	Ortadoğu Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)	108,118
TRC	Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak)	240,255
	TOPLAM	3.474.992

Sanayi yoğunluğunun en fazla görüldüğü bölgeler sırasıyla İstanbul, Ege ve Akdeniz'dir. Bu bölgelerin sahip olduğu kıyı şeridi gibi coğrafik avantajlar şirketlerin faaliyetlerini bu bölgelerde yürütmeyi tercih etmelerinde büyük bir öneme sahiptir. Ege Bölgesinde İzmir; Akdeniz Bölgesinde ise Antalya ve Adana, sanayi faaliyetlerinin yüksek düzeylere ulaştığı başlıca illerdir.

Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye ekonomisi GSYH-SAGP bazında dünyada 15. sıradadır. Ancak Türkiye bu noktaya geleşiye kadar sert ve uzun vadeli ekonomik çalkantılardan geçmiştir. Örneğin enflasyon rakamlarının aşağıya çekilebilme imkânı varken, 1980'lerden 2000 yılına kadar Türkiye'de enflasyon rakamları oldukça yüksekti (1980'de %97; 1985'te %45.54; 1990'da %60.36; 1995'te %92.44; 2000'de %56.43; 2005'te %8.19 ve 2010'da %8.58). Enflasyonu düşürme çabalarının ardından Türk Lirası'ndan altı sıfır atılarak Türk Lirası tekrar değer kazanmıştır.

Tarihsel gelişim açısından bakıldığında, Türkiye 1980'li yıllara kadar bir tarım ülkesiydi. Bu dönemdeki başlıca ihracat ürünleri pamuk, buğday, tütün, çay, pirinç, kuruyemiş, şeftali, fındık ve meyveydi. Ancak 1980'li yıllardan sonra tarımsal ürünlerin yanı sıra imalat malları da ihraç edilmeye başlandı ve bu ihracat devletin teşvik politikaları ve artan şirket faaliyetleri ile desteklendi.

Teşvikler ve artan siyasi ve ekonomik istikrar sayesinde Türkiye'deki şirketler, ihracat ve yatırım platformlarının daha önceden kurulmuş olduğu Avrupa ve Orta Doğu bölgeleri ile Eski Sovyet Birliği ülkeleri gibi dış piyasalarda faaliyet gösterme fırsatı arayışı içine girdiler. Türkiye aynı zamanda Orta Asya'da yer alan Türki Cumhuriyetlerde en fazla yatırım yapan ülke konumuna yükseldi.

Bu dönem içerisinde kaydedilen ekonomik gelişmelerin yanı sıra istikrarlı yatırım ortamı da uluslararası yatırımcıların ve çok uluslu şirketlerin özellikle özelleştirme alanında dikkatini Türkiye'ye çekti. Bu dönemde uluslararası yatırımcılar ve çok uluslu şirketlerin, Türk şirketleri ile yapılan ortak yatırımlara ek olarak bağımsız yatırımlar da yaptığı gözlemlenmiştir.

İşgücü Piyasası: TÜİK verilerine göre Ocak 2013 itibarıyla Türkiye'deki işgücü piyasasına katılım oranı %50,9'dur. Kadınların işgücü piyasasına katılım oranı %28,8 ile AB ortalamasının çok altında kalmaktadır. Ancak Türkiye, 2023 yılına kadar kadınların işgücü piyasasına katılımında AB ortalamasını yakalamayı hedeflemektedir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, kadın ve erkeklerin istihdam durumları arasında ciddi bir fark vardır. Hala kadınların çoğu tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak işgücü piyasasında yer almaktadır. Ayrıca işverenlerin %10'u kadın girişimcilerden oluşmaktadır. Fakat hizmet sektöründe çalışan kadın sayısının oldukça yüksek olduğunu da belirtmek gerekir.

Tablo 3: İstihdam Durumlarına ve Sektörlere Göre Çalışanların Dağılımı (x1000)

İstihdam Durumu	Tarım	Sanayi	Hizmet
ERKEK	3,225	5,372	8,915
Sürekli ve Geçici Çalışanlar	392	4,601	6,659
İşveren	71	360	714
Serbest Meslek Sahibi	2,177	363	1,366
Ücretsiz Aile İşçisi	585	48	176
KADIN	2,872	1,088	3,349
Sürekli ve Geçici Çalışanlar	213	906	2,848
İşveren	8	12	74
Serbest Meslek Sahibi	413	136	239
Ücretsiz Aile İşçisi	2,238	34	188

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Türkiye 2012

2012 yılında ortalama işsizlik oranı %9,4'tür. Ancak gençler arasında bu oran %20,4 ile ortalama işsizliğin ki katı kadardır. Dolayısıyla, gençlere yönelik istihdamı artırma çalışmaları Türkiye'nin gündeminde kalmaya devam etmektedir.

Kamu ve özel sektördeki istihdam durumları karşılaştırıldığında, Mart 2012 tarihi itibarıyla kamu sektöründeki istihdam oranının %12,6 (3.111.666) olduğu görülmektedir. Kamudaki istihdamın sektörlere göre dağılımı ise şöyledir: %25,2 tarım; %18,8 sanayi; %7,2 inşaat ve %48,8 hizmet sektörü. Bu da kamu sektöründeki göreceli yoğunluğun aslında çok yüksek olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla geri kalan işgücü serbest meslek sahibi, işveren, çalışan ya da ücretsiz aile işçisi olarak özel sektörde istihdam edilmektedir.

18

Türkiye tarihsel olarak büyük bir kayıt dışı ekonomiye sahiptir. Ancak son 10 yılda, ekonominin kayıt altına alınması ve kayıtlı istihdamın teşvik edilmesine yönelik sıkı çalışmalar gerçekleştirilmiş ve bu da kayıt dışı ekonominin daralması ile sonuçlanmıştır. Söz konusu dönemde, kayıt dışı istihdam oranı Ocak 2013 tarihi itibarıyla yaklaşık %50'den %36,2'ye düşmüştür. Bu noktada kayıt dışı istihdamın önemli bir oranının tarım sektöründe yoğunlaştığını belirtmek gerekmektedir. Ücretli işçiler arasındaki kayıt dışı istihdam oranı %20'dir. Sosyal Güvenlik Kurumu, yasal yaptırımlar yerine etkin rehberlik yoluyla kayıtlı istihdamı teşvik etmeye yönelik projeler uygulamaktadır.

KOBİ'ler; istihdam, maaş, ücretler, ithalat-ihracat ve yatırımlar açısından Türk ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. İşletmelerin %90'a varan oranda büyük bir bölümü KOBİ'lerden oluşmaktadır. 2011 rakamlarına göre, istihdamın %77,8'i KOBİ'ler tarafından sağlanmaktadır. Dahası ihracatın %59,6'sı ve ithalatın %39,9'u da KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu veriler, Türk KOBİ'lerinin küresel tedarik zincirinde yer aldığını göstermektedir.

"Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir."

A.T. Kearney Doğrudan Yabancı Yatırımlar Güven Endeksi'ne göre Türkiye 2007 yılında 20. ve 2010 yılında 23. sırada yer alırken 2013 yılında 13. Sıraya yerleşmiştir. Bu da Türkiye'nin doğrudan yabancı yatırımlar için uygun bir ülke olduğunu göstermektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin sayısı 1980'lerden beri artış göstermektedir. Yabancı sermayeli şirketlerin sayısı 2003 yılında 6.700 iken 2006 yılında 15.000'e, 2009 yılında 25.000'e ve 2011 yılında 30.000'e ulaşmıştır. Çok uluslu şirketlerin özellikle otomotiv sektöründe faaliyet gösterdiği gözlenmiştir. *Capital Journal* tarafından yürütülen bir araştırmaya göre, 16 yabancı sermayeli şirkette 62.000 çalışan bulunmaktadır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, Türkiye'nin özelleştirme politikası Kamu İktisadi Teşekküllerinin (KİT) çoğunun özelleştirilmesine yol açmıştır. Özelleştirme yabancı yatırım şirketleri ve çok uluslu şirketlerin ilgisi çekilmiştir. ISO 500 listelerine göre, 13 Kamu İktisadi Teşekkülü bulunmaktadır ancak bunlardan sadece biri (TÜPRAŞ) en iyi 10 şirket listesinde yer almaktadır. Bu durum devletin ekonomiye çok fazla katılmadığını, aksine özel sektör şirketlerine daha fazla fırsat tanıdığını göstermektedir.

2. İşletmelerin İhracat Pazarları ve Küresel Tedarik Zincirindeki Durumları

Türkiye 1980'lerden beri ihracat odaklı bir büyüme anlayışı benimseyerek ithal ikameci büyüme anlayışını terk etmiştir. Türkiye yıllar içinde küresel pazardaki ihracat değerini ve paylarını arttırmıştır. Tablo 4'de son 20 yıldaki ihracat değerleri gösterilmektedir.

Tablo 4: Yıllara Göre İhracat Değerleri (USD)

Yıl	İhracat Değeri	Yıl	İhracat Değeri
1992	14.714.628.825	2003	47.252.836.302
1993	15.345.066.893	2004	63.167.152.820
1994	18.105.872.075	2005	73.476.408.143
1995	21.637.040.881	2006	85.534.675.518
1996	23.224.464.973	2007	107.271.749.904
1997	26.261.071.548	2008	132.027.195.626
1998	26.973.951.738	2009	102.142.612.603
1999	26.587.224.962	2010	113.883.219.184
2000	27.774.906.045	2011	134.954.361.571
2001	31.334.216.356	2012	153.193.000.000
2002	36.0590.890.029		

İhracat değerleri sektörlere göre değerlendirildiğinde, endüstriyel ürünlerin %76,2'lik bir oranla büyük bir yere sahip olduğuna dikkat çekilmelidir. Endüstriyel ürünleri %13,3 ile tarım ürünleri takip etmektedir. Tablo 5'de, sektörlere göre tüm ihracat değerlerini göstermektedir.

Tablo 5: Sektörlere Göre İhracat Değerleri

1 Ağustos – 31 Temmuz				
SEKTÖRLER	2011/2012	2012/2013	Fark (%)	Pay (%)
I. TARIM	18.882.374	20.315.041	7.6	13.3
A. Bitkisel ürünler	13.671.324	14.290.654	4.5	9.3
B. Diyet Ürünleri	1.549.857	1.865.006	20.3	1.2
C. Ahşap ve Ahşap Ürünleri	3.661.192	4.159.381	13.6	2.7
II. SANAYİ	112.852.327	116.787.863	3.5	76.2
A. TARIMA DAYALI SANAYİ	11.143.823	12.112.430	8.7	7.9
B. Kimyasal ürünler	16.500.136	17.617.269	6.8	11.5
C. Sanayi ürünleri	85.208.368	87.058.164	22.0	56.8
III. MADENCİLİK	3.980.234	4.824.070	21.2	3.1
TOPLAM (TİM)	135.714.934	141.926.974	4.6	92.6
Türkiye İhracatçılar Meclisi dışında yapılan ihracat*	6.810.398	11.266.505	65.4	7.4
TOPLAM (TÜİK+TİM)*	142.525.332	153.193.479	7.5	100.0

20

*Türkiye İhracatçılar Meclisi

Tablo 6'ya bakıldığında, Türkiye'nin ihracat için tek veya az sayıda ülkeye bağlı olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin ihracat bölgesi Avrupa ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri'ne, Çin'den Orta Doğu ülkelerine kadar geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Türk işletmelerinin ihracat yaptığı ülkeler arasında Almanya ilk sıradadır.

"Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir."

Tablo 6: İhracat Pazarı Olan Ülkeler (x1000 USD)

ÜLKE	2012	2013	Fark %
ALMANYA	1.007.142	1.177.528	17%
IRAK	910,143	1.065.930	17%
İNGİLTERE	615,188	768,761	25%
RUSYA	545,912	616,507	13%
İTALYA	466,942	583,505	25%
FRANSA	471,524	534,060	13%
ABD	468,352	484,189	3%
İSPANYA	255,467	327,363	28%
ÇİN	226,809	325,657	44%
MISIR	251,107	280,999	12%
TOPLAM	10.768.600	12.629.540	17%

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi

3. KSS'ye İlişkin Ulusal Çerçeve ve Mevcut Durum

KSS'nin kapsamı, KSS'nin nasıl tanımlandığına bağlıdır. Literatürde, bu ifadeye ilişkin çeşitli tanımlar bulunmaktadır ve her tanım KSS'nin kapsamını belirlemektedir. Bu çalışmada Uluslararası İşverenler Örgütü'nün (IOE) tanımı esas alınmaktadır ve bu tanım şöyledir: "Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), bir şirketin ticari faaliyetlerinde gönüllü olarak paydaşlarının toplum ve çevreye ilişkin beklentilerini karşılayan davranış ve ilkelere yer vermesidir." Bu tanımdaki kilit ifade, şirketlerin hukuki düzenlemelerin gerektirdiği uygulamaların ötesindeki gönüllü çalışmalardır. Bu tanım dikkate alındığında, Ahiliklerin kurulmasıyla Türkiye'nin KSS geçmişi 13. yüzyıla dayanmaktadır. Ahilik, bir esnaf ve sanatkârlar dayanışma örgütü olarak doğmuştur. Ahilik 7 temel ilkeye sahiptir ve bunların çoğu insancılık, hayırseverlik, cömertlik ve işbirliğine dayalı ilişkiler gibi, KSS'nin bileşenleri ile doğrudan ilgilidir. Zararlı ve suç teşkil eden davranışlar gösteren kimselerin 'Ahi' örgütünün bir üyesi olamadığının altını çizmek gerekmektedir. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (TESK), kendilerinin 'Ahilik' geleneğinin bir devamı olduğunu vurgulamaktadır.

Hayırseverlik ve insani yardım, Türkiye'de iş kültürünün bir parçasıdır. Bu tür eylemler, çalışanlar ve ailelerine yönelik sorumluluk taşımak, toplum faaliyetlerini (yerel düzeydeki sosyal girişimleri) desteklemek ve öğrenim bursu sağlamayı kapsamaktadır. Bu tür eylemler KSS olarak nitelendirilmese bile, aslında KSS faaliyetlerinin bir parçasıdır.

KSS'ye ilişkin mevcut durum çerçevesinde, beş kuruluş temsilcisi ile görüşme yapılmıştır. Bunlar: Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (Eğitim Müdürü Ersin Artantaş ve Eğitim Uzmanı Çolpan Erdem); Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Eğitim Genel Sekreteri ve YOL – İş Başkanı Ramazan Ağar); Kalkınma

Bakanlığı (Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Başkanı Sema Beyazıt); Bilgi Üniversitesi KSS Gözlemevi (Gözlem Uzmanı Tamer Altunay) ve İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (Şükran Çağlayan ve Hakan Bayman). Bu bağlamda Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu da kendi KSS politika belgesini sunmuştur. Bu kuruluş temsilcilerinin seçilmesindeki amaç KSS'ye ilişkin farklı sosyal tarafların ve kuruluşların fikirlerini almak ve mevcut durumu değerlendirmek olmuştur.

Öncelikle, işveren örgütleri KSS faaliyetlerinin gönüllü olması gerektiğinin altını çizmekte ve KSS'ye ilişkin ayrı bir mevzuatın bulunmasına gerek olmadığını belirtmektedir. Ancak, bu örgütler her şirketin KSS faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve kendi girişimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda kendi KSS politikalarını geliştirebilme becerilerine sahip olması konusuna vurgu yapmaktadır. Her şirket, sektör ve faaliyetlerine bağlı olarak kendine özgü bir KSS politikasına sahip olabilmektedir. Örneğin, bir kimya firması çevre ile ilgili bir KSS politikası benimserken diğer bir firma geri dönüşüm ile ilgili bir politika yürütebilir. Dolayısıyla, şirketlere hukuki olarak zorunlu kılınmış bazı KSS faaliyetleri yerine kendi KSS girişimlerini tasarlama esnekliği sunulmalıdır. İşveren örgütleri aynı zamanda küreselleşen bir piyasada KSS faaliyetlerinin şirketler için önemini vurgulamaktadır. Örneğin, tedarik zinciri yönetimi kaynakların etkili kullanılmasında ve sürdürülebilir kalkınmada büyük bir rol oynamaktadır.

İşveren kuruluşları için diğer önemli bir nokta şirketlerin ve devletin rol ve sorumluluklarıdır. Bu kuruluşlar, devlet ve şirketler arasında sorumlulukların kesin çizgilerle ayrılmış olması gerektiğini belirtmektedir. Örneğin, insan haklarının korunması ve temel sosyal ve çevresel standartların uygulanması şirketlerin sorumluluk alanının çok ötesindedir ve devlet bu tür meselelerde aktif bir rol üstlenmelidir.

İşveren kuruluşları da KSS ile ilgili projeler yürütmektedir. Örneğin, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu mevcut projenin yanında **(a)** BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'ne ilişkin Farkındalığın Arttırılması; **(b)** ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehberi; **(c)** KSS ile ilgili Yayınlar; **(d)** Küresel Raporlama Girişiminin Türkçe'ye Çevrilmesi; **(e)** Çocuk İşçiliğine Son Verilmesi dâhil olmak üzere KSS ile ilgili pek çok proje uygulamıştır.

İşçi sendikaları da KSS'nin pek çok bileşeninin aslında "sosyal devlet" in bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Yani devlet, KSS faaliyetlerinin bileşenlerini düzenlemeli ve bu tür faaliyetleri özel sektördeki şirketlere bırakmamalıdır. Sendikalar, çalışanlar arasındaki düşük örgütlenme oranına ve örgütlenmenin önündeki engellere dikkat çekerek örgütlenme hakkının devlet tarafından düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. İşçi sendikaları temsilcileri sendikalaşmanın önündeki engellerin kaldırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Kayıtsız çalışanlar ve çocuk işçiliği de sendikaların gündeme getirdiği diğer önemli konular arasındadır. Ayrıca, TÜRK-İŞ ve HAK-İŞ gibi İşçi Sendikaları Konfederasyonlarının, bağımsız projeler ve Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ile birlikte ortak projeler yürüttüklerinin de altını çizmek gerekir. Çocuk işçiliğinin önlenmesi, iş hukukunun yeterli düzeyde uygulanması ve ulusal, yerel ve işletme düzeyinde sosyal diyalogun geliştirilmesi işçi sendikalarının ve işveren kuruluşlarının birlikte yaptıkları çalışmalara örnek oluşturmaktadır.

KSS'nin Türkiye'deki mevcut durumunu değerlendirmek için, ilgili kurum olan Kalkınma Bakanlığı Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Dairesi Başkanı Sayın Sema BAYAZIT ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bakanlık ne bir KSS mevzuatının mevcut olduğunu ne de KSS girişimlerini düzenleme yönünde bir girişim bulunduğunu belirtmiştir. Ancak, Ulusal Kalkınma Planı'nda insan hakları, kadın hakları, çevresel konular ve diğer KSS ile ilgili meseleler üzerinde daha çok durulduğuna değinilmiştir. Bu tür konuların özel şirketler ve ilgili STK'lar ile yakın işbirliği içinde öne çıkarılabileceği düşünülmektedir.

Türkiye'de KSS'ye ilişkin kilit öneme sahip diğer bir bilgi kaynağı da İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)'dir. SKD 2004 yılında özel sektör firmaları tarafından kurulmuştur. Derneğe yalnızca şirketler üye olabilmektedir. SKD ile bir görüşme gerçekleştirilmesinin esas sebebi, KSS anketine dâhil edilen şirketlerin çoğunun SKD'ye üye olmalarıdır. SKD'nin temel faaliyet alanı sürdürülebilir kalkındır. SKD'ye üye olabilmek isteyen bir şirketin sürdürülebilir kalkınmaya dâhil olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği temsilcileri KSS'nin sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olduğunu belirtmektedir. SKD'ye göre, hem şirketlerin hem de toplumun uzun vadede KSS faaliyetlerinden faydalanması bakımından KSS aslında "kazan-kazan durumudur." Bazı şirketlerin KSS'nin önemini yeterince farkında olmamasından dolayı, farkındalık arttırmanın şirketlerin KSS faaliyetlerine dâhil olmasında kilit bir öneme sahip olduğunu vurgusu yapılmaktadır. Bu doğrultuda, İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği özellikle İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir gibi sanayileşmiş illerdeki üniversiteler, STK'lar ve kamu kurumları ile birlikte çalışmaktadır.

Son yıllarda, KSS konulu araştırmalar yürütmeleri ve bu konuda eğitimler vermeleri açısından üniversiteler, KSS'ye büyük bir ilgi göstermiştir. Üniversiteler de kendilerini topluma karşı sorumlu hissettikleri için KSS faaliyetleri uyguladıkları gözlemlenmektedir. Bilgi Üniversitesi Halkla İlişkiler Bölümü 2008 yılında bir KSS Gözlemevi kurmuştur. Bu Gözlemevi'nin temel amacının, şirketler arasında Kurumsal Sosyal Sorumluluk konusunda farkındalığın yaratılması, KSS inisiyatifleri konusunda araştırmaların yapılması ve en iyi KSS uygulamalarının yaygınlaştırılması olarak belirtilmektedir. Gözlemevi, KSS konulu pek çok toplantı ve seminer düzenlemiş ve bazı firmalarla görüşmeler yapmıştır. Aynı zamanda, bu konuda düzenlenen konferanslar, seminer notları ve Türkiye'deki iyi uygulamaların dâhil edildiği bir almanak yayınlamıştır. Söz konusu bu Çalışma, şirketlerin kendi faaliyet alanları ve ihtiyaçlarından kaynaklanan KSS uygulamaları geliştirdiklerini göstermektedir.

KSS faaliyetleri ile ilgilenen pek çok kuruluş, dernek ve danışmanlık şirketi de bulunmaktadır. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği (KSSD), akademisyenler, STKlar, kamu ve özel kuruluşlardaki gönüllüler tarafından 2005 yılında kurulmuştur. KSSD, kurulduğu tarihten beri KSS ve KSS raporlama faaliyetlerine yönelik farkındalığı arttırma kampanyaları düzenlemekte ve aynı zamanda firmalara danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Aylık çıkarılan e-haber bültenlerine ek olarak, firmalar için kitaplar ve KSS el kitapları yayınlamaktadır. KSSD aynı zamanda, her yıl kamu kuruluşlarının ve özel şirketlerin KSS deneyimlerini paylaşmak için katıldıkları bir fuar

düzenlemektedir. KSSD, 6 Aralık 2013 tarihinde İstanbul'da Kadir Has Üniversitesi'nin katkılarıyla "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Pazaryeri" isimli bir fuar düzenlemiştir.

KSS faaliyetlerinin, firmaların çoğunda, halkla ilişkiler departmanları tarafından yürütüldüğünü belirtmek gerekir. Türkiye Halkla İlişkiler Derneği de KSS girişimleri ile ilgilenen diğer bir kurumdur. Dernek her yıl, biri KSS olmak üzere farklı kategorilerde bir ödül töreni düzenlemektedir. Ayrıca üniversitelerdeki halkla ilişkiler bölümlerinde de öğrencilere KSS hakkında bilgi sunulan KSS konulu bir ders mevcuttur.

Öğretim üyeleri, STK'lar, ticari kuruluşlar ve uluslararası bağış kurumları Türkiye'de KSS faaliyetlerine büyük ilgi göstermiştir. Türkiye'de KSS alanında çok sayıda çalışma bulunmaktadır bu sebeple her bir çalışmanın değerlendirilmesi bu araştırmanın kapsamının dışındadır. Ancak bu çalışmalar şu kategoriler halinde gruplanabilir: **(a)** politika çalışmaları; **(b)** genel KSS çalışmaları; **(c)** sektörel KSS çalışmaları; **(d)** yerel düzeydeki KSS çalışmaları; **(e)** KSS'nin tanımı ve kapsamı. Literatür, bu kategoriler doğrultusunda gözden geçirilecektir.

Politika Odaklı Çalışmalar: UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) Türkiye Temsilciliği, bir AB fonundan (UNDP,2008) faydalanarak bir KSS projesi gerçekleştirmiş ve bu projenin araştırma raporunu 2008 yılında yayımlamıştır. Bu araştırmanın amacı, KSS ve KSS uygulamalarının firmalar tarafından nasıl algılandığını tespit etmektir. Bu rapor, firmaların KSS'nin ne olduğunu net bir şekilde anlamadıklarını göstermektedir. Aynı zamanda, STK'ların ve çok uluslu şirketlerin de KSS faaliyetlerinin teşvik edilmesinde ve KSS projelerinin yürütülmesinde önemli bir role sahip olduğuna işaret etmektedir. Rapora göre KSS, şirketler tarafından pazarlama ve saygınlık kazanmaya yönelik bir araç olarak görülmektedir. Rapor, başarılı KSS uygulamalarını ve Türkçe yayınları da listelemektedir.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, "Türkiye için KSS Yol Haritası ve KSS Ulusal Raporunu" 2010 yılında yayımlamıştır. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, KSS'nin kuruluşların gündeminde yer alması gerektiğini ve KSS faaliyetlerinin ticari işletmelere zorunlu kılınması için bir KSS yasasının hazırlanması gerektiğini belirterek bu konudaki yaklaşımını Yol Haritası Çalışmasında açıkça ortaya koymuştur. Bu duruş, bu çalışmada benimsenenden oldukça farklıdır. Yol Haritası, önceden planlanmış KSS Politikalarının nasıl uygulanacağına ilişkin bir eylem planı hazırlamaktadır. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği KSS Ulusal Raporu, KSS ile ilgili konuları şu başlıklar altında özetlemektedir: Türk Akademik Çevrelerinde KSS; KSS ve Ekonomik Krizler; KSS ve Tedarik Zinciri Yönetimi; Medya ve KSS; Türk Özel Sektörlerinde KSS Uygulamaları.

Genel KSS Çalışmaları: Türkiye'de KSS'nin farklı bileşenlerine odaklanan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar, aşağıdaki KSS alt temalarında gerçekleştirilmiştir: Orçan (2007) Yoksullukla Mücadelede KSS Faaliyetlerinin Önemi; Ersöz (2007) KSS'yi Geliştirmede Mesleki Kuruluşların Önemi; Sert (2012) İnternet Sayfalarının KSS'yi Teşvik Etmedeki Rolü; Yılmaz (2008) İş Sağlığı ve Güvenliği İyileştirmesinde KSS'nin Rolü; Akgeyik (2005) KSS'de İnsan Kaynaklarının Boyutları; Kavut (2010) KSS ve Raporlama; Özdemir ve diğerleri (2008) KSS ve Çocuk Koruma; Kayalar ve Özmütat (2007) KSS ve Yönetim Kültürü; Alparslan ve Aygun (2013)

KSS ve Şirket Performansı; Ünlü, Baycu ve Tuna (2008) Üniversite – Toplum İlişkilerinde KSS; Özgen (2007) KSS ve Çalışan Memnuniyeti; Özdemir (2009) KSS ve KSS'nin Şirket İmajına Etkisi; Sözüer (2011) KSS ve Çevre; Çiftçioğlu ve Poroy (2010) KSS ve Bölümlenmiş Raporlama; Kayacan (2006) KSS ve Anonim Şirketlerin Etik Değerleri; Lembet (2012) Markalar ve KSS; Yağan (2012) KSS Tanıtım Videolarının Değerlendirilmesi. Görüldüğü üzere, KSS bugüne dek farklı boyutlarda değerlendirmeye alınmıştır.

Yukarıda belirtilmiş olan çalışmalar; öğretim üyeleri, politika yapımcılar, STK'lar ve uluslararası kuruluşların KSS'ye olan artan ilgilerini yansıtmaktadır. Yukarıda bahsi geçen her bir çalışma, KSS'nin farklı bileşenlerine odaklanmakta ve farklı alanlarda KSS'ye ilişkin iyi uygulama örneklerini tanıtmaktadır. Örneğin, Orçan çalışmasında, Türk şirketlerinin yoksul ailelerin çocuklarının okula devam etmesine destek olmalarının yanı sıra 1999 Marmara Depremi'nin ardından mağdur olan kimselere yardım ettiklerini belirtmektedir. Ersöz ise mesleki kuruluşların Avrupa ve Türkiye'deki KSS faaliyetlerini teşvik etme ve uygulamadaki rol ve önemini ele almaktadır. Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'nin KSS politikası doğrultusunda, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin Türk şirketlerinde KSS farkındalığını teşvik etmekte olduğuna dikkati çekmektedir. Ayrıca İstanbul Sanayi Odası ve Ticaret Odası tarafından gerçekleştirilen KSS girişimlerine ilişkin iyi örnekleri ortaya çıkarmaktadır.

Kurt, oldukça ilgi çekici olan çalışmasında İMKB-100 şirketlerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporları ve Yıllık Raporlarında yer alan çevresel faaliyetlerin niteliğini ve kapsamını incelemiştir. Kurt, bazı şirketlerin çevre ile ilgili bilgileri açıkladıklarını belirtmiştir. Son olarak Kurt, bu tür bilgileri paylaşan şirket sayısının artıyor olmasına rağmen bu sayının uluslararası çevre raporu standartları için hala yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Alpaslan ve Aygun da KSS ve şirket performansı arasındaki ilişkiyi bulmak için 117 İMKB şirketi üzerine bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın sonunda, şirketin KSS faaliyetlerinin arttığında performansının da arttığı yönünde bir sonuca varmışlardır. Çiftçioğlu ve Poroy ise çalışmalarında, İMKB100 şirketlerinin KSS raporlama çalışmalarını ayrı bir birim içinde yapıp yapmadıklarına odaklanmaktadır. Çalışma sonunda, 100 İMKB şirketten 98'inin kendilerini topluma karşı sorumlu hissettiklerinden Bölümlendirilmiş raporlama yaptıkları sonucuna varmaktadır.

Özgen çalışmasında, bir şirketin yürüttüğü KSS faaliyeti ile o şirkette istihdam edilen çalışanların memnuniyeti arasındaki ilişkiyi bulmaya çalışmaktadır. Çalışma sonunda Özgen, bir şirketin herhangi bir KSS faaliyeti ile ilgilendiğinde, çalışanların memnuniyetinin ve şirkete olan aidiyet duygularının arttığını aktarmaktadır. Özdemir ise bir şirketin KSS faaliyetinin onun sektördeki imajında olumlu bir etki yarattığını belirtmiştir.

Lembet ise çalışmasında KSS faaliyetleri alanında, geleneksel hayırseverlik faaliyetlerinden stratejik faaliyetlere doğru olan bir değişimi ortaya koymaktadır. Şirketlerin, müşterilerini ve paydaşlarını hedef alan stratejik KSS faaliyetlerinin, genel anlamdaki hayırseverlik veya yardım faaliyetlerinden daha çok önem kazandığı yönünde bir sonuca ulaşmıştır.

Sektörel KSS Çalışmaları: Ekonominin farklı alanlarına odaklanan çok sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar şu sektörlerde gerçekleştirilmiştir: Satir ve Sümer (2006) KSS ve Kamu Sağlığı Alanında KSS Algısı; Akım (2009) KSS'nin Sağlık Sektöründeki Etkisi: "Kalbini Sev, Kırmızı Giy" Projesi Örneği; Doğan ve diğerleri., (2010) Bankacılık Sektöründe KSS ve KSS'nin Müşteriler için Yeri; Ateşoğlu ve Türkiye (2010) Konaklama Endüstrisi ve KSS; Akdoğan ve Bay (2011) KSS ve Medya İlişkileri; Gürel (2008) KSS ve "Pfizer Topluluk Ekibi"; Güçdemir (2007), KSS ve Bankacılık Sektörü; Arvas (2011), KSS ve Medya; Ateş ve Şenal (2012) KSS ve Muhasebe Sektörü; Gedik ve Durusoy (2011) KSS ve Orman Endüstrisi; Ulman ve Artvinli (2012) Biyoetik ve KSS; Çelik ve diğerleri., (2012) Borsaya Kayıtlı Bankalar ve KSS; Yılmaz ve Alkan (2007) KSS, Muhasebe ve KOBİ'ler; Kılıç ve diğerleri., (2009) Kumar Sektörü ve KSS; Cerik ve Özarslan (2008) Eczacılık Sektörü ve KSS.

Sektörel düzeydeki KSS çalışmaları iki boyuta odaklanmaktadır. İlk boyut; bazı sektörlerdeki, örneğin eczacılık, şirketlerin yasal düzenlemeler sebebiyle ürünlerini tanıtamamaları ve reklam yapamamalarıdır. Bunun yerine bu şirketler toplumda isimlerini duyurmak için KSS projeleri uygulamaktadır. Diğer yandan bazı sektörlerdeki şirketler, kendi ihtiyaç ve koşullarına bağlı olarak oldukça yenilikçi KSS faaliyetleri düzenlemektedir. Örneğin sağlık alanındaki bir STK olan Türk Kardiyoloji Derneği "Sağlığını Sev, Kırmızı Giy" isimli ödüllü bir kampanya başlatmıştır. Bu KSS faaliyetinin amacı topluma kalp sağlığının önemini göstermektir.

Yerel Düzeydeki KSS Çalışmaları: Türkiye'de yerel düzeydeki KSS faaliyetlerini konu olan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar şunlardır: Yüksel ve diğerleri, (2006) Tokat İlinde Yerel Yönetişim ve KSS; Aydemir ve Ateş (2011) Bilecik ilindeki KOBİ'ler ve KSS; Kaya ve Düşükcan (2010) Elazığ ilindeki İhracat Odaklı KOBİ'ler ve KSS Uygulamaları; Kaya (2008) Bandırma'da KSS; Güllüpınar (2010) Konya İlinde Yerel Yönetim ve KSS.

Yerel düzeydeki bu çalışmalar KSS'nin farklı boyutlarına odaklanmaktadır. Aydemir ve Ateş çalışmalarında, Bilecik'teki KOBİ'lerin hala adil işletme davranışları sergileyerek ve birbirlerine saygı duyarak "Ahilik" geleneğini sürdürdüklerinin altını çizmektedir. Kaya ve Küçükcan, Elazığ'daki ihracat odaklı KOBİ'ler üzerine yaptığı çalışmalarında, dış ticaret ile uğraşan KOBİ'lerin bu alanda KSS'nin önemini fark ettiklerini belirtmişlerdir.

KSS'nin Tanımı ve Kapsamı: Türk KSS literatüründe KSS'nin tanımı ve kapsamı konusunda ateşli akademik tartışmalar da mevcuttur. Bu tartışmaları şöyle sıralayabiliriz: Vural ve Coşkun (2011) KSS ve Etik Değerler; Bir vd. (2009) KSS ve İşverenin Sunduğu Cazip İmkânlar; Top ve Öner (2008) KSS ve İş Dünyası; Yamak (2007) KSS'nin Tarihi Gelişimi; Keskin (2010) KSS Kavramını Yerleştirmek; Aktan (2007) Şirketler ve KSS; Akatay (2008) KSS'nin Kapsamı; Kelgökmen (2010) Şirketlerdeki KSS Bilgi ve Farkındalığının Tespit Edilmesi.

Yukarıda bahsedildiği üzere KSS faaliyetleri, bir şekilde KSS'nin kapsamını etkilemekte olan tanıma bağlıdır. Savaş ve Sınay KSS'nin, İşletmelerin Hayırseverlik Faaliyetleri ile karıştırılmaması gerektiğine dikkati çeker. Vural ve Coşkun, şirketlerin KSS'den bağımsız etik değerlerinin bulunması gerektiğini savunur. Yani şirketler

KSS faaliyetleri ile ilgilenmiyorlarsa bile, toplum için etik işletme davranışına sahip olmalıdırlar. Mac, KSS'nin tanım ve kapsamının zamanla değişmekte olduğunu belirtir. 1950'lere kadar KSS, işletmelerdeki Hayırseverlik Faaliyetlerine odaklanırken, 1960'larda şirketlerin sosyal ve ekonomik problemleri hakkındaki farkındalıkla ilişkilendirilmiştir. 1970'lerde KSS'nin kapsamı genişler; sonraki dönemlerde de KSS kurumsallaştırılır. Akatay, sürdürülebilir ticari faaliyetler sağlayabilmek için sosyal ve çevresel konuların şirketler tarafından ele alınması gerektiğinden KSS'nin şirketler için şart olduğunun altını çizer.

4. Ulusal Düzeyde Mevzuat Taraması ve Uluslararası Standartlara Uygunluk

Yukarıda bahsedildiği üzere, Türkiye'de KSS'ye özel bir mevzuat bulunmamaktadır. Ancak, KSS kapsamında yer alan pek çok bileşen, Anayasanın 172. Maddesi, 4857 Sayılı İş Hukuku, 2872 Sayılı Çevre Koruma Kanunu ve 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun dâhil, ancak bunlarla sınırlı kalmayan, ilgili kanunlarda düzenlenmiştir. Bu doğrultuda iş gücünü, çevreyi, insan haklarını ve ayrımcılıkla mücadeleyi koruma yönündeki eylemler ilgili kanun ve tüzüklerde düzenlenmiştir. Aday bir ülke olarak Türkiye pek çok alanda AB Direktifleri'ne uyum sağlama yolunda adımlar atmaktadır. Birliğe üyelik için, AB Müktesebatı 35 Fasıldan oluşmaktadır. KSS'nin kapsamına ilişkin Fasıllar, Kamu Alımları (5. Fasil); Şirket Hukuku (6. Fasil); Sosyal Politika ve İstihdam (19. Fasil); Yargı ve Temel Haklar (23. Fasil); Adalet, Özgürlük ve Güvenlik (24. Fasil); Çevre (27. Fasil) Fasıllarından oluşmaktadır. Türkiye, Müktesebatta yer alan bu Fasıllarda belirtilen tüm direktif ve düzenlemelere uyum sağlamak için çalışmaktadır. Ancak KSS'nin, yasal gerekliliklerin ötesinde, gönüllülük temelinde bir işletme davranışı olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Bu çalışmanın kapsamını aşacağı için KSS ile ilgili düzenlemelerin tamamına yer verilmemiştir.

5. Uluslararası KSS Girişimleri

Uluslararası KSS girişimleri, uluslararası ve çokuluslu şirketlerde olduğu gibi iki bağlamda değerlendirilebilmektedir. UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) ve ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) gibi BM kurumları kendi uzmanlık alanlarında girişimler ortaya koymakta ve çeşitli projeler yürütmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı; yoksulluğun azaltılması, demokratik yönetim, çevre ve sürdürülebilir kalkınma hakkındaki projeler ile ilgilenmektedir. Tüm bu konular KSS'nin temel bileşenleridir. Uluslararası Çalışma Örgütü ise çocuk işçiliğinin önlemesi, kadın istihdamının artırılması, kayıtlı istihdamın teşvik edilmesi ve iş kalitesi gibi konular hakkındaki projeler ile ilgilenmektedir.

Küresel politik ve ekonomik sistemlere entegre olan Türkiye, uluslararası KSS girişimlerini takip etmektedir. Yapılan Şirket Görüşleri Anketi'nde şirketlerin KSS girişimlerinden ne ölçüde haberdar olduğu ve bunları ne ölçüde kullandıkları sorgulanmıştır. Hem uluslararası girişimler incelenirken hem de raporun daha sonraki aşamalarında ilgili soruların yanıtları değerlendirilirken, bu girişimler aşağıda kısaca değerlendirilmiştir.

BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri; iş dünyasındaki faaliyetler ile ilişkilendirilen insan hakları üzerinde istenmeyen etkilerin doğması riskini ele almak ve önlemek için küresel standartları içermektedir. Bu

ilkelerin yer aldığı kılavuz, devletlerin ve ticari işletmelerin uygulaması gereken 3 temel ilkeyi kapsamaktadır. İlk olarak, devletlerin görevleri ele alınmaktadır, ardından da insan haklarına saygı duyulması yönündeki kurumsal sorumluluk belirtilmekte ve detaylandırılmaktadır. Son olarak iş hayatı ile ilgili insan hakları ihlallerinin görüldüğü vakalarda işletmelerin sorumlulukları belirlenmektedir.

BM Küresel İlkeler Sözleşmesi; faaliyet ve stratejilerini insan hakları, işgücü, çevre ve yolsuzlukla mücadele alanlarında evrensel olarak kabul edilen on ilke ile uyumlu hale getirmeye bağlı işletmeler için stratejik bir politikadır. Bu doğrultuda, küreselleşmenin birincil itici gücü olarak işletmeler piyasa, ticaret, teknoloji ve finansın, her yerde ekonomilere ve topluma faydalı olacak şekilde gelişmesini sağlamaya yardımcı olabilmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2002 yılında BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni hazırlamıştır. Bugün bu sözleşmeyi imzalayan 258 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların üçte ikisi şirketlerden oluşmakta iken geri kalan üçte birlik kısım STK'lar, işveren kuruluşları, akademiler ve diğer sektörlerden oluşmaktadır. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yönetim Kurulundadır.

ILO'nun Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika Konusunda Üçlü Deklarasyonu; temel ilkeler ile istihdam, mesleki eğitim, çalışma ve yaşam koşulları ve endüstri ilişkileri alanlarında çok-uluslu şirketlere, hükümetlere, işveren ve işçi örgütlerine kılavuz ilkeler sunmaktadır. Bu deklarasyon, çok geniş bir faaliyet alanında sosyal politika ilkelerini belirlemektedir. İlgili tüm tarafların deklarasyona bağlılıkları ekonomik büyüme ve sosyal kalkınmaya daha müsait bir ortam yaratılmasını teşvik edecektir.

OECD Çok Uluslu İşletmeler Rehberi; ülkesinde ya da çevre ülkelerde faaliyet gösteren çok uluslu işletmelere yönelik hükümetlerin izleyebileceği öneriler setinden oluşmaktadır. Bu bağlayıcı olmayan ilke ve standartlar, sorumluluk sahibi işletmelere uygulanabilir yasa ve uluslararası tanınmış standartlar sunmaktadır. Bu Kılavuz'daki tavsiyeler, büyük oranda bir uluslararası doğrudan yatırımın sağlandığı ve çok sayıda uluslararası büyük işletmeye ev sahipliği yapan ülkelerdeki yönetimlerin ortak değerlerini ortaya koymaktadır. Bu Kılavuz, işletmeler tarafından dünya çapında ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmeye katkı sağlayacak pozitif adımları teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

ISO 26000; şirketlerin ve işletmelerin toplum sağlığına ve refahına nasıl katkı sağlayacağı ve nasıl etik ilkelere uygun ve şeffaf bir şekilde hareket edebileceği - yani faaliyetlerini sürdürürken topluma karşı duyarlılıklarını nasıl koruyacakları hususunda rehberlik sunar. Sosyal sorumluluğun tanımını netleştirmeyi ve faaliyet alanları, boyutları ya da konumlarına bakılmaksızın tüm işletme türlerine ulaşmayı hedeflemektedir.

GRI (Küresel Raporlama Girişimi), dünya genelinde yaygın olarak kullanılan kapsamlı bir Sürdürülebilirlik Raporu Çerçevesinin hazırlanmasına öncülük etmiş ve bu çerçeveyi geliştirmiştir. Çerçeve; tüm kuruluşların

ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim (sürdürülebilirliğin 4 temel alanı) performanslarını ölçme ve raporlamalarına imkân tanır. Bu şeffaflık ve hesap verebilirlik, paydaşların işletmelere olan güvenlerini pekiştirir ve bunun yanında daha pek çok fayda sağlar. Her ölçekten ve her sektörden binlerce işletme, sürdürülebilirlik performanslarını görmek ve başkalarının da görmelerini sağlamak için Küresel Raporlama Girişimi'nin ortaya koyduğu bu Çerçeveyi kullanmaktadır.

İkincil KSS girişimleri çok uluslu şirketlerden ve bu şirketlerin tedarikçileriyle karşılıklı ilişkilerinden doğmaktadır. Pek çok Şirket, tedarikçilerinin kendi etik kurallarına ve KSS standartlarına uymalarını istemektedir. İleriki bölümlerde açıklanacağı üzere, Şirket Görüşleri Anketi'nde uluslararası ihracat bağlantıları olan şirketlerin KSS faaliyetlerine daha çok ilgi gösterdiği görülmektedir.

III. Şirket Görüşleri Anketi Metodolojisi

Bu bölümün amacı bu araştırmada kullanılacak olan yöntem ve anket tekniklerini açıklamaktır. Nüfusun [araştırma kitlesinin] eşit şekilde temsil edilmesini amaçlayan her türlü bilimsel ankette örnekleme metodu önemli bir yere sahiptir.

Örnekleme stratejisi ve yöntemine geçmeden önce Görev Tanımı ve Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IEO) kriterlerini incelemek önem arz etmektedir. Görev tanımı ve Uluslararası İşverenler Teşkilatı'nın kriterlerine göre 500 şirkete anket uygulanarak 100 yanıt alınması gerekmektedir. Bu 100 yanıtın içinden en az 20 tanesi KOBİ'lerden alınmalıdır. Ayrıca Uluslararası İşverenler Teşkilatı, elde edilen bulguların bütün örnekleme ek olarak aşağıda verilen alt örneklemler doğrultusunda da analiz edilmesi gerektiğini belirtmektedir:

- Şirketlerin büyüklüğü (KOBİ'ler ve büyük şirketler)
- Sektör (en büyük beş sektöre ilişkin bulgular)
- Şirketlerin mülkiyet yapısı (özel sektör ve kamu iktisadi teşekkülleri; genel merkezi yurtiçinde olan şirketler ve genel merkezi yurtdışında olan şirketler)
- Faaliyet gösterilen piyasa (Genellikle yurtiçi piyasalarda faaliyet gösteren şirketler ve yurtdışı piyasalarda faaliyet gösteren şirketler)

30

Yukarıda verilen dört alt örneklem kategorisine ek olarak, araştırma ekibi ve TİSK Proje Ofisi uzmanları, Türkiye'deki bölgeleri de alt örneklem olarak çalışma kapsamına almayı tercih etmişlerdir. Önceki bilgi ve araştırmalara bakıldığında bölgeler, KSS'nin unsurları açısından bir fark yaratabilmektedir. Bu tür alt örneklem için aşağıda sunulan örnekleme stratejisinin dikkatli bir şekilde uygulanması gerekir.

1. Örnekleme Stratejisi

Tablo 7, nüfusun sektörlere göre dikkatli bir biçimde analiz edilmesi yoluyla üç farklı senaryo için hazırlanmıştır. Bu senaryoların her biri tüm alt örneklemelerin yeterli düzeyde temsil edilebilmesi için kaç tane şirkete ulaşılması gerektiğini gösterir. İlk seçenek, Görev Tanımı'nda belirtildiği üzere 100 tane şirketten yanıt alınmasıdır. Ancak araştırma ekibi 100'den fazla şirkete ulaşmaya çalışmıştır. Eğer anket çalışması kapsamında alınan yanıtların sayısının gereken örneklem büyüklüğü olan 100'ü geçtiği durumlarda şirketlerin sektörlere göre ideal dağılımı sadece bu 100 tane şirket için değil, aynı zamanda 150 ve 200 şirket için de yapılmıştır. Toplam örneklem büyüklüğünün (100, 150 veya 200) katmanlara göre dağılımını yapmak için her bir senaryoda aşağıda verilen orantılı dağıtım formülünden yararlanılabilir.

$$n_h = \frac{N_h}{N} n$$

- n_h : Her bir tabakadaki (sektör) örneklem büyüklüğü
 N_h : Her bir tabakadaki toplam şirket sayısı
 n : Toplam örneklem büyüklüğü
 N : Toplam şirket sayısı

Tablo 7: Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı Doğrultusunda Gereken İdeal Yanıt Sayısı

SEKTÖR	1. Senaryo	2. Senaryo	3. Senaryo
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	0	0	0
İmalat	12	18	24
Elektrik, Gaz, Buhar, İklimlendirme Üretimi ve Su; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme	0	0	0
İnşaat	7	10	14
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara	36	54	72
Ulaştırma ve Depolama	17	25	33
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	9	13	17
Bilgi ve İletişim	1	2	2
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	1	1	2
Emlak	1	2	3
Profesyonel, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	5	8	11
Eğitim	1	1	1
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	1	2	2
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1	2	2
Diğer	7	10	14
TOPLAM	100	150	200

Bu üç örnek büyüklüğü sayısının (100, 150 veya 200) nasıl hesaplandığının açıklanması gerekmektedir. İdeal örneklem büyüklüğü hesaplaması, tabakalı rassal örnekleme metodolojisine göre yapılmalıdır. Tabakalı rassal örnekleme için alt örneklemlerin sektörlere göre dağıtılmış olması gerekir ve aşağıdaki formül uygulanır.

$$n = \frac{N \sum (N_h - S_h^2)}{N^2 D^2 + \sum (N_h - S_h^2)} \quad (1)$$

n : Örneklem büyüklüğü
N : Nüfus büyüklüğü, toplam şirket sayısı
N_h : Her bir tabakadaki (sektördeki) şirket sayısı
Z : Standart normal dağılım tablo değeri
Sh² : Her bir tabakadaki varyans
D² = (d² / z²).

Tabakalardaki varyanslar bilinmediği için yukarıda verilen formülü (1) uygulaması zordur. Yukarıdaki formülü uygulayabilmek için her bir tabakadaki varyans bilinmeli veya tahmin edilmelidir. Bu işlem karmaşık olmakla beraber çok fazla zaman alır. Bu yüzden, bu araştırmada kullanımı kolay olduğu kadar bilimsel niteliği de olan bir çözüm olarak dağılımın tahmin edilmesi için aşağıdaki basit rassal örnekleme formülü verilmiştir.

$$n = \frac{Nz_{\alpha/2}^2 P(1-P)}{d^2(N-1) + z_{\alpha/2}^2 P(1-P)}$$

n : Örneklem büyüklüğü
N : Nüfus büyüklüğü, toplam şirket sayısı
P : Hedef gruplardaki şirket sayısının sektörlerdeki oranı
Z : Standart normal dağılım tablo değeri
d : Tolerans seviyesi

Tablo 8: Farklı Tolerans ve Önem Seviyelerine Yönelik Tahmini Örneklem Büyüklükleri (n)

d (hoşgörü düzeyi)	n (%95 güvenirlilik düzeyi)	n (%90 güvenirlilik düzeyi)
0.10	49	41
0.09	61	51
0.08	77	64
0.07	100	84
0.06	136	114
0.05	199	165
0.04	306	257
0.03	544	456
0.02	1224	1028

Tablo 8’de görüldüğü üzere kabul edilmiş hoşgörü düzeyi ve güvenilirlik düzeyi çerçevesinde 100 yanıt sayısı uygun bir rakamdır. Tabloda aynı zamanda 84 şirketin de %90 güvenilirlik düzeyinde kabul edilebileceğini göstermektedir.

Bu araştırma, şirketlerin gönüllü katılımı esasına göre yapılmaktadır. Ancak tablo 8, anket doldurma işlemi esnasında göz önünde bulundurulmuştur. Tüm bu çabalar, bütün örneklemın yanı sıra alt örneklem için istenilen düzeyde doğruluğa sahip analizler yapılabilmesi için yeterli sayıda şirkete ulaşmak içindir.

2. Anket Sorularının Çevirisi, Pilot Testi ve Güncellenmesi

Katılımcı ülkelerde uygulanmak üzere şirketlere yönelik anket soruları Uluslararası İşverenler Teşkilatı tarafından sağlanmıştır. Anket soruları araştırma ekibi tarafından Türkçe ’ye çevrilip TİSK Proje Ofisindeki uzmanlar ile paylaşılmıştır. Proje ofisi uzmanları Türkçe çeviriyi dikkatli bir şekilde inceleyerek anket sorularına ilişkin geri bildirimler vermiştir.

Şirketlerin ankete erişebilmesi amacıyla güncellenen sorular çevrimiçi bir anket platformuna yüklenmiştir. Çevrimiçi anket platformunun verimliliği ve etkili bir biçimde çalışıp çalışmadığı test edilmiştir. Anketin pilot uygulaması kapsamında farklı bölge ve sektörlerde faaliyet gösteren çeşitli büyüklüklerde on şirket seçilmiştir. Pilot uygulama için seçilen şirketlerden alınan geri bildirimler doğrultusunda ankete son hali verilmiştir.

Şirket görüşleri anketinin veri seti daha önce belirlenen kriterler doğrultusunda seçilen şirketlerden oluşturulmuştur. Veri seti; KOBİ’ler ve büyük şirketler, sektörler, bölgeler, yerel ve uluslararası şirketler ve özel sektör ve kamu iktisadi teşekkülleri açısından Proje ofisi uzmanları tarafından kontrol edilerek incelenmiş ve onaylanmıştır. Anket 435 şirkete gönderilmiştir. Anket aynı zamanda Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesini imzalayan 256 şirkete de sunulmuştur.

TİSK, yukarıda belirtilen şirketlere ek olarak kendi üyeleri ve diğer bağlı temsilcilikleri vasıtasıyla anketi daha geniş alanlara yaymıştır.

Anket yanıtları eksik olan şirketlerle iletişime geçilmiştir. Anket yanıtlarının istenilen düzeyde geri dönmemesinin altında üç temel sebep yatmaktadır: **(a)** anketin çok uzun olması; **(b)** yaz mevsimi olması sebebiyle insanlar tatilde bulunması ve **(c)** Ramazan ayı. Tüm bu olumsuzluklara rağmen 177 şirketten anket alınmıştır. Veri temizleme işleminde eksik veya yinelenen yanıtlar silinerek yalnızca uygun yanıtlar analize dâhil edilmiştir. Analizde kullanılmak üzere doldurulmuş uygun anket sayısı 102 olarak gerçekleşmiştir.

3. Analiz stratejisi

Görev Tanımı ve Uluslararası İşverenler Teşkilatı kriterlerinde analizin hangi noktalara odaklanması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Analizin hazır hale gelmesi için veri girişi amacıyla bir veri seti hazırlanmıştır. İstatistiksel veri analizinde göz önünde bulundurulacak hususlar şunlardır:

- Şirketlerin büyüklüğü (KOBİ'ler ve büyük şirketler)
- Sektör (en büyük beş sektöre ait bulgular)
- Şirketlerin mülkiyet yapısı (özel sektör ve kamu iktisadi teşekkülleri; genel merkezi yurtdışında olan şirketler ve genel merkezi yurtdışında olan şirketler)
- Faaliyet gösterilen piyasa türü (genellikle yurtiçi piyasalarda faaliyet gösteren şirketler ve genellikle yurtdışı piyasalarda faaliyet gösteren şirketler)

Tablo, grafik ve özetleme yöntemleri ile tanımlayıcı istatistikten faydalanılarak yanıtların kabaca dağılımı yapılmıştır. Aşağıdaki hususlara ilişkin olarak daha fazla sayıda çıkarım yapmak amacıyla Ki Kare testleri ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gibi çıkarımsal istatistik teknikleri kullanılmıştır.

- İşletmelerin KSS'ye ilişkin düşünceleri
- İşletmelerin KSS'ye karşı ilgi düzeyleri
- İşletmelerin, uluslararası alanda tanınmış ve/veya mevcut KSS çalışmaları hakkındaki bilgi düzeyi
- Şirketler tarafından hayata geçirilen KSS projeleri

Şirket görüşleri anketinde elde edilen bulgular bir sonraki başlıkta sunulmuştur. Yukarıda belirtilen hususların hepsi bütün örneklem veya bazı alt örneklemeler açısından analiz edilmiştir. Alt örneklem analizinde bulguların; şirket menşesi, büyüklüğü ve faaliyet gösterdiği bölge gibi alt örneklemelere bağlı olarak farklılık gösterip göstermediği görülmektedir.

IV. Anket Sonuçları

1. Genel Bilgi

Gerekli örneklem içindeki alt gruplarının, Uluslararası İşverenler Teşkilatı tarafından açıkça belirtilmiş olması nedeniyle analizden önce örneklem temeli özelliklerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda, danışmanlar tarafından bütün örneklem yanı sıra aşağıdaki alt örneklemle ait bulgular sunulmuştur.

- Şirketlerin büyüklüğü (KOBİ'ler ve büyük şirketler)
- Sektör (en büyük beş sektöre ait bulgular)
- Şirketlerin mülkiyet yapısı (özel sektör ve kamu iktisadi teşekkülleri; genel merkezi yurtdışında olan şirketler ve genel merkezi yurtdışında olan şirketler)
- Faaliyet gösterilen piyasa türü (genellikle yurtiçi piyasalarda faaliyet gösteren şirketler ve genellikle yurtdışı piyasalarda faaliyet gösteren şirketler)

Raporun bu bölümünde sıklık çizelgeleri yoluyla betimleyici istatistikler verilmiştir. Buradaki temel amaç şirketlerin genel profillerine ilişkin bilgi vermektir.

Tablo 9: Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	Şirket sayısı	Yüzde	35
1 İmalat	44	43.14	
2 İnşaat	15	14.71	
3 İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	7	6.86	
4 Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	6	5.88	
5 Bilgi ve İletişim	5	4.90	
6 Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	5	4.90	
7 Profesyonel, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	4	3.92	
8 Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2	1.96	
9 Elektrik, Gaz, Buhar, İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	2	1.96	
10 Finans ve Sigorta Faaliyetleri	2	1.96	
11 İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	2	1.96	
12 Madencilik ve Taş Ocakçılığı	2	1.96	
13 Eğitim	2	1.96	
14 Ulaştırma ve depolama	1	0.98	
15 Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	1	0.98	
16 Su; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme	1	0.98	
17 Hane Halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri; Hane Halkları Tarafından Kendi Kullanımlarına Yönelik Olarak Ayrım Yapılmamış Mal ve Hizmet Üretim Faaliyetleri	1	0.98	
Toplam	102	100.00	

Tablo 9’da görüldüğü üzere 17 farklı sektörden anket yanıtları alınmıştır. Anketin tüm sektörlerden şirketlere gönderilmiş olmasına rağmen şu sektörlerden yanıt alınamamıştır: emlak, kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvence ve diğer hizmet sektörleri. Türkiye’deki kilit sektörlerden anket yanıtları alındığı özellikle belirtilmelidir. Ve yine belirtilmelidir ki ankete katılan şirketler farklı sektörlerde faaliyet göstermektedir. Örneğin bir şirket hem imalat hem de toptan ve perakende ticaret sektöründe faaliyet gösterebilir. Bu yüzden şirket temsilcileri, şirketlerinin ana faaliyet sektörünü göz önünde bulundurarak anketi doldurmuştur.

Örnekleme stratejisinde belirtildiği üzere ülkedeki farklı bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin KSS uygulamaları ve algıları farklı olabilir. Bu yüzden şirketlerin bölgelere göre dağılımı temel alınarak tablo 10 hazırlanmıştır.

Tablo 10: Şirketlerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	Şirket sayısı	Yüzde
Batı Anadolu	31	30.39
İstanbul	29	28.43
Ege	15	14.71
Akdeniz	8	7.84
Doğu Marmara	7	6.86
Güneydoğu Anadolu	4	3.92
Batı Karadeniz	3	2.94
Kuzeydoğu Anadolu	3	2.94
Orta Anadolu	1	0.98
Doğu Karadeniz	1	0.98
Toplam	102	100.00

Ülke Profili bölümünde bahsedildiği üzere Batı Anadolu, İstanbul, Ege ve Akdeniz, Türkiye’de ticari faaliyetlerin en yoğun gerçekleştiği bölgelerdir. Anketler bu sanayi bölgelerinde uygulanmıştır. Bölümün ilerleyen kısımlarında bölgeler arasındaki farklılıklar çeşitli KSS bileşenleri açısından karşılaştırılmıştır.

Ayrıca çalışma kapsamında, şirketlerin mülkiyet yapısına göre KSS faaliyetlerinin analiz edilmesi gerekmektedir ve bu sebeple tablo 11’de oluşturulmuştur:

Tablo 11: Şirketlerin Mülkiyet Yapısına Göre Dağılımı

Mülkiyet Yapısı	Şirket Sayısı	Yüzde
Borsaya kayıtlı şirket (anonim)	44	43.14
Limited şirket	21	20.59
Borsaya kayıtlı olmayan anonim şirket	17	16.70
Şahıs şirketi	7	6.86
Ortaklık/adi şirket	5	4.90
Kamu İktisadi Teşekkülü	8	7.84
Toplam	102	100.00

Özel şirket ve kamu iktisadi teşekkülü sayısı sırasıyla 94 (%92,2) ve 8 (%7,8)'dir. 1980'li yıllarda dünya genelinde devlet politikaları hızlı bir biçimde piyasa ekonomisine yönelmiştir. Ayrıca ülkeler, kamu sektörünün hacmini ve kapsamını azaltacak programlar uygulamaktadır. Dolayısıyla böylesine bir stratejide kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesi kilit bir unsur teşkil etmektedir.¹

2012 yılına ait ISO 500 listesinde 13 kamu iktisadi teşekkülü bulunmaktadır. Toplamda 45 tane bağlı şirketi bulunan 25 kamu iktisadi teşekkülü mevcuttur. Kamu iktisadi teşekküllerinin öneminin azaldığı göz önünde bulundurulursa, kamu iktisadi teşekküllerinden alınan anket yanıtlarının gerçek durumu yansıttığı söylenebilir. Dolayısıyla, özel şirketlerden ve kamu iktisadi teşekküllerinden alınan anket yanıtlarına bakıldığında, kamu iktisadi teşekkülleri ankete katılım açısından yeterli düzeyde temsil edilmiştir. KSS çerçevesinde özel şirketler ve kamu iktisadi teşekkülleri arasında yapılan kıyaslamalar ve bu şirket ve kuruluşların hukuki statüleri arasındaki farklar bu bölümün ilerleyen kısımlarında ayrıca incelenmiştir.

İhracat veya ithalat faaliyetlerinde bulunan şirketlerin "dış ticaret şirketi" olarak tanımlandığı bu çalışmada şirketlerin büyüklüğünün ve menşesinin de analiz edilmesi gerekmektedir. Tablo 12'de 102 şirketin büyüklük ve menşei dağılımı gösterilmektedir.

¹ Öniş, Ziya (1991) "The Evolution of Privatization in Turkey: The Institutional Context of Public-enterprise Reform" *International Journal of Middle East Studies*, 23, pp.163-176

Tablo 12: Şirketlerin Büyüklük ve Menşelerine Göre Dağılımı

Menşe	Mikro	Küçük	Orta	Büyük	Toplam
İç ticaret	5	12	12	28	57 (55.88 %)
Dış Ticaret	3	6	6	30	45 (44.12 %)
Toplam	8 (7.65 %)	18 (17.65 %)	18 (17.65 %)	58 (56.87 %)	102

KOBİ'lerin ankete katılımının, metodolojinin gerektirdiği orandan daha yüksek oranda gerçekleştiği görülebilir. Yanıtların % 43.13'ü KOBİ'lerden; geri kalan kısmı ise büyük çaplı şirketlerden gelmiştir. Ayrıca şirketlerin %55.88'inin iç ticaret; % 44.12'sinin ise dış ticaret faaliyetlerinde bulunduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, alınan anket yanıtları şirketlerin büyüklüğü ve menşe açısından daha ayrıntılı analizler yapılabilmesi için sağlam bir zemin oluşturmuştur.

2. Şirketlerin KSS Algısı

Ulusal KSS Raporunun bu bölümünde bütün örneklem genelindeki Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) hakkında farkındalık düzeyi ele alınmıştır. Ardından anket sonuçları menşe, şirket büyüklüğü, faaliyet gösterilen bölge ve alt sektörler gibi alt örneklemeler açısından incelenmiştir.

Şirketlerin %52,9'u KSS hakkında farkındalığa sahip olduklarını belirtirken % 47,1'i ise KSS hakkında herhangi bir fikir sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Şirketlerin KSS hakkındaki farkındalık düzeyinin alt örneklemeler açısından bir fark teşkil edip etmeyeceğinin belirlenmesi önemli bir husustur. Bu sebeple ankette elde edilen oranlar, KSS farkındalığına sahip olan ve olmayan şirketler arasında kayda değer bir fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla istatistiksel olarak incelenmiştir.

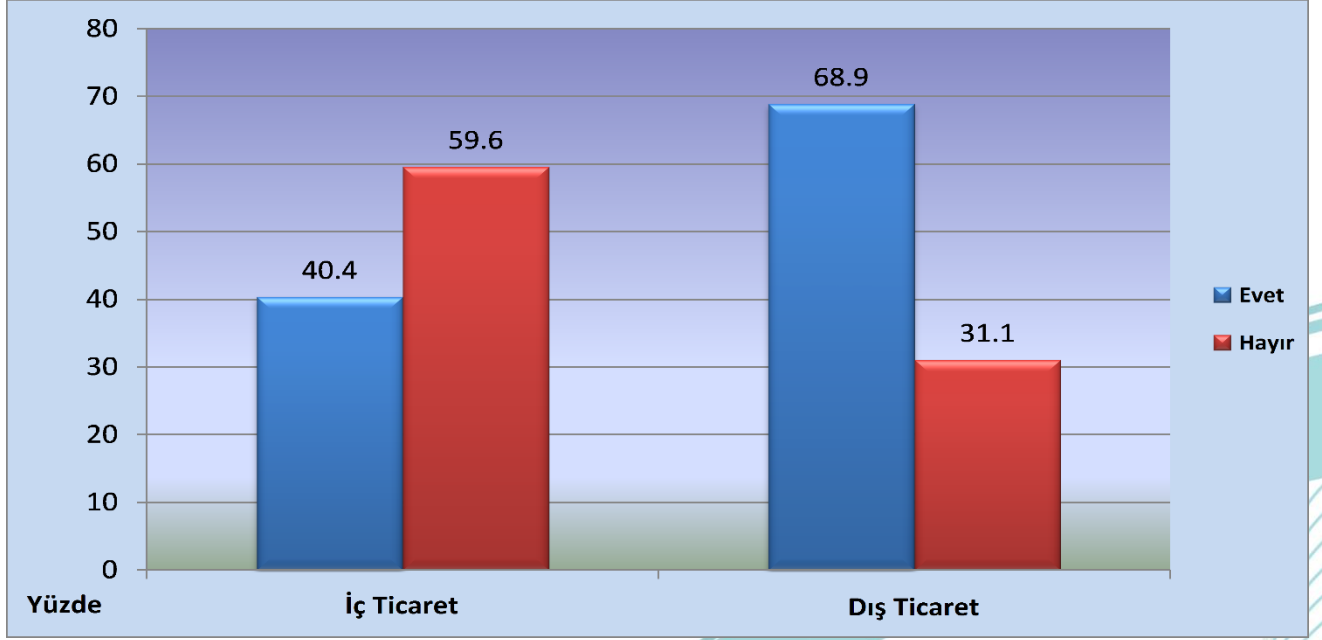
Nüfus oranlarına ilişkin hipotezin test edilmesi için uygulanan standart metodolojinin Pearson Ki Kare testi olduğu bilinmektedir. Bu raporda anket yanıtları ve açıklayıcı değişkenler farklı kategorilere ayrılmıştır. 0.05 veya 0.10'dan düşük Olasılık (P) değerleri, gruplar arasındaki istatistiksel açıdan kayda değer bir öneme sahip farkların gösterilmesi için kullanılmıştır.

2.1. Şirket Menşesine Göre KSS Farkındalığı

Grafik 1’de iç ticaret ve dış ticaret şirketlerinin KSS hakkında sahip olduğu farkındalık düzeylerindeki fark gösterilmektedir.

Grafik 1: Şirketlerin Menşesine Göre KSS Farkındalığı

39

Grafik 1’de görüldüğü üzere dış ticaret şirketlerindeki farkındalık düzeyi iç ticaret şirketlerine kıyasla oldukça yüksektir. Bu iki grup arasında gözlemlenen fark, istatistiksel açıdan kayda değer öneme sahiptir ($P=0.004$). Uluslararası İşverenler Teşkilatı’na ait aşağıdaki ifade göz önünde bulundurulduğunda bu sonuç şaşırtıcı değildir:

İşletmelerin farklı koşullara uygun olarak sorumlu davranma yükümlülüğü vardır: Dünyanın çeşitli bölgelerinde ticari faaliyet gösteren çok uluslu bir şirketin sorumlulukları örneğin yerel düzeyde faaliyet gösteren bir fırının sorumluluklarından tamamen farklıdır. Bir bilişim firmasının KSS uygulamaları hususunda yaşadığı engeller ile bir petrol sanayisi şirketinin yaşadığı engeller birbirinden farklıdır. Dolayısıyla bir şirketin topluma karşı sahip olduğu yükümlülüklerin türü ve şekli, şirketin büyüklüğü ile faaliyet gösterdiği sektör ve piyasalara bağlıdır.²

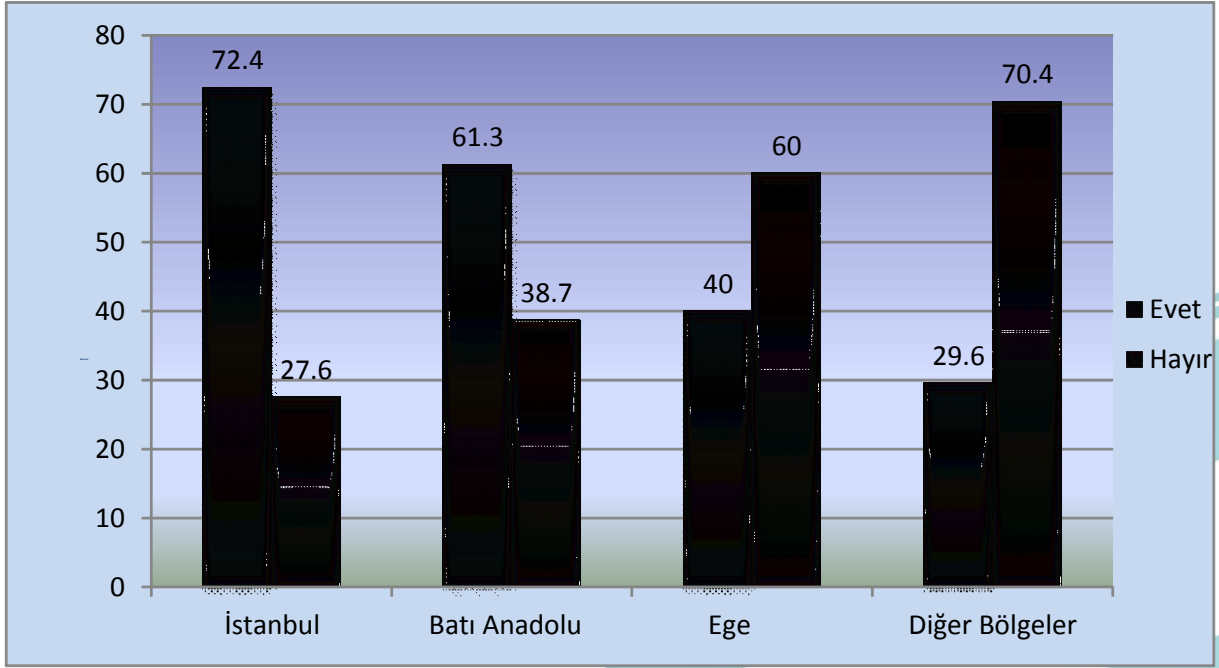
² IOE Bilgi Formu, Ocak 2013

2.2. Bölgelere Göre KSS Farkındalığı

Yukarda da belirtildiği üzere Türkiye'nin sanayi bölgeleri İstanbul, Batı Anadolu ve Ege bölgesidir. Bu bölgeler ayrı kategorilerde ele alınırken bunların dışında kalanlar "diğer bölgeler" kategorisinde toplanmıştır. Grafik 2'de bölgelere göre farkındalık düzeyleri gösterilmektedir.

Grafik 2: Bölgelere Göre KSS Farkındalığı

Grafikte görüldüğü üzere İstanbul ve Batı Anadolu bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlerin farkındalık düzeyi diğer bölgelerde faaliyet gösteren şirketlere kıyasla çok daha yüksektir. Bölgeler arasındaki bu fark aynı zamanda istatistiksel açıdan da önem arz etmektedir ($P=0.007$). Bu iki bölge Türkiye'nin sanayi merkezleri olarak kabul edilebilir. Ayrıca dış ticaret şirketlerinin çoğu bu iki bölgede yer almaktadır.

2.3. Şirketlerin Büyüklüğüne Göre KSS Farkındalığı

KSS hakkında farkındalık düzeylerinin şirketlerin büyüklüklerine göre dağılımı tablo 13’de verilmiştir:

Tablo 13: Şirketlerin Büyüklüklerine Göre KSS Farkındalığı

Şirket büyüklüğü	Anketten önce KSS hakkında bilgi sahibi miydiniz?		
	Evet	Hayır	Toplam
Mikro	5 (62.5 %)	3 (37.5 %)	8
Küçük	10 (55.6 %)	8 (44.4 %)	18
Orta	6 (33.3 %)	12 (66.7 %)	18
Büyük	33 (56.9 %)	25 (43.1 %)	58
Toplam	54	48	102

Şirketlerin büyüklüklerine göre KSS hakkında sahip oldukları farkındalık düzeyi istatistiksel açıdan bir önem arz etmese de, aşağıda belirtilen analiz yapılabilir. Mikro şirketlerin KSS hakkında farkındalık sahibi oldukları vurgulanmaktadır. Örneklem içindeki mikro şirketlerden alınan yanıtlayan büyük çoğunluğu kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektöründe faaliyet gösteren şirketlere aittir. Bu tabloda dikkat edilmesi gereken nokta; orta ölçekli şirketlerin yarısından fazlasının KSS hakkında bilgi sahibi olmadığıdır. Buna ek olarak, büyük ölçekli şirketlerin %56.9’u KSS hakkında bilgi sahibidir.

2.4. Sektörlere göre KSS Farkındalığı

Hatırlanacağı gibi, ankete 17 farklı sektörden yanıt gelmiştir. Şirket sayısının düşük olduğu sektörler “Diğerleri” kategorisine alınmıştır. Sektörler ve farkındalık düzeyi arasındaki ilişkinin dağılımı tablo 14’de gösterilmektedir:

Tablo 14: Sektörlere Göre KSS Hakkında Farkındalık Düzeyi

Sektör	Anketten önce KSS hakkında bilgi sahibi miydiniz?		
	Evet	Hayır	Toplam
İmalat	18 (40.9 %)	26 (59.1 %)	44
İnşaat	9 (60.0 %)	6 (40.0 %)	15
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	4 (57.6 %)	3 (42.4 %)	7
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	3 (50.0 %)	3 (50.0 %)	6
Bilgi ve İletişim	4 (80.0 %)	1 (20.0 %)	5
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	4 (80 %)	1 (20.0 %)	5
Diğerleri	12 (60 %)	8 (40 %)	20
Toplam	54	48	102

Sektörlere göre KSS hakkında farkındalık sahibi olup olmamak, istatistiksel açıdan bir öneme sahip olmasa da tablo 14’te gösterilen sonuçlar önemli noktalara işaret etmektedir. Sonuçlara göre faaliyet gösterdiği sektör ne olursa olsun, şirketlerin yarısından biraz fazlası KSS hakkında bilgi sahibiyken diğer yarısı KSS hakkında bilgi sahibi değildir. Bu durum, KSS proje faaliyetlerinin geri kalan kısımları açısından önemli bir sonuçtur. Örneğin imalat sektörü Türkiye’de kilit sektör olmasına rağmen bu sektörde faaliyet gösteren şirketlerin yarısından fazlası KSS hakkında bilgi sahibi değildir. Ayrıca “bilgi ve iletişim” ve “kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor” sektörlerinde KSS hakkındaki farkındalık düzeyi diğer sektörlerle kıyasla daha yüksektir.

2.5. Şirketlerin Mülkiyet Yapısına Göre KSS Farkındalığı

Yukarda bahsedildiği üzere Türkiye’deki kamu iktisadi teşekküllerinin sayısı çok azdır. Ancak yine de özel şirketler ve kamu iktisadi teşekküllerinin KSS hakkında farkındalık düzeyi açısından bir karşılaştırma yapılmıştır. Tablo 15’de şirketlerin mülkiyet yapısına göre (özel şirketler ve kamu iktisadi teşekkülleri) KSS hakkında sahip oldukları farkındalık düzeyi gösterilmektedir.

Tablo 15: Şirketlerin Mülkiyet Yapısına Göre KSS Farkındalığı

Mülkiyet Yapısı	Anketten önce KSS hakkında bilgi sahibi miydiniz?		
	Evet	Hayır	Toplam
Özel Şirket	52 (55.3 %)	42 (44.7 %)	94
Kamu İktisadi Teşekkülü	2 (25.0%)	6 (75.5 %)	8
Toplam	54	48	102

Tabloda yer alan oranlar incelendiğinde özel şirketlerdeki farkındalık düzeyi kamu iktisadi teşekküllerine oranla çok daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak kamu iktisadi teşekküllerinden yeterli sayıda anket katılımı sağlanamadığı için hücrede 5’ten az bir sayı bulunması sebebiyle aradaki fark istatistiksel açıdan vurgulanamamıştır. Sonuçlara baktığımızda 8 kamu iktisadi teşekkülünden 6’sının KSS hakkında bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Türk ekonomisinde kamu iktisadi teşekküllerinin önemli bir yeri olmadığı için bu sonuç göz ardı edilebilir.

43

2.6. Yıllara Göre KSS Farkındalığı

Yukarıda bahsedildiği üzere 54 şirket KSS hakkında bilgi sahibi olduğunu açıklamıştır. Anket aynı zamanda şirketlerin ne kadar süre boyunca bu kavram hakkında bilgi sahibi olduklarını sorgulamıştır. Tablo 16’daki sıklık çizelgesinde “Ne zamandan beri KSS hakkında bilgi sahibisiniz?” sorusuna verilen yanıtların bir özeti yer almaktadır.

Tablo 16: Yıllara Göre KSS Farkındalığı

Süre	Şirket sayısı	Yüzde
Bir yıldan az	2	3.7
1 – 3 yıl	12	22.2
4 – 6 yıl	16	29.6
7 – 9 yıl	5	9.3
10 + yıl	19	35.2
Toplam	54	100.0

Şirketlerin %74,1'i KSS hakkında dört yıldan fazla bir süredir bilgi sahibidir. Şirketlerin yaklaşık %25'inin farkındalık süresi ise 3 yıldan azdır. Farkındalık düzeyi oranlarına bakıldığında şirketlerin uzun süredir KSS politikaları olduğu anlaşılmaktadır.

KSS hakkındaki farkındalık süresi ile şirketlerin menşesi arasındaki ilişki Tablo 17'de verilmiştir. Dış ticaret şirketlerinin farkındalık düzeylerinin sadece yurtiçinde faaliyet gösteren şirketlere kıyasla daha uzun olduğu görülmektedir. Örneğin dış ticaret şirketlerinin %41,9'u on yıldan fazla bir süredir KSS hakkında farkındalık sahibidir. Bu sonuç, kurumsal sosyal sorumluluğun yurtiçinde faaliyet gösteren şirketler için nispeten daha yeni bir kavram olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu şirketler KSS bileşenleri hakkında daha önceden bir geçmişe sahip olmalarına rağmen bu kavrama tam anlamıyla aşina değildirler.

Tablo 17: Şirket Menşesi ve Farkındalık Süresi Arasındaki İlişki

Menşe	Ne zamandan beri KSS hakkında bilgi sahibisiniz?				
	Bir yıldan az	1-3 yıl	4-6 yıl	7-9 yıl	10 yıldan fazla
Yurtiçi	2 (8.7 %)	4 (17.4 %)	8 (34.8 %)	3 (13.0 %)	6 (26.1 %)
Yurtdışı	-	8 (25.8 %)	8 (25.8 %)	2 (6.5 %)	13 (41.9 %)
Toplam	2	12	16	5	19

3. Şirketlerin KSS'ye Karşı İlgi Düzeyleri

3.1. Şirket İçinde KSS Yönetişi

Raporun bu bölümünde şirketlerdeki KSS yönetişimine ilişkin bir özet yer almaktadır. Tablo 18'de şirketlerdeki ilgili KSS birimlerinin dağılımı gösterilmektedir:

Tablo 18: Şirketlerdeki ilgili KSS Departmanlarının Dağılımı

İlgili Departman	Bu Departmanı Barındıran Şirket Sayısı	Yüzde
Kurumsal İletişim ve/veya Halkla İlişkiler Departmanı	22	40.00
İnsan Kaynakları Departmanı	14	25.45
Farklı departmanlardan temsilcileri bulunan bir KSS Komisyonu/Takımı	7	12.73
KSS Departmanı	4	7.27
Şirket sahibinin kendisi veya CEO ofisi	4	7.27
Şirketle bağlantılı vakıf veya dernek aracılığıyla	4	7.27
TOPLAM	55	100.00

Bu tablodan KSS faaliyetlerinin Türkiye'de henüz ayrı bir departman halinde kurumsallaşmadığı sonucu çıkarılabilir. Şirketlerin sadece %7.27'sinde KSS departmanı bulunmaktadır. Şirketlerin menşesi veya büyüklüğünün tablo 18'de gösterilen dağılımlar üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

KSS faaliyetlerine ilişkin departmanlar arasında "Kurumsal İletişim ve/veya Halkla İlişkiler" (%40) ve "İnsan Kaynakları" (%25) departmanlarının öne çıktığı görülmektedir. "Bazı şirketlerin KSS'yi halkla ilişkiler pazarlaması veya bağış çalışması olarak – ki bunların hepsi stratejik KSS kavramına çok uzak kavramlardır - algılaması sebebiyle KSS programlarına yatırım yapamadıkları düşünülebilir."³

Diğer yandan kurumsal sosyal sorumluluk kavramının tüm bileşenlerinin çok küçük bir kesim içinde bilindiği göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrenme ve yaygınlaştırma süreçleri ile KSS'nin kurumsallaştırılması beklenebilir.

³ KSS Türkiye Mevcut Durum Raporu (2010)

3.2. Şirketlerin KSS Öncelikleri

Ankette şirketlerin KSS önceliklerine ilişkin olarak yöneltilen soru, çoktan seçmeli bir sorudur. Bu yüzden Tablo 19’da, bir şirketin sahip olduğu önceliklerin sayısı yerine bir önceliğin kaç tane şirket tarafından benimsendiği gösterilmektedir. En fazla işaretlenen seçenekler; % 59.18 ile “Çevreye karşı sorumluluk” ve %53.06 ile “Çalışanlara karşı sorumluluk” olarak gerçekleşmiştir. Bu ikisi Türkiye’deki şirketlerde öne çıkan önceliklerdir.

Tablo 19: Şirketlerin KSS Öncelikleri

KSS öncelikleri	Şirket sayısı	Yüzde
Çevreye karşı sorumluluk	58	59.18
Çalışanlara karşı sorumluluk	52	53.06
Yerel topluma/bölgeye karşı sorumluluk	40	40.82
İş ilişkilerinde etik kurallara bağlılık	32	32.65
İnsan haklarına saygı	26	26.53
İstihdamın devamlılığının sağlanması	24	24.49
Kültürel, sportif ve bilimsel faaliyetlerin desteklenmesi	22	22.45
Hayırseverlik	12	12.24
Tedarik zinciriyle ilişkiler	10	10.20
Yolsuzlukla mücadele	3	3.06

%10.20 ile “Tedarik zinciri ile ilişkiler” ve %3.06 ile “Yolsuzlukla mücadele” en az işaretlenen seçenekler olmuştur. Bu durum, “şirketlerin tedarik zinciri ile ilişkiler yürütmesinin çok karmaşık olduğunu düşünüyor” şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda şirketlerin yolsuzlukla mücadelenin devletin görevi olduğu yönünde bir algıya sahip olduğu da yüksek bir ihtimaldir.

Diğer yandan, bu iki konu hassas konulardır. Konu hakkındaki ayrıntılı analiz, raporun ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

3.3. KSS Faaliyetleri Yürütme Nedenleri

Şirketlerin KSS faaliyetleri yürütme nedenleriyle ilgili soru yine çoktan seçmeli bir sorudur. Bu yüzden, Tablo 20’de sıklık dağılımı değil, cevapların özeti verilmektedir.

Tablo 20: KSS Faaliyetleri Yürütme Nedenleri

Nedenler	Şirket Sayısı	Yüzde
Şirket kültürü	70	76.09
Çalışanları şirkete çekmek ve motive etmek	34	36.96
CEO'nun tutumu	27	29.35
İtibarla ilgili kaygılar	21	22.83
Müşteri kazanmak	14	15.22
Sivil Toplum Örgütlerinin Kampanyaları	12	13.04
Yatırımcıların ilgisi	12	13.04
Henüz sosyal, çevresel ve insan hakları meselelerine yönelik bir faaliyetimiz bulunmamaktadır	11	11.96
Müşterilerin ilgisi	10	10.87
Benzer firmalardan ya da rakiplerden alınan dersler	9	9.78
Devletin ilgisi	1	1.09

47

“Şirket kültürü” (%76.09) en fazla verilen yanıt olmuştur. Öte yandan, “Hükümetin ilgisi” (%1.09) katılımcılar için en az önem arz eden sebeptir. Türkiye’de, KSS faaliyetlerinin özünde gönüllülük ilkesi olduğuna dair genel bir kanı vardır. Bu nedenle, KSS faaliyetlerinin devlet düzenlemelerinden tamamen arındırılması ve gönüllü eylemler doğrultusunda yürütülmesi gerektiği savunulabilir⁴.

KSS – Devlet ilişkilerinin arka planına bakılacak olursa, Devletin hayırsever kişilerle doğrudan bağlantısı olduğu görülebilir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, “Vakıf” adı verilen kurumsallaştırılmış hayır işleri bulunmaktaydı. Dönemin önde gelen ve iş dünyasında söz sahibi olan aileleri tarafından kurulan Vakıfların bazıları hâlen günümüzde varlığını devam ettirmektedir.

⁴ KSS Türkiye Durum Raporu (Nisan 2010)

3.4. KSS Araçlarının ve Girişimlerinin Kullanımı

Raporun bu bölümünde, KSS araçlarının ve girişimlerinin kullanımı özetlenmektedir. Tablo 21 şirketlerdeki KSS araçları ve girişimlerine yönelik farkındalık dağılımını göstermektedir.

Tablo 21: KSS Araçlarına ve Girişimlerine İlişkin Farkındalık

Araçlar	Şirket Sayısı	Yüzde
BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri	45	63.38
UN Küresel İlkeler Sözleşmesi	30	42.25
ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehber Standardı	28	39.44
OECD Çokuluslu Şirketler Rehberi	21	29.58
GRI (Küresel Raporlama Girişimi)	20	28.17
Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika İlkeleri Konusundaki Üçlü Deklarasyon	9	12.68

102 şirketten 71'i "KSS araçları ve girişimlerinin bir ya da daha fazlasından haberdar mısınız" sorusunu yanıtlamıştır. BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri (%68.38)'nin en çok bilinen araç olduğu gözlemlenmiştir. BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri oldukça yeni bir belgedir. Bu nedenle bu sonuç hem kabul edilemez hem de ilginçtir. Bu bağlamda, şirket temsilcilerinin BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'ni BM'nin diğer belgeleriyle karıştırmış olma ihtimali düşünülebilir. Aynı zamanda şirket temsilcilerinin yüksek entelektüel düzeyi ve bizzat kişisel olarak bu belge hakkında farkındalıkları, bu belgeye önem verdiğini gösterebilir.

48

KSS araçları ve girişimlerinin kullanımına ilişkin soru da çoktan seçmelidir. Bu yüzden Tablo 22 sıklık dağılımını değil, cevapların özetini kapsamaktadır.

Tablo 22: KSS Araçlarının ve Girişimlerinin Kullanımı

Araçlar	Şirket Sayısı	Yüzde
BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri	4	16.0
Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika İlkeleri Konusundaki Üçlü Deklarasyon	1	4.0
UN Küresel İlkeler Sözleşmesi	13	52.0
GRI (Küresel Raporlama Girişimi)	15	60.0
ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehber Standardı	3	12.0

102 şirketten yalnızca 25' i (%24,5) şirketlerin sosyal sorumluluklarına ilişkin araçlardan bir tanesini kullandığını beyan etmiştir. Kamu iktisadi teşekküllerinin hiçbirisi KSS araçlarını ve girişimlerini kullanmamaktadır. Araçları kullanan 25 şirketin %40'ı yerli iken %60'ı dış ticaret şirkettir. Ayrıca, şirket büyüklüğüne göre 25 şirketin dağılımı şu şekildedir: 3 mikro ölçekli şirket (%12,0), 3 küçük ölçekli şirket (%12,0), 5 orta ölçekli şirket (%20,0), 14 büyük ölçekli şirket (%56,0).

Genel olarak bakıldığında KSS araçlarının ve girişimlerinin kullanımı oldukça düşüktür. Bu da kurumsallaşmayla doğrudan bağlantılı olan bir sonuçtur. Kurumsallaşma eksikliği, KSS araçlarının ne olduğu ve niçin önemli olduğuyla alakalı bir takım belirsizliklere yol açmaktadır.

"BM Küresel İlkeler Sözleşmesi ya da Ticari Sosyal Uyumluluk Girişimi gibi girişimlere gönüllü olarak katıldınız mı" sorusuna 16 şirket (%15,7) olumlu yanıt vermiştir. Ayrıca 8 şirket (%50,0) son 1-3 yıl içerisinde gönüllü girişimlere katıldığını beyan etmiştir.

KSS konusunda kamusal taahhüdü olup olmadıkları sorusuna şirketlerin çoğu olumsuz yanıt vermiştir. Yalnızca 28 (%27,5) şirketin KSS konusunda kamusal taahhüdü olduğu görülmektedir. Olumlu yanıtların dağılımı incelendiğinde, şirketlerin %55'inin imalat sektörüne ait olduğu; %60,7'sinin büyük ölçekli şirket olduğu; %57,1'inin dış ticaret şirketi olduğu; tamamının ise özel sektöre ait şirketler olduğu görülmektedir. Kamu iktisadi teşekküllerinin hiçbirisinin KSS konusunda kamusal taahhüdü bulunmamaktadır.

102 şirketten 35'inin etik kurallar rehberi vardır. Etik kurallar rehberine sahip şirketler sektör, büyüklük ve menşelerine -kamu iktisadi teşekkülü ya da özel şirket - göre analiz edildi. Etik kurallar rehberine sahip olan 35 şirketten %34,3'ü imalat sektöründe yer almaktadır; %77,1'i büyük ölçeklidir; %51,4'ü yerli şirket ve %91,4'ü özel sektöre ait şirketlerdir. Ayrıca, 18 şirket (%17,6) başka bir şirketin etik kurallar rehberini uygulamaktadır.

Şirketlerin %31,4'ü tedarikçilerine kullandıkları etik kurallar rehberi hakkında bilgi vermiştir. Ancak, soruya olumlu yanıt veren şirketlerin yalnızca %78,1'i tedarikçilerinden etik kurallar rehberine uymalarını talep etmektedir.

Etik kurallar rehberi tedarikçilerin beklentilerine yer verdiği için önemli bir belgedir. Bu belge, doğrudan tedarikçiler ile istişare edilerek ya da şirketler ve yeni tedarikçiler arasında anlaşma yapılırken hazırlanabilir⁵. Fakat şirketlerin çoğu tedarik zincirlerini kendi sorumlulukları dâhilinde görmemektedir. Bu meseleye daha sonra "Tedarik Zinciriyle Bağlantı Kurmak" başlığı altında detaylı bir şekilde değinilecektir.

⁵ Amaeshi, K and Osuji, O. and nnodim, P. (2008) "Corporate Social Reponsibility in Supply Chains of Global Brands"

29 şirket (%28,4) KSS alanındaki faaliyetlerine yönelik rapor hazırlayıp, söz konusu raporu kamuoyuna ilan ettiğini bildirmiştir. En çok tercih edilen raporlama yönteminin ise bütüncül raporlama olduğu görülmektedir (%48.28). Dış ticaret şirketleri, Türkiye'deki KSS faaliyetlerini ve farkındalığı sağlayan kuruluşlardır. Her ne kadar şirketler KSS faaliyetlerini yürütseler de KSS faaliyetlerini yayınlamamakta ya da raporlamamaktadır. Tablo 23, raporlamada benimsenen farklı yaklaşımları göstermektedir:

Tablo 23: Raporlamada Benimsenen Yaklaşımlar

	Şirket sayısı	Yüzde
Bütüncül raporlama	14	48.28
İnternet üzerinden bilgi paylaşımı	7	24.14
KSS raporu	4	13.79
Paydaşlarla yapılan toplantılar	2	6.90
Sadece hissedarların bilgilendirilmesi	1	3.45
Yıllık rapor	1	3.45
Toplam	29	100.00

Şirketlerin yarısı (%50,0) sorumluluklarını anlamak için şirket dışı paydaşlara danıştığını beyan etmiştir. Şirket dışı paydaş türlerinin dağılımı Tablo 24'teki gibidir:

50

Tablo 24: Şirket Dışı Paydaş Türleri

Şirket dışı paydaşlar	Şirket sayısı	Yüzde
Sivil Toplum Kuruluşları	41	80.39
İşveren ve iş dünyası kuruluşları	28	54.90
Sendikalar	16	31.37
Yatırımcılar	13	25.49
Devlet	12	23.53
Medya	11	21.57

Türkiye'de sivil toplum kuruluşları ile iş ve iş dünyası kuruluşlar sosyal sorumluluk konusunda ilişkin en önemli kuruluşlar olduğundan hangi cevapların öne çıkacağını önceden kestirmek kolaydır. Söz konusu kuruluşlar sosyal sorumlulukla alakalı engin bilgiye sahiptir. Dolayısıyla, araçlara, avantajlara, dezavantajlara oldukça aşinadırlar. Bu yüzden de şirketler hükümetin ya da medyanın KSS faaliyetlerine dâhil olmasını istememektedir.

4. Şirketlerin KSS'nin Uluslararası Alanda Tanınmış ve/veya Mevcut Girişimlerine İlişkin Bilgi Düzeyi

4.1. Devletin KSS'ye Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi

Yapılan ankette, devlet tarafından yürütülen KSS faaliyetlerine ilişkin şirketlerin bilgi düzeyi ölçüldü. Verilen yanıtların oranı düşük (%15,4) olmasına rağmen tutarlıdır. KSS'ye dair doğrudan herhangi bir yasal düzenleme olmadığı için şirketlerin hükümetin yürüttüğü KSS faaliyetlerine ilişkin çok fazla bilgisi olmayabilir. Ülke Profilleri Bölümü'ndeki Ulusal Rapor'un baş kısımlarında bu husus detaylı bir şekilde irdelenmektedir.

11 şirket KSS'nin desteklenmesi veya teşvik edilmesine yönelik devlet girişimlerini, politikalarını ya da düzenlemelerini listelemiştir. Cevaplar genellikle eğitim, çevre, sağlık, kültürel faaliyetlerinin desteklenmesi, istihdamla ilgili düzenlemelerin yapılması ve engelli vatandaşların istihdam koşullarının iyileştirilmesi gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

64 şirket "Sizce hükümetin politikaları ve önlemleri yararlı mıdır" sorusunu yanıtlamışlardır, 102 şirketten 38 şirket bu soruyu yanıtlamamıştır. 49 şirket hükümetin KSS'ye ilişkin yürüttüğü faaliyetlerin önemini ve yararlarını vurgulamıştır. Bu hususla ilgili verilen cevapların özeti aşağıdadır:

- Motivasyonu ve bağlılığı artırmak
- Özel sektörü teşvik etmek
- Toplumsal farkındalığı artırmak

75 şirket Devletin, bilgilendirme, farkındalığı artırma, teşvik ya da vergi indirimi gibi önlemler aracılığıyla KSS'yi desteklemesi gerektiğini ifade etmiştir. Yalnızca 27 şirket, KSS'yi desteklemek için Devletin ne tür faaliyetler yürütmesi gerektiğine ilişkin görüşünü belirtmiştir. Şirketlerin talepleri destekleyici düzenlemeler yapılması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Talepler şunlardır:

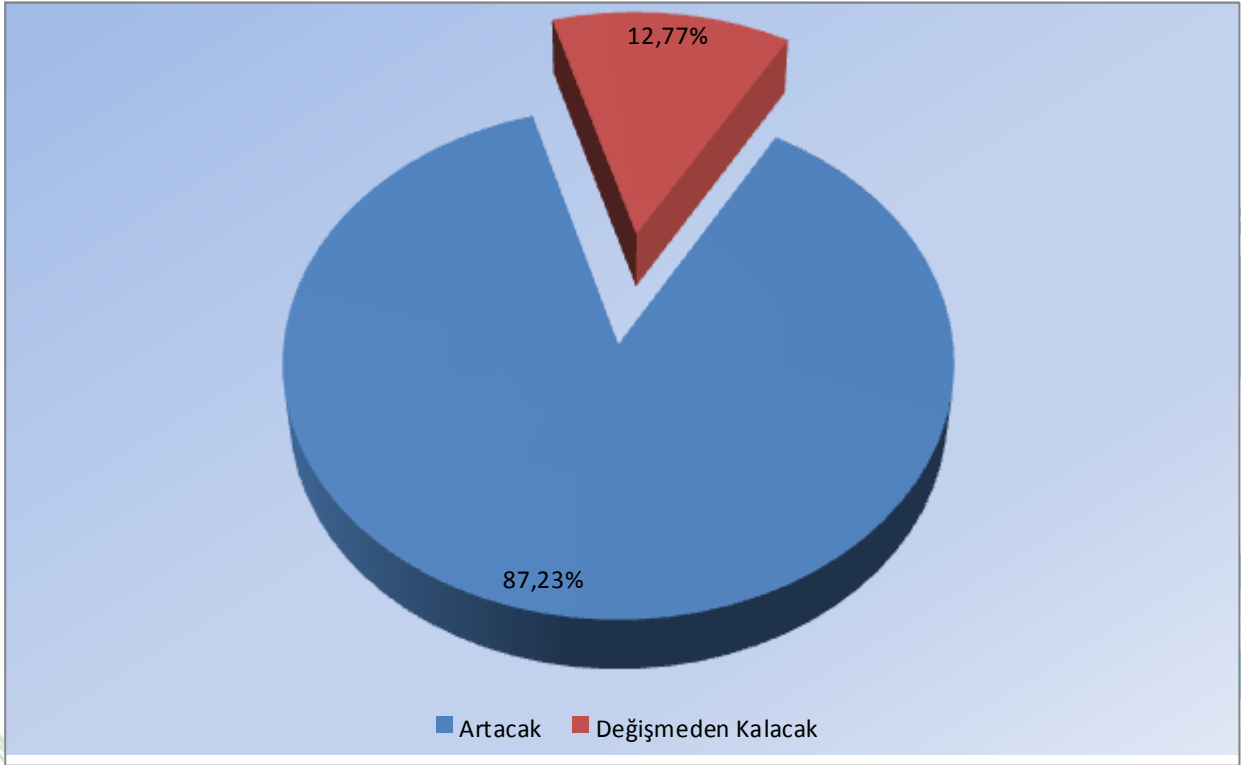
- Bilgilendirme
- Teşvik ve özendirme
- Eğitim
- Çevre sorunlarına ilişkin düzenlemeler yapılması
- Farkındalığın artırılması
- İstihdamı artıracak politikalar geliştirilmesi
- Mali destek
- Vergi indirimleri
- Yolsuzlukla mücadele

4.2 KSS'nin Geleceği

Şirketlerin yürüttüğü KSS faaliyetlerinin potansiyel gelişimi sorgulanırken ilginç bir sonuç elde edildi. Yapılan ankete göre, şirketlerin %87.23'ü KSS'nin öneminin artacağına inanmaktadır. Yanıtların yalnızca %12.77'si KSS'nin öneminin değişmeden kalacağını işaret etmektedir.

Grafik 3: KSS'nin Geleceği

Hangi alanlarda KSS faaliyetlerinin öneminin artacağına ilişkin dağılım tablo 25'te verilmiştir. Bu tabloya göre, çevreye ve çalışanlara karşı sorumluluk KSS faaliyetlerinin özünü oluşturmaya devam edecektir. Daha önce de bahsedildiği üzere, şirketlerin KSS öncelikleri çevreye ve çalışanlara karşı sorumluluk konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

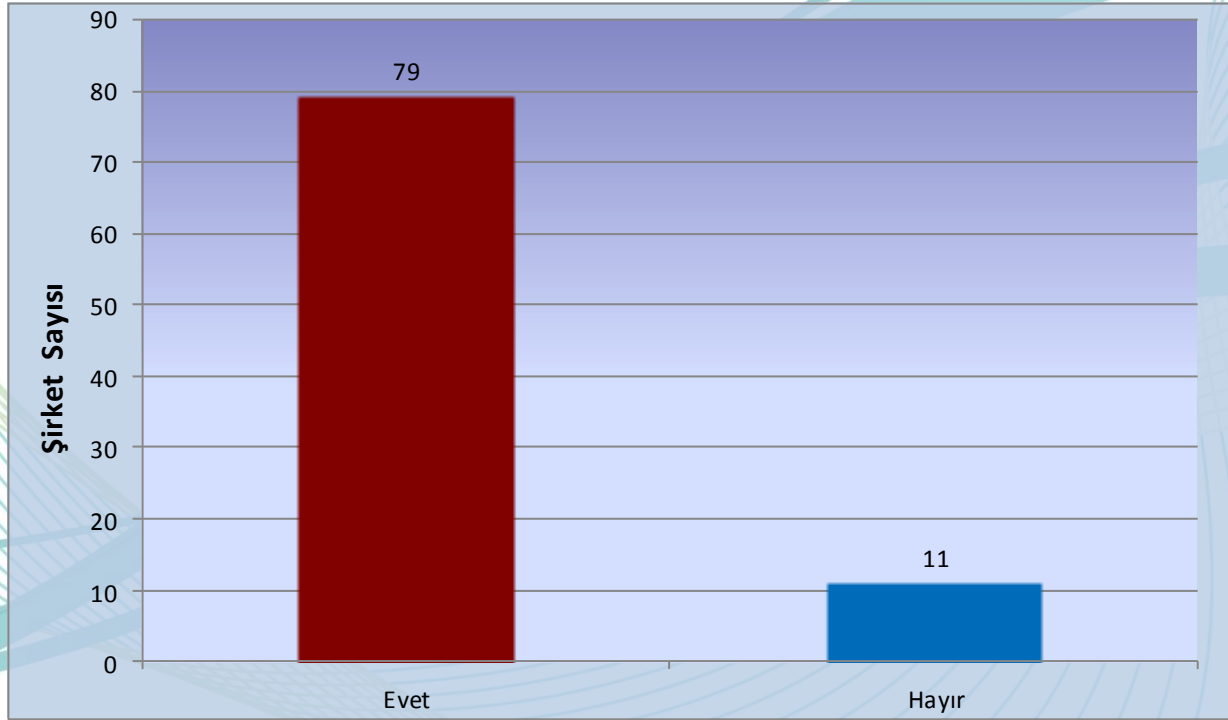

Tablo 25: KSS'nin Öneminin Artacağı Alanlar

Alanlar	Şirket sayısı	Yüzde
Çevreye karşı sorumluluk	65	73.03
Çalışanlara karşı sorumluluk	63	70.79
İnsan haklarına saygı	54	60.67
Adil işletme davranışı	48	53.93
Yerel topluma/bölgeye karşı sorumluluk	43	48.31
İstihdamın devamlılığının sağlanması	37	41.57
Kültürel, sportif ve bilimsel faaliyetlerin desteklenmesi	24	26.97
Yolsuzlukla mücadele	22	24.72
Tedarik zinciriyle ilişkiler	18	20.22

102 şirketten 90'ı gelecekte verilecek eğitimlerle ilgili görüşlerini belirtmiştir. 79 şirket eğitim talebinde bulundu. Grafik 4 eğitim taleplerine ilişkin rakamları göstermektedir.

Grafik 4: Eğitim Talebi

Şirketlerin %57'si KSS'ye yönelik verilecek eğitimlere katılmak istediğini belirtmektedir. Bu açık uçlu bir soruydu. KSS eğitimlerinde en çok üzerinde durulması istenen konular aşağıdaki gibidir:

- KSS ile ilgili genel bilgi,
- İnsan hakları,
- KSS'nin amacı ve sağlayacağı yararlar,
- Çalışanlara ve çevreye karşı sorumluluk konusunda bilgi verilmesi,
- Uluslararası standartların tanıtılması,

5. Proje Yönetimi, KSS Projelerinin Şirket Düzeyinde Uygulanması

5.1 Şirketlerin KSS Faaliyetleri

Bu bölümde, yedi faaliyet alanıyla ilgili sonuçlar iki farklı tablo kullanılarak özetlenmektedir (çalışanlara karşı sorumluluk, insan haklarına saygı, toplumla bütünleşme, çevreye ilişkin faaliyetler, tedarik zinciri ile ilişkiler, iş ilişkilerinde etik kurallara bağlılık ve iyileştirme sağlamak). İlk tabloda her faaliyete ilişkin sorulan sorunun sıklık çizelgesi bulunmaktadır. İkinci tablo her grupta ilişkili olan faaliyetlerin ortalamalarından oluşmaktadır (şirket menşeleri, büyüklükleri, ait oldukları sektörler ve bölgeler). Faaliyetlerle ilgili sorular beşli likert ölçeğiyle değerlendirilmektedir (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Fikrim yok, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum). Ortalama değerler ve standart sapmalar belirli alt gruplar için kullanılmaktadır. Bu ankette, her soruda şirket büyüklüğü, menşei, sektörü ve bölgelerine göre ortalama farkların gösterilmesi amacıyla ikiden fazla grupta Tek-Yönlü Varyans Analizi Testinden, iki grupta ise Bağımsız örneklem testinden yararlanılmaktadır. Son olarak, Varyans Testinin ardından grupların ortalamaları farklı olursa Post Hoc testi olarak Bonferroni Testi uygulanmaktadır. 0.05 ya da 0.10'dan daha az olan olasılık değeri gruplar arasındaki ortalama farkı göstermektedir.

54

5.1.1 Çalışanlara Karşı Sorumluluk

Raporun bu bölümünde, şirketlerin çalışanlarına karşı sorumlulukları ele alınacaktır. Çalışma koşulları, mesleki eğitimler, güvenli çalışma ortamı, sendika kurma hakkı gibi hususlar şirketlerin çalışanlarına karşı tavrını anlamak açısından önemlidir.

"Çalışanlara Karşı Sorumluluk" konusunda 102 şirketten alınan cevaplar tablo 26'daki sıklık çizelgesinde gösterilmiştir.

Tablo 26: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

Çalışanlara Karşı Sorumluluk	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini çalışma saatlerini esnek hale getirerek ve/veya çocuk bakımı ve diğer düzenlemeler aracılığıyla destekler.	3 (%3.0)	24 (%24.2)	6 (5.9 %)	42 (%42.2)	24 (%24.2)
Şirketimiz çalışanlarının sürekli eğitimlerine önem verir.	2 (%2.0)	7 (%6.9)	3 (%3.0)	46 (%45.5)	43 (%42.6)
Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için düzenlemeler yapmaktadır.	3 (%3.0)	8 (%8.0)	14 (%14.1)	41 (%41.4)	33 (%33.3)
Şirketimiz iş sağlığı ve güvenliğine özen gösterir.	2 (%2.0)	1 (%1.0)	4 (%4.0)	28 (%27.7)	66 (%65.3)
Şirketimizde cinsiyet, yaş, etnik köken, din ve cinsel eğilim açılarından ayrımcı davranışlara yer verilmemektedir.	3 (%3.0)	4 (%4.0)	1 (%1.0)	19 (%18.8)	74 (%73.3)
Şirketimizde çalışanların yönetimle ilgili kaygılarını bildirebilecekleri, sorunlarını iletebilecekleri “çalışan acil destek hattı” gibi destek mekanizmaları vardır.	7 (%6.9)	28 (%27.5)	10 (%9.8)	31 (%30.4)	22 (%21.6)
Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına veya sendika kurmalarına saygı gösterir. Şirketimiz ayrıca sosyal diyalog süreçlerine katılır.	4 (%4.0)	5 (%5.1)	22 (%22.2)	27 (%27.3)	41 (%41.4)
Şirketimiz çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için imkânları ölçüsünde gerekli tüm önlemleri alır.	3 (%3.0)	2 (%2.0)	13 (%13.1)	17 (%17.2)	64 (%64.6)

Şirketlerin verdiği cevapların genellikle olumlu olduğu gözlemlenmektedir. “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçenekleri diğerlerinden bir hayli yüksektir. Dolayısıyla, şirketlerin çalışanlarına karşı sorumluluklarını yerine getirdiğine istinaden genel bir kanı olduğu varsayılabilir.

Öte yandan, “Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına veya sendika kurmalarına saygı gösterir. Şirketimiz ayrıca sosyal diyalog süreçlerine katılır” seçeneği için diğerlerine nazaran “Fikrim yok” yanıtı daha çok verilmiştir.

“Çalışanlara Karşı Sorumluluk” ortalamalarının Şirket Büyüklüğüne göre karşılaştırılması tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüklerine göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini çalışma saatlerini esnek hale getirerek ve/veya çocuk bakımı ve diğer düzenlemeler aracılığıyla destekler.	3.75±1.49	3.89±0.90	3.59±1.18	3.50±1.24	0.67
Şirketimiz çalışanlarının sürekli eğitimlerine önem verir.	4.38±0.52	4.11±1.08	4.06±0.83	4.24±0.98	0.82
Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için düzenlemeler yapmaktadır	3.25±1.16	3.35±1.00	3.76±0.97	4.26±0.94	0.001*
Şirketimiz iş sağlığı ve güvenliğine özen gösterir.	4.38±0.74	4.28±1.07	4.47±0.87	4.66±0.66	0.31
Şirketimizde cinsiyet, yaş, etnik köken, din ve cinsel eğilim açılarından ayrımcı davranışlara yer verilmemektedir.	4.25±1.39	4.72±0.96	4.88±0.33	4.45±0.96	0.23

Şirketimizde çalışanların yönetimle ilgili kaygılarını bildirebilecekleri, sorunlarını iletebilecekleri “çalışan acil destek hattı” gibi destek mekanizmaları vardır.	3.50±1.60	3.35±1.27	3.18±1.47	3.36±1.24	0.94
Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına veya sendika kurmalarına saygı gösterir. Şirketimiz ayrıca sosyal diyalog süreçlerine katılır.	3.38±1.41	3.65±0.79	3.71±1.05	4.23±1.10	0.045*
Şirketimiz çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için imkânları ölçüsünde gerekli tüm önlemleri alır.	3.75±1.28	4.50±0.79	4.47±1.01	4.41±1.01	0.31

* Anlamlılık düzeyi 0.05'tir

“Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için düzenlemeler yapmaktadır” ve “Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına veya sendika kurmalarına saygı gösterir. Şirketimiz ayrıca sosyal diyalog süreçlerine katılır” gibi konularda, büyük ölçekli şirketlerin istatistiksel olarak diğer şirketlerden farklı olduğu gözlemlenmektedir. Büyük ölçekli şirketler, üç konuda diğer gruplardan daha yüksek ortalamalara sahiptir. Bu sonucun arkasındaki temel sebep yasal düzenlemelerin olmasıdır. 50 ‘den fazla işçi istihdam eden işletmeler engellileri de işe almak durumundadır. İş Kanunu uyarınca, 50 işçiyi bünyesinde barındıran şirketler, toplam işçi mevcudunun en az %3’ü kadar engelli vatandaş işe almak zorundadır. İşçi sayısı arttıkça engellilerin oranı da buna bağlı olarak artmaktadır. Söz konusu iki madde dışında, herhangi bir değişiklik gözlemlenmemektedir. “Çalışanlara Karşı Sorumluluk” ortalamalarının Şirket Menşelerine göre Karşılaştırılması tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşelerine Göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

	İç Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini çalışma saatlerini esnek hale getirerek ve/veya çocuk bakımı ve diğer düzenlemeler aracılığıyla destekler.	3.31±1.30	3.96±0.93	0.005*
Şirketimiz çalışanlarının sürekli eğitimlerine önem verir.	4.04±1.04	4.40±0.75	0.044*
Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için düzenlemeler yapmaktadır.	3.76±1.12	4.26±0.89	0.049*
Şirketimiz iş sağlığı ve güvenliğine özen gösterir.	4.38±0.95	4.73±0.50	0.016*
Şirketimizde cinsiyet, yaş, etnik köken, din ve cinsel eğilim açılarından ayrımcı davranışlara yer verilmemektedir.	4.43±1.11	4.71±0.63	0.11
Şirketimizde çalışanların yönetimle ilgili kaygılarını bildirebilecekleri, sorunlarını iletebilecekleri “çalışan acil destek hattı” gibi destek mekanizmaları vardır.	3.26±1.35	3.42±1.25	0.55
Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına veya sendika kurmalarına saygı gösterir. Şirketimiz ayrıca sosyal diyalog süreçlerine katılır.	3.93±1.08	4.02±1.14	0.66
Şirketimiz çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için imkânları ölçüsünde gerekli tüm önlemleri alır.	4.31±1.06	4.47±0.92	0.45

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir

“Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini çalışma saatlerini esnek hale getirerek ve/veya çocuk bakımı ve diğer düzenlemeler aracılığıyla destekler”, “Şirketimiz çalışanlarının sürekli eğitimlerine önem verir”, “Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için düzenlemeler yapmaktadır” ve “Şirketimiz iş sağlığı ve güvenliğine özen gösterir” gibi konulara ait ortalamalar şirket menşelerine göre farklılık göstermektedir. Söz konusu dört başlık için, dış ticaret şirketleri daha fazla sorumluluk üstlenmektedir. Bu başlıklar haricinde kalanlarda ise değişiklik gözlemlenmemektedir.

“Çalışanlara Karşı Sorumluluk” ortalamalarının Sektörlere göre Karşılaştırılması aşağıda verilmiştir. Tabloda yer alan ifadeler, tabloyu daha anlaşılır kılmak üzere kısaltılmıştır. İfadelerin tam hali tablo 28’de görülebilir.

Tablo 29: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini...	3.7±1.1	2.8±1.3	4.5±0.5	4.0±0.0	3.5±1.2	3.4±1.8	3.7±1.2	0.119
Şirketimiz çalışanlarının sürekli eğitimlerine...	4.2±0.8	4.2±1.0	4.3±1.2	4.2±0.8	4.1±1.5	4.4±0.6	4.2±0.8	0.998
Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için...	4.3±0.8	3.8±1.3	4.3±0.8	3.4±0.5	3.9±1.4	2.2±1.1	3.8±0.8	0.001*
Şirketimiz iş sağlığı ve güvenliğine...	4.7±0.5	4.1±1.2	4.8±0.4	4.4±0.6	4.1±1.4	4.4±0.9	4.5±0.6	0.179
Şirketimizde cinsiyet, yaş, etnik köken, din...	4.7±0.7	4.5±1.0	4.8±0.4	4.8±0.5	4.1±1.4	4.2±1.8	4.4±0.9	0.635
Şirketimizde çalışanların yönetimle ilgili kaygılarını...	3.3±1.1	3.6±1.3	3.3±1.9	3.6±1.5	3.7±1.0	3.2±1.6	3.1±1.3	0.915
Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına...	4.3±0.9	3.8±1.2	4.3±1.0	4.2±0.8	3.8±0.8	3.0±1.6	3.5±1.2	0.06**
Şirketimiz çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması...	4.6±0.8	3.9±1.3	4.8±0.4	4.2±1.3	4.2±1.0	3.6±1.7	4.4±0.8	0.129

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir

** Anlamlılık düzeyi 0.01’dir

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı, D: Bilgi ve İletişim, E: İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, F: Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor ve G: Diğerleri.

Engellilere ilişkin üçüncü başlıkta, gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır. “Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor” sektöründe bu fark özellikle göz çarpmaktadır. Söz konusu sektöre ait şirketlerde genellikle 50’den az işçi çalıştığı için, bu kabul edilebilir bir sonuçtur. Ayrıca, sendika üyeliğiyle ilişkili olan 7. seçenek ise aynı sektörde en düşük değere sahiptir.

“Çalışanlara Karşı Sorumluluk” bölgelere göre araştırıldığında, “Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini çalışma saatlerini esnek hale getirerek ve/veya çocuk bakımı ve diğer düzenlemeler aracılığıyla destekler” seçeneği dışında, tüm seçeneklerde farklar mevcuttur. Yapılan kapsamlı analizde, diğer bölgelerdeki şirketlere kıyasla, “Batı Anadolu” Bölgesi’ndeki bazı şirketlerin “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Fikrim Yok” yanıtlarını daha çok yeğledikleri görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında şirketlerin verdikleri olumsuz yanıtların yüzdeleri şöyledir: İkinci seçenek için %16, üçüncü seçenek için %36,7, dördüncü seçenek için %13,3, beşinci seçenek için %20, altıncı seçenek için %66,7, yedinci seçenek için %43,3 ve sekizinci seçenek için %36,7’dir.

Tablo 30: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “Çalışanlara Karşı Sorumluluk”

	İstanbul (Ortalama Standart Sapma)	Batı Anadolu (Ortalama Standart Sapma)	Ege (Ortalama Standart Sapma)	Diğerleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz çalışanlarının iş-yaşam dengesini çalışma saatlerini esnek hale getirerek ve/veya çocuk bakımı ve diğer düzenlemeler aracılığıyla destekler.	3.86±1.11	3.43±1.19	3.67±1.11	3.50±1.30	0.550
Şirketimiz çalışanlarının sürekli eğitimlerine önem verir.	4.55±0.76	3.83±1.12	4.33±0.72	4.15±0.91	0.026*
Şirketimiz engellilerin işe alımı ve istihdamı için düzenlemeler yapmaktadır.	4.32±0.72	3.53±1.20	4.00±0.93	3.96±1.08	0.035*
Şirketimiz iş sağlığı ve güvenliğine özen gösterir.	4.79±0.41	4.20±1.13	4.67±0.62	4.56±0.64	0.029*
Şirketimizde cinsiyet, yaş, etnik köken, din ve cinsel eğilim açılarından ayrımcı davranışlara yer verilmemektedir.	4.83±0.38	4.23±1.30	4.80±0.41	4.48±0.98	0.062**

Şirketimizde çalışanların yönetimle ilgili kaygılarını bildirebilecekleri, sorunlarını iletebilecekleri “çalışan acil destek hattı” gibi destek mekanizmaları vardır.	3.96±1.04	2.63±1.22	3.14±1.35	3.58±1.27	0.001*
Şirketimiz çalışanların sendikalara üye olmalarına veya sendika kurmalarına saygı gösterir. Şirketimiz ayrıca sosyal diyalog süreçlerine katılır.	4.18±0.90	3.43±1.23	4.00±0.96	4.33±1.00	0.01*
Şirketimiz çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için imkânları doğrultusunda gerekli tüm önlemleri alır.	4.71±1.28	3.90±1.27	4.80±0.56	4.35±0.98	0.004*

* Anlamlılık düzeyi 0.05'tir

** Anlamlılık düzeyi 0.10'dur

5.1.2 İnsan Haklarına Saygı

BM Küresel İlkeler Sözleşmesinin on ilkesi insan haklarıyla ilgilidir. Bu ilkeler doğrultusunda işletmeler, uluslararası geçerliliği olan insan haklarına destek vermeli ve saygı göstermelidir, ayrıca insan hakları ihlallerine de fırsat tanımamalıdır.

61

Devletlerin birincil görevi insan haklarını korumaktır. Ancak, bireylerin ve kuruluşların da insan haklarının desteklenmesi ve korunması konusunda üzerine düşen sorumluluklar vardır. İş dünyası insan haklarına saygı göstermek durumundadır. İş dünyasında süregelen faaliyetler ve iş ilişkileri kapsamında insan hakları ihlâl edilmemelidir. Şirket faaliyetleri ve ilişkileri, insan haklarını olumsuz etkileyebilecek riskler taşıyabilir, fakat bunlar kişinin iş hayatına ivme kazandırırken bir yandan da insan haklarını koruyup desteklemesi için fırsatlar da sunar⁶.

Öte yandan, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri insan haklarına saygı hususunda şöyle bir ifadeye yer vermektedir:

İşletmeler insan haklarına saygı göstermelidir. Diğer bir deyişle, hem başkalarının haklarını ihlal etmemeli hem de insan hakları üzerindeki olumsuz etkileri ortadan kaldırmalıdır. İşletmelerin insan haklarına saygı gösterme sorumluluğu, büyüklük, sektör, faaliyet alanı, mülkiyet ve yapısına bakılmaksızın tüm işletmeler için geçerlidir. Ancak, işletmelerin bu sorumluluğu yerine getirme maksadıyla kullandığı araçların kapsamı ve ne kadar karmaşık olduğu, söz konusu faktörlere ve işletmelerin insan hakları konusundaki olumsuz etkilerine göre değişiklik gösterebilir.

⁶ <http://unglobalcompact.org>

Tablo 31’de, şirketlerinin insan haklarını öncelik haline getirip getirmediği konusunda “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarını veren şirketler gösterilmektedir. Fakat birçoğu da insan hakları hususuna şirketlerinin ne denli önem verdiğine ilişkin seçeneği “Fikrim yok” şeklinde yanıtlamıştır. Kalın yazılmış üç seçenek, şirketlerin insan haklarına dair herhangi bir görüş belirtmekten kaçındığını bizlere göstermektedir. İnsan hakları, Türkiye’de tartışmalı bir konudur. Çok geniş bağlamda ele alınmakta ve etnik köken, din, kadınlara karşı şiddet, ifade özgürlüğü ve yargı yetkisi gibi pek çok hassas meseleyi de kapsamaktadır.

Tablo 31: Şirketlerin KSS Faaliyetleri “İnsan Haklarına Saygı”

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
İnsan haklarına saygı şirketimizin önceliklerindendir.	1 (%1.0)	2 (%2.0)	7 (%6.9)	34 (%33.7)	57 (%56.4)
Şirketimiz “BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi İlkeleri”ni uygulamaya başlamıştır.	3 (%3.2)	10 (%10.6)	48 (%51.1)	13 (%13.8)	20 (%21.3)
Şirketimiz insan haklarına saygı gösterdiğini ilan etmiştir.	1 (%1.0)	7 (%7.1)	36 (%36.7)	23 (%23.5)	31 (%31.5)
Şirketimiz insan hakları konusunda etki değerlendirmesi yapmaya ve gerekli özeni göstermeye başlamıştır.	1 (%1.0)	7 (%7.1)	36 (%36.7)	23 (%23.5)	31 (%31.5)

Tablo 21’de gösterildiği üzere örneklemin %63.37’i BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri’nden haberdardır. Bu sonuç Tablo 31 ile çelişmektedir. Benzer şekilde, şirket temsilcilerinin %51,1’i şirketlerinin BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri’ni uygulamaya başlayıp başlamadığı konusunda herhangi bir fikre sahip değildir. Şirketlerin büyük bir kısmı söz konusu belgenin varlığından haberdar olmakla beraber yalnızca 4 şirket BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri’ni kullanmaktadır. Sonuç olarak, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri gibi insan haklarına ilişkin belgelerden haberdar olmanın, bu tip belgelerin kullanılmasına dair bir eğilim yaratmadığı öne sürülebilir. “İnsan Hakları Saygı” ortalamalarının Şirket Büyüklüğüne göre Karşılaştırılması tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “İnsan Haklarına Saygı”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
İnsan haklarına saygı şirketimizin önceliklerindendir.	4.25±0.46	3.61±0.61	4.59±0.60	4.34±0.91	0.44
Şirketimiz “BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi İlkeleri”ni uygulamaya başlamıştır.	3.71±1.38	3.50±1.10	3.41±1.18	3.31±0.95	0.77
Şirketimiz insan haklarına saygı gösterdiğini ilan etmiştir.	3.86±0.90	3.71±1.05	4.00±1.00	3.72±1.03	0.77
Şirketimiz insan hakları konusunda etki değerlendirmesi yapmaya ve gerekli özeni göstermeye başlamıştır.	3.86±0.90	3.65±0.93	4.00±1.00	3.62±1.04	0.55

“İnsan Hakları”na ilişkin seçeneklerde, şirketlerin büyüklükleri açısından, gruplar arasında fark bulunmamaktadır. Şirket büyüklerinin ortalama değerler üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

“İnsan Haklarına Saygı” ortalamalarının Şirket Menşesine göre Karşılaştırılması tablo 33’te verilmiştir.

63

Tablo 33: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşesine göre “İnsan Haklarına Saygı”

	Yerli Şirketler (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
İnsan haklarına saygı şirketimizin önceliklerindendir.	4.30±0.85	4.58±0.69	0.084**
Şirketimiz “BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi İlkeleri”ni uygulamaya başlamıştır.	3.38±1.07	3.41±1.02	0.893
Şirketimiz insan haklarına saygı gösterdiğini ilan etmiştir.	3.53±0.99	4.07±0.96	0.008*
Şirketimiz insan hakları konusunda etki değerlendirmesi yapmaya ve gerekli özeni göstermeye başlamıştır.	3.66±1.02	3.77±0.96	0.580

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir

** Anlamlılık düzeyi 0.10’dur

“Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.”

“Şirketimiz insan haklarına saygı gösterdiğini beyan etmiştir” seçeneğinin ortalama değerleri, iki grup arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir fark göstermektedir. Dolayısıyla, dış ticaret şirketlerinin insan hakları konusunda daha duyarlı ve sorumluluk sahibi olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, “İnsan haklarına saygı şirketimizin önceliklerindendir” seçeneğine verilen yanıtların ortalama değerleri, %10 anlamlılık düzeyinde bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde dış ticaret şirketlerinin bu seçenekte de yüksek değerlere ve duyarlılığa sahip olduğu gözlemlenmektedir. Diğer seçeneklerde ise herhangi bir farklılığa rastlanmamaktadır.

“İnsan Haklarına Saygı” ortalamalarının Sektörlere göre Karşılaştırılması tablo 34’te verilmiştir. Tabloda yer alan ifadeler, tabloyu daha anlaşılır kılmak üzere kısaltılmıştır. İfadelerin tam hali tablo 33’de görülebilir.

Tablo 34: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “İnsan Haklarına Saygı”

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
İnsan haklarına saygı şirketimizin önceliklerindendir	4.6±0.6	4.3±1.1	4.7±0.5	4.6±0.6	4.3±0.8	4.6±0.6	4.1±0.9	0.374
Şirketimiz “BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi...”	3.3±0.9	3.9±0.8	4.0±0.9	3.2±1.1	3.8±1.0	3.5±1.9	2.9±1.1	0.07**
Şirketimiz insan haklarına saygı...	3.8±0.9	3.7±1.3	4.0±0.9	3.2±1.1	4.0±0.9	4.5±1.0	3.6±0.9	0.539
Şirketimiz insan hakları konusunda etki değerlendirmesi...	3.7±0.9	3.8±1.2	4.0±0.9	4.0±0.7	3.8±0.8	3.8±0.9	3.5±1.1	0.905

**Anlamlılık düzeyi 0.10’dur

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı, D: Bilgi ve İletişim, E: İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, F: Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor ve G: Diğerleri.

“Şirketimiz “BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi İlkeleri”ni uygulamaya başlamıştır” seçeneğinde gruplar arasında fark vardır. “Diğerleri” grubuna dâhil olan sektörlerin ortalama değeri en düşük seviyededir ve öteki sektörlerle arasında büyük bir fark bulunmaktadır. BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi İlkeleri Türkiye’de çoğunlukla büyük sektörler tarafından bilinmektedir. Diğer sektörlerin faaliyet alanı ve uluslararası

bağlantıları büyük sektörlerle kıyasla daha azdır. Söz konusu seçenek haricinde, diğerlerinde herhangi bir fark gözlemlenmemektedir.

“İnsan Haklarına Saygı” ortalamalarının Bölgelere göre Karşılaştırılması tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “İnsan Haklarına Saygı”

	<i>İstanbul</i> (Ortalama Standart Sapma)	Batı Anadolu (Ortalama Standart Sapma)	Ege (Ortalama Standart Sapma)	Diğerleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
İnsan haklarına saygı şirketimizin önceliklerindendir.	4.72±0.53	4.17±1.09	4.40±0.51	4.41±0.69	0.059**
Şirketimiz “BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehberi İlkeleri”ni uygulamaya başlamıştır.	3.75±1.00	3.04±1.07	3.14±0.86	3.54±1.02	0.045*
Şirketimiz insan haklarına saygı gösterdiğini beyan etmiştir.	4.36±0.83	3.52±1.06	3.43±1.02	3.63±0.93	0.003*
Şirketimiz insan hakları konusunda etki değerlendirmesi yapmaya ve gerekli özeni göstermeye başlamıştır.	4.18±0.97	3.28±1.00	3.43±1.02	3.85±0.97	0.003*

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir

** Anlamlılık düzeyi 0.10’dur.

Bölgelere göre “İnsan Haklarına Saygı” konusunda, tüm gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmaktadır. İstanbul en yüksek ortalama değerlere sahiptir. Bu durum, söz konusu bölgenin diğer bölgelere göre daha duyarlı olduğunu göstermektedir.

5.1.3 Toplumla Bütünleşme

Raporun bu bölümünde şirketlerin toplumla bütünleşme konusundaki tutumu ele alınacaktır. Toplumla bütünleşmeye ilişkin sıklık çizelgesi tablo 36’da da verilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere, şirketlerin büyük bir bölümü toplumla bütünleşmenin yanı sıra spor kulüplerini ve kültürel projeleri desteklemektedir.

“Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.”

Şirketlerin %75,0'ı sosyal girişimlere destek vermektedir. Şirketlerin %62,6'sı kültürel projeleri desteklemektedir. Eğitim ve öğretim de şirketler için hassas bir konudur. Dolayısıyla şirketlerin %84,2'si eğitim ve öğretim kurumları ile girişimlerini desteklemektedir. Spor kulüplerine şirketlerin %58,0'ı destek verirken; örneklemin %60,2'si küçük ölçekli altyapı yatırımlarını desteklemektedir.

Tablo 36: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Toplumla Bütünleşme”

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler (festival, yerel etkinlikler, sosyal yardım niteliği taşıyan faaliyetler vb.).	2 (%2)	11 (%11.0)	12 (%12.0)	43 (%43.0)	32 (%32.0)
Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler.	1 (%1.0)	15 (%15.2)	21 (%21.2)	40 (%40.4)	22 (%22.2)
Şirketimiz özellikle eğitim ve öğretim kurumları ile eğitime yönelik girişimleri destekler.	1 (%1.0)	10 (%9.9)	5 (%5.0)	45 (%44.6)	40 (%39.6)
Şirketimiz özellikle spor kulüplerini/sportif faaliyetleri destekler.	3 (%3.0)	25 (%25.0)	14 (%14.0)	40 (%40.0)	18 (%18.0)
Şirketimiz özellikle küçük ölçekli altyapı yatırımlarını destekler (park yapımı, okul onarımı vb.).	4 (4%.1)	22 (%22.4)	13 (%13.3)	34 (%34.7)	25 (%25.5)

66

“Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.”

“Toplumla Bütünleşme” ortalamalarının Şirket Büyüklüğüne göre karşılaştırılması tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Toplumla Bütünleşme”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler (festival, yerel etkinlikler, sosyal yardım niteliği taşıyan faaliyetler vb.)	4.00±0.93	3.72±1.13	3.35±0.93	4.14±0.99	0.035*
Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler.	4.13±0.99	3.78±0.88	3.18±0.88	3.73±1.07	0.11
Şirketimiz özellikle eğitim ve öğretim kurumları ile eğitime yönelik girişimleri destekler.	4.13±0.99	4.17±0.92	3.65±1.06	4.24±0.92	0.166
Şirketimiz özellikle spor kulüplerini/sportif faaliyetleri destekler.	2.88±0.99	3.28±1.13	3.06±1.80	3.70±1.10	0.063**
Şirketimiz özellikle küçük ölçekli altyapı yatırımlarını destekler (park yapımı, okul onarımı vb.).	3.14±1.57	3.33±1.14	3.18±1.29	3.79±1.14	0.164

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir.

** Anlamlılık düzeyi 0.10’dur.

“Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler (festival, yerel etkinlikler, sosyal yardım niteliği taşıyan faaliyetler vb.)” ve “Şirketimiz özellikle spor kulüplerini/sportif faaliyetleri destekler” seçeneklerinde büyük şirketlerin ortalama değerleri diğer gruptan oldukça yüksektir. Dolayısıyla, büyük şirketlerin bu konuda küçük ve orta ölçekli işletmelerden daha fazla sorumluluk sahibi olduğu sonucuna varılabilir. Bu faaliyetler için yeterli zamana ve kaynağa gereksinim duyulmaktadır. İşletmelerin doğru projeleri yürütmek için uzmanlara da ihtiyacı vardır. Bu yüzden, ellerindeki kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda, büyük şirketlerin sorumluluk oranlarının yüksek çıkması tahmin edilebilir bir durumdur. Bu seçenek dışında, herhangi bir değişiklik gözlemlenmemektedir.

“Toplumla Bütünleşme” ortalamalarının Şirket Menşesine göre karşılaştırılması tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşesine göre “Toplumla Bütünleşme”

	Dış Ticaretle Uğraşmayan Şirketler (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler (festival, yerel etkinlikler, sosyal yardım niteliği taşıyan faaliyetler vb.).	3.82±1.00	4.04±1.07	0.277
Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler.	3.50±1.00	3.99±1.01	0.048*
Şirketimiz özellikle eğitim ve öğretim kurumları ile eğitime yönelik girişimleri destekler.	4.00±1.08	4.23±0.78	0.167
Şirketimiz özellikle spor kulüplerini/sportif faaliyetleri destekler.	3.42±1.08	3.49±1.22	0.759
Şirketimiz özellikle küçük ölçekli altyapı yatırımlarını destekler (park yapımı, okul onarımı vb.).	3.59±1.12	3.50±1.32	0.709 ⁶⁸

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir.

Yerli şirketlerin ve dış ticaret şirketlerinin “Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler” seçeneğine ilişkin ortalamaları arasında fark vardır. Dış ticaret şirketlerinin ortalaması yerli şirketlerin ortalamasından daha yüksektir.

“Toplumla Bütünleşme” ortalamalarının Sektörlere göre Karşılaştırılması tablo 39’da verilmiştir. Tabloda yer alan ifadeler, tabloyu daha anlaşılır kılmak üzere kısaltılmıştır. İfadelerin tam hali bir tablo 38’de görülebilir.

Tablo 39: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Toplumla Bütünleşme”

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler...	3.5±1.1	3.7±1.2	4.1±0.6	4.0±0.0	3.3±1.3	4.2±0.6	4.1±0.5	0.308
Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler.	3.6±1.0	3.6±1.2	4.2±0.8	3.6±0.9	3.8±1.0	3.3±1.0	4.2±0.8	0.731
Şirketimiz özellikle eğitim ve öğretim kurumları...	4.1±1.0	3.9±1.2	4.5±0.5	4.2±0.8	4.0±0.9	4.1±1.1	4.4±0.6	0.806
Şirketimiz özellikle spor kulüplerini...	3.5±1.1	3.5±1.5	4.0±0.7	3.0±1.1	3.8±0.8	3.2±1.2	3.2±1.3	0.690
Şirketimiz özellikle küçük ölçekli altyapı yatırımlarını...	3.7±1.2	3.4±1.3	4.2±0.7	3.0±1.0	3.5±1.1	3.7±1.0	3.4±1.8	0.743

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı, D: Bilgi ve İletişim, E: İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, F: Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor ve G: Diğerleri.

Tabloya 39’a göre, “Toplumla Bütünleşme”ye ait seçeneklerde, sektörler arasında kayda değer bir fark yoktur. Dolayısıyla, toplumla bütünleşmenin sektörel bağlamda alışlagelmiş bir durum olmadığı savunulabilir. Eğer şirketlerin yeterli zamanı, bilgisi, teşvik unsuru ve kaynağı olsaydı, bu alanda KSS faaliyetleri yürütürlerdi.

“Toplumsal Bütünleşme” ortalamalarının Bölgelere göre Karşılaştırılması tablo 40’ta verilmiştir.

Tablo 40: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Toplumla Bütünleşme”

	İstanbul (Ortalama Standart Sapma)	Batı Anadolu (Ortalama Standart Sapma)	Ege (Ortalama Standart Sapma)	Diğerleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler (festival, yerel etkinlikler, sosyal yardım niteliği taşıyan faaliyetler vb.).	4.29±0.94	3.67±1.15	3.67±1.11	3.96±0.85	0.097**
Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler.	4.7 ±0.94	3.43±1.17	3.60±0.91	3.58±0.90	0.098**
Şirketimiz özellikle eğitim ve öğretim kurumları ile eğitime yönelik girişimleri destekler.	4.38±0.86	4.07±0.98	4.00±1.00	3.96±1.02	0.373
Şirketimiz özellikle spor kulüplerini/sportif faaliyetleri destekler.	3.68±1.16	3.07±1.20	3.33±0.98	3.70±1.02	0.110
Şirketimiz özellikle küçük ölçekli altyapı yatırımlarını destekler (park yapımı, okul onarımı vb.).	3.50±1.23	3.57±1.28	3.53±1.13	3.60±1.22	0.992

**Anlamlılık düzeyi 0.10’dur

Görüldüğü üzere, “Şirketimiz özellikle sosyal girişimleri destekler (festival, yerel etkinlikler, sosyal yardım niteliği taşıyan faaliyetler vb.)” ve “Şirketimiz özellikle kültürel projeleri destekler” seçeneklerinde bölgeler arasında önemli farklar vardır. Yapılan Post Hoc testi, diğer gruplar içinde fark teşkil eden bölgenin İstanbul olduğunu göstermektedir.

İstanbul ekonomik faaliyetlerin en yoğun olduğu bölgedir. Ayrıca şehirde pek çok festival, kültürel faaliyet ve yarışma da düzenlenmektedir.

5.1.4 Çevreye İlişkin Faaliyetler

Neredeyse tüm KSS girişimleri, çevre sorunlarına karşı işletmelerin duyarlı bir yaklaşım benimsemeleri, çevresel sorumluluğu arttıracak girişimleri desteklemeleri ve çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda teşvik edici faaliyetlerde bulunmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Buna istinaden, raporun bu bölümünde çevre sorunları ve alınacak önlemlere dair şirketlerin düşüncelerine yer verilmektedir. Sonuçlar tablo 41’de gösterilmektedir.

Çevreye ilişkin faaliyetlerin sıklık çizelgesi tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Çevreye İlişkin Faaliyetler”

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Enerji tüketiminin azaltılması şirketimizin başlıca önceliğidir.	3 (%3.0)	3 (%3.0)	7 (%7.0)	36 (%36.0)	51 (%51.0)
Doğal kaynakların kullanımının azaltılması için sistematik olarak çaba gösteriyoruz.	3 (%3.0)	5 (%5.1)	8 (%8.1)	40 (%40.4)	43 (%43.4)
Kirlilik salınımını azaltacak önlemler alıyoruz.	3 (% 3.0)	4 (%4.0)	10 (%32.3)	32 (%32.3)	50 (%50.5)
Yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikamız vardır.	3 (%3.0)	3 (%3.0)	16 (%16.2)	28 (%28.3)	49 (%49.5)
Şirketimizin uyguladığı Çevresel Yönetim Sistemi ya da Standardı vardır (ISO 14001, EEMAS vb.).	4 (%4.1)	11 (%11.3)	21 (%21.6)	22 (%22.7)	39 (%40.2)

71

Şirketlerin %87,0’ı enerji tüketiminin azaltılmasının şirketlerinin başlıca önceliği olduğunu beyan etmiştir. Şirketlerin %83,8’i doğal kaynakların kullanımının azaltılması için sistematik olarak çaba göstermektedir. 102 şirketin %82,8’inin kirlilik salınımını azaltacak önlemler aldığı gözlemlenmektedir. Şirketlerin %77,8’inin yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikası, %62,9’unun uyguladığı çevresel yönetim sistemi ya da standardı bulunmaktadır (ISO 14001, EEMAS vb.).

Çevre, KSS’yle en çok ilişkili olan hususlardan biridir. Türkiye’de şirketlerin çevre korumayla ilgili yürüttüğü KSS faaliyetleri, sosyal sorumluluğun en bilinen örneklerindendir. Çevre yalnızca sivil toplum için değil, aynı zamanda siyaset için de en önemli husus haline gelmiştir. Çevre bilinci yaratmak -en azından siyasetçilerin

yaptığı açıklamalarda – diğer siyasi hususlardan önce gelmektedir⁸. “Çevreye İlişkin Faaliyetler” ortalamalarının Şirket Büyüklüğüne göre Karşılaştırılması tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Çevreye İlişkin Faaliyetler”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Enerji tüketiminin azaltılması şirketimizin başlıca önceliğidir.	3.63±1.41	4.00±1.14	4.18±0.88	4.51±0.76	0.028*
Doğal kaynakların kullanımının azaltılması için sistematik olarak çaba gösteriyoruz.	3.88±1.25	3.94±1.06	4.00±1.06	4.32±0.90	0.328
Kirlilik salınımını azaltacak önlemler alıyoruz.	3.75±1.28	3.94±1.26	4.12±0.93	4.43±0.85	0.123
Yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikamız vardır.	3.55±1.41	3.88±1.22	4.12±0.99	4.39±0.84	0.055**
Şirketimizin uyguladığı Çevresel Yönetim Sistemi ya da Standardı vardır (ISO 14001, EEMAS vb.).	3.00±1.31	3.19±1.28	3.53±0.87	4.23±1.10	0.001*

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir.

** Anlamlılık düzeyi 0.10’dur.

“Enerji tüketiminin azaltılması şirketimizin başlıca önceliğidir”, “Yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikamız vardır” ve “Şirketimizin uyguladığı Çevresel Yönetim Sistemi ya da Standardı vardır (ISO 14001, EEMAS vb.)” gibi yanıtlar, büyük şirketlerin ortalamalarında kayda değer farklılıklar olduğunu göstermektedir. Söz konusu hususlarda, büyük şirketlerin küçük ve orta büyüklükteki şirketlere göre daha fazla sorumluluk aldığı görülmektedir. Bu üç konuya ait seçenekler dışında, diğer seçeneklerde gruplar arasında herhangi bir fark gözlemlenmemektedir.

⁸ KSS Türkiye Durum Raporu (Nisan 2010)

“Çevreye İlişkin Faaliyet” ortalamalarının Şirket Menşesine göre Karşılaştırması tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşesine göre “Çevreye İlişkin Faaliyetler”

	Dış Ticaretle Uğraşmayan Şirketler (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Enerji tüketiminin azaltılması şirketimizin başlıca önceliğidir	4.07±1.11	4.57±0.59	0.005*
Doğal kaynakların kullanımının azaltılması için sistematik olarak çaba gösteriyoruz	3.89±1.10	4.50±0.70	0.002*
Kirlilik salınımını azaltacak önemler alıyoruz	4.09±1.13	4.42±0.76	0.104
Yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikamız vardır	3.96±1.12	4.45±0.79	0.012*
Şirketimizin uyguladığı Çevresel Yönetim Sistemi ya da Standardı vardır (ISO 14001, EEMAS vb.)	3.67±1.29	4.05±1.05	0.121

* Anlamlılık düzeyi 0.05’tir.

Dış ticaret şirketlerinin enerji tüketiminin ve doğal kaynakların kullanımının azaltılması yönündeki çabaları ve yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikasına sahip olmaları nedeniyle çevre konusunda daha bilinçli oldukları gözlemlenmektedir.

“Çevreye İlişkin Faaliyet” ortalamalarının Sektörlere göre Karşılaştırılması tablo 44’de verilmiştir. Tabloda yer alan ifadeler, tabloyu daha anlaşılır kılmak üzere kısaltılmıştır. İfadelerin tam hali bir tablo 43’te görülebilir.

Tablo 44: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Çevresel Faaliyetler”

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
Enerji tüketiminin azaltılması	4.5±0.7	4.1±1.1	4.6±0.5	3.6±0.9	4.0±1.4	3.4±1.8	4.3±0.8	0.07**
Doğal kaynakların kullanımının ...	4.4±0.8	4.1±1.1	4.4±0.6	3.6±0.9	3.8±1.5	3.8±1.6	3.9±1.0	0.314
Kirlilik salınımını azaltacak ...	4.5±0.7	4.1±1.2	4.6±0.4	3.6±1.1	4.1±1.4	3.8±1.6	3.9±1.1	0.07**
Yürürlükte olan bir atık geri dönüş...	4.5±0.6	3.8±1.2	4.1±1.3	3.4±1.1	4.1±1.5	3.8±1.6	4.1±0.9	0.126
Şirketimizin uyguladığı Çevresel Yö...	4.2±0.9	3.9±1.3	4.3±1.2	3.4±1.1	3.6±1.4	2.2±0.8	3.4±1.3	0.003*

*0.05 Anlamlılık Düzeyi

** 0.10 Anlamlılık Düzeyi

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, D: Bilgi ve iletişim, E: İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, F: Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor ve G: Diğer.

Tablo 44’te açıkça görüldüğü gibi “Bilgi ve iletişim” ve “Sanat, eğlence ve dinlenme” kategorilerinin enerji tüketiminin azaltılmasında nispeten düşük ortalama değerleri vardır. Dolayısıyla, bu iki sektör diğer sektörler arasındaki önemli farkı yaratır. Öte yandan, “Kirlilik salınımını azaltacak önlemler alıyoruz.” ifadesi için “Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı” kategorisi bu farka yol açmıştır. Bu iki sektörün değeri diğerlerinden daha yüksektir.

Yakın tarihte teknolojiye ve tüm kentleşme sürecinde kaydedilen ilerlemeler çevrenin doğal dengesini tehdit etmeye başlamıştır. Bu konudaki farkındalık “sürdürülebilir kalkınma” adı verilen yeni bir terimin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İş dünyasında karlılık hedefinin yerini yavaş yavaş sürdürülebilir kalkınma almaktadır⁴.

⁴ Ibid.

Yukarıdaki alıntı doğrultusunda, çevresel duyarlılığın iş kollarıyla da bağlantılı olduğu sonucuna varılabilir. Örneğin imalat sektörü, özellikle çevresel konulara ilişkin yasal düzenlemelerden dolayı eğlence sektörüne kıyasla daha fazla sorumluluk alabilir.

Bölgelere göre “Çevresel Faaliyet” ortalamalarının karşılaştırmaları tablo 45’te verilmiştir.

Tablo 45: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “Çevresel Faaliyetler”

	İstanbul (Ortalama Standart Sapma)	Batı Anadolu (Ortalama Standart Sapma)	Ege (Ortalama Standart Sapma)	Diğer (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Enerji tüketiminin azaltılması şirketimizin başlıca önceliğidir.	4.72±0.53	3.97±1.22	4.27±0.59	4.19±0.98	0.017*
Doğal kaynakların kullanımının azaltılması için sistematik olarak çaba gösteriyoruz.	4.64 ±0.56	3.80±1.21	4.00±0.93	4.15±0.92	0.009*
Kirlilik salınımını azaltacak önlemler alıyoruz.	4.71±0.60	3.73±1.20	4.40±0.63	4.19±1.02	0.002*
Yürürlükte olan bir atık geri dönüşümü politikamız vardır.	4.72±0.53	3.80±1.24	4.21±0.80	4.00±1.02	0.003*
Şirketimizin uyguladığı Çevresel Yönetim Sistemi ya da Standardı vardır ISO 14001, EEMAS, vs.	4.45±0.78	3.13±1.33	3.85±1.14	3.96±1.06	0.000*

* 0.05 Anlamlılık Düzeyi

Bütün ifadeler için, bölgeler arası farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Gruplara Bonferroni testi uygulandığında, Batı Anadolu ve İstanbul’un en önemli bölgeler olduğu görülmüştür. Tablo 45’te görüldüğü üzere, İstanbul’un ortalama değerleri en yüksekken, Batı Anadolu en düşük ortalama değerlere sahiptir.

5.1.5 Tedarik Zinciri ile İlişkiler

“Bir şirketin tedarik zinciri genellikle, nihai kullanıcıya mal ve hizmetlerden oluşan değer paketinin ulaştırılmasını sağlamak için bir arada çalışan tedarikçiler, müşteriler ve lojistik sağlayıcılar da dâhil olmak üzere tüm şirketler olarak tanımlanır”⁵.

Tablo 46 tedarik zincirine ilişkin sonuçları göstermektedir.

Tablo 46: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Şirketimiz satın alma, dağıtım ve taahhüt işlerinde etik, sosyal ve çevresel kriterleri süreçlere dâhil eder	2 (2.1 %)	6 (6.2 %)	12 (12.4 %)	36 (37.1 %)	41 (42.3 %)
Şirketimiz tedarikçilerinin sosyal ve ekolojik performanslarını denetlemektedir	4 (3.9 %)	13 (13.7 %)	21 (21.9 %)	37 (38.5 %)	21 (21.9 %)
Şirketimiz tedarikçilerine sosyal ve ekolojik konular ile insan hakları ve iş sağlığı ve güvenliği alanlarında eğitim vermektedir	5 (5.3 %)	22 (23.2 %)	24 (25.3 %)	25 (26.3 %)	19 (20.0 %)
Şirketimiz Ticari Sosyal Uyumluluk Girişimi (Business Social Compliance Initiative) gibi tedarik zinciri yönetimi girişimlerini uygulamaktadır.	6 (6.3 %)	17 (17.9 %)	43 (45.3 %)	19 (20.0 %)	10 (10.5 %)

76

Tabloda 46’da da görüldüğü üzere, şirketlerin büyük bir çoğunluğu tedarik zinciriyle ilişkilerinde etik, sosyal ve çevresel faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Tabloda ayrıca diğer ifadelerde “fikrim yok” seçeneğine de rastlanmaktadır. Buradan, şirketlerin “fikrim yok” seçeneğini işaretleyerek tedarik zincirine ilişkin soruları cevaplamaktan kaçındıkları sonucuna varılabilir.

Tablo 47 Şirket Büyüklüğüne göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler” ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir.

⁵ Maloni, Michael J, ve Brown, Michael E. (2006) “Corporate Social Responsibility in the Supply Chain: An Application in the Food Industry”, in *Journal of Business Ethics*, 68, pp.35-52

Tablo 47: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz satın alma, dağıtım ve taahhüt işlerinde etik, sosyal ve çevresel kriterleri süreçlere dâhil eder	4.13±0.99	4.18±1.01	3.82±0.95	4.18±1.00	0.622
Şirketimiz tedarikçilerinin sosyal ve ekolojik performanslarını denetlemektedir	3.25±1.39	3.31±1.30	3.41±0.87	3.80±1.04	0.241
Şirketimiz tedarikçilerine sosyal ve ekolojik konular ile insan hakları ve iş sağlığı ve güvenliği alanlarında eğitim vermektedir	3.25±1.39	2.88±1.36	3.35±0.86	3.46±1.19	0.387
Şirketimiz Sosyal Uyumluluk Girişimi (BSCI) gibi tedarik zinciri yönetimi girişimlerini uygulamaktadır.	3.00±1.41	2.86±1.33	3.18±0.73	3.19±0.95	0.622

Şirket büyüklüğüne göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”de önemli bir fark gözlemlenmemiştir. Şirket büyüklüğünün ortalama değerler üzerinde hiç bir etkisi yoktur.

77

Tablo 48 Şirket Menşelerine göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler” ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir.

Tablo 48: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşelerine göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

	Dış Ticaretle Uğraşmayan Şirketler (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz satın alma, dağıtım ve taahhüt işlerinde etik, sosyal ve çevresel kriterleri süreçlere dâhil eder	3.98±1.11	4.28±0.80	0.142
Şirketimiz tedarikçilerinin sosyal ve ekolojik performanslarını denetlemektedir	3.45±1.15	3.79±1.01	0.135
Şirketimiz tedarikçilerine sosyal ve ekolojik konular ile insan hakları ve iş sağlığı ve güvenliği alanlarında eğitim vermektedir	3.13±1.21	3.56±1.14	0.084**
Şirketimiz Sosyal Uyumluluk Girişimi (BSCI) gibi tedarik zinciri yönetimi girişimlerini uygulamaktadır.	3.04±1.12	3.197±0.91	0.488

** 0.10 Anlamlılık Düzeyi

“Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.”

Dış ticaret şirketlerinin sosyal ve ekolojik konular ile insan hakları ve iş sağlığı ve güvenliği alanlarında daha fazla eğitim imkânı sağladığı gözlemlenmektedir. Fark, çok büyük olmasa da anlamlı olarak değerlendirilmelidir. Dış ticaret şirketleri farklı alanlarda da daha duyarlı olmakla beraber bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmemektedir.

Aşağıda Sektörlere göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler” ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Tablodaki ifadeler tablonun okunabilir formatta kalabilmesi için kısaltılmıştır. Tam ifadeleri bir tablo 48’de bulabilirsiniz.

Tablo 49: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “Tedarik Zinciri ile İlişkiler”

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
Şirketimiz satın alma, dağıtım...	4.2±0.8	3.9±1.2	4.3±0.4	3.8±1.1	3.9±1.5	3.8±1.3	4.1±1.0	0.417
Şirketimiz tedarikçilerini n sosyal ve...	3.9±0.9	3.6±1.2	4.3±0.8	3.6±1.1	3.5±1.1	3.2±1.6	3.0±1.3	0.07**
Şirketimiz... eğitim sağla...	3.6±1.0	3.4±1.2	4.0±1.5	3.6±1.1	3.3±1.1	2.6±1.3	2.7±1.2	0.122
Şirketimiz BSCI gibi tedarik...	3.3±0.9	3.4±1.1	3.3±1.3	3.4±1.1	3.5±0.8	2.2±1.1	2.5±0.9	0.02*

* 0.05 Anlamlılık Düzeyi

** 0.10 Anlamlılık Düzeyi

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, D: Bilgi ve iletişim, E: İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, F: Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor ve G: Diğer.

“Tedarik Zinciri ile İlişkiler” ve “Şirketimiz tedarikçilerinin sosyal ve ekolojik performanslarını denetlemektedir” ifadesi için sektörel farklılıklar anlamlıdır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, toptan ve perakende ticareti ve motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin tamiri anlamlı farklılıklar göstermektedir ve diğerlerine oranla daha yüksek ortalama değerleri vardır. Ayrıca, “Sanat, eğlence ve dinlence” ve “Diğer Sektörler” “Şirketimiz, Sosyal Uyumluluk Girişimi (BSCI) gibi tedarik zinciri yönetimi girişimlerini uygulamaktadır” ifadesine ilişkin diğer grup değerlerine kıyasla daha düşük ortalama değerlere sahiptir.

5.1.6 Adil İşletme Davranışı

Raporun bu bölümünde, adil işletme davranışının sıklık dağılımları tablo 50’de verilmiştir:

Tablo 50: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “Adil İşletme Davranışı”

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Şirketimiz yolsuzluk risklerini belirler ve yolsuzluk ve rüşveti engelleyecek politikalar ile eylemleri uygular ve savunur	2 (2.1 %)	1 (1.1 %)	16 (16.8 %)	34 (35.8 %)	42 (44.2 %)
Şirketimizin sorumlu politik müdahale ve destek ile çıkar çatışmalarıyla baş etmeye yönelik açıkça belirlenmiş kuralları vardır	2 (2.1 %)	9 (9.6 %)	21 (22.3 %)	30 (31.9 %)	32 (34.0 %)
Şirketimizin adil rekabeti engelleyen süreçlere ilişkin politikası vardır	2 (2.1 %)	8 (8.4 %)	25 (26.3 %)	31 (32.6 %)	29 (30.5 %)

Şirketlerin toplam % 80.0’inin yolsuzluk risklerini belirlediği ve yolsuzluk ve rüşveti engelleyecek politikalar ile eylemleri uygulayıp savunduğu gözlemlenmiştir. Şirketlerin % 65,9’unun sorumlu politik müdahale ve destek ile çıkar çatışmalarıyla baş etmeye yönelik açıkça belirlenmiş kuralları bulunduğu gözlemlenirken, % 22,3’ünün konuya ilişkin fikri olmadığı görülmektedir. Son olarak, şirketlerin % 63,1’inin adil rekabeti engelleyen süreçlere ilişkin politikası olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, şirketlerin % 26,3’ünün herhangi bir ifadede bulunmaktan kaçındığı ve “fikrim yok” cevabını işaretlediği görülmektedir. Olumsuz cevap oranı düşük olmasına rağmen, “fikrim yok” ve olumlu cevapların oranları birbirine çok yakındır. Bu dağılımın diğer çapraz tablolar üzerinde de önemli etkileri olmuştur.

Tablo 51’de adil işletme davranışı ortalamalarının şirket büyüklüğüne göre karşılaştırmaları verilmiştir.

Tablo 51: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Büyüklüğüne göre “Adil İşletme Davranışı”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz yolsuzluk risklerini belirler ve yolsuzluk ve rüşveti engelleyecek politikalar ile eylemleri uygular ve savunur	3.86±0.90	4.12±0.70	4.24±0.66	4.24±1.03	0.741
Şirketimizin sorumlu politik müdahale ve destek ile çıkar çatışmalarıyla baş etmeye yönelik açıkça belirlenmiş kuralları vardır	3.86±1.21	3.75±1.0	3.59±0.94	3.98±1.11	0.582
Şirketimizin adil rekabeti engelleyen süreçlere ilişkin politikası vardır	4.00±1.15	3.63±1.02	3.75±0.97	3.85±1.06	0.834

“Adil İşletme Davranışı” faaliyetlerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Yani, şirket büyüklüğünün adil işletme davranışı üzerinde hiçbir etkisi yoktur.

Tablo 52’de adil işletme davranışı ortalamalarının şirket menşelerine göre karşılaştırmaları verilmiştir.

Tablo 52: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket Menşelerine göre “Adil İşletme Davranışı”

	Dış Ticaretle Uğraşmayan Şirketler (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz yolsuzluk risklerini belirler ve yolsuzluk ve rüşveti engelleyecek politikalar ile eylemleri uygular ve savunur	4.12±0.98	4.28±0.80	0.382
Şirketimizin sorumlu politik müdahale ve destek ile çıkar çatışmalarıyla baş etmeye yönelik açıkça belirlenmiş kuralları vardır	3.78±1.10	3.95±1.02	0.445
Şirketimizin adil rekabeti engelleyen süreçlere ilişkin politikası vardır	3.79±1.02	3.84±1.07	0.821

Tablo 52 grupların ortalama değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, dış ticaretle uğraşmayan şirketler ve dış ticaret şirketleri arasında Adil İşletme Davranışı açısından farklılık yoktur.

Tablo 53'te adil işletme davranışı ortalamalarının sektörlere göre karşılaştırmaları verilmiştir. Tablodaki ifadeler tablonun okunabilir formatta kalabilmesi için kısaltılmıştır. Tam ifadeleri bir tablo 52'de bulabilirsiniz.

Tablo 53: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre "Adil İşletme Davranışı"

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
Şirketimiz yolsuzluk risklerini...	4.2±0.8	3.9±1.1	4.7±0.8	4.4±0.6	4.2±0.8	4.6±1.0	4.1±1.1	0.670
Şirketimizin sorumlu politik ...	3.7±1.0	3.9±1.2	4.5±0.8	4.2±0.5	4.3±1.0	3.3±1.3	3.9±1.3	0.432
Şirketimizin adil rekabeti engelleyen...	3.6±1.1	3.8±1.1	4.2±0.8	4.2±0.8	4.6±0.5	3.3±1.3	3.4±1.1	0.277

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, D: Bilgi ve iletişim, E: İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, F: Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor ve G: Diğer.

Tablo 53'te Adil İşletme Davranışı açısından sektörel farklılıklar olmadığı görülmektedir. Sektörler arasında önemli bir farklılığa rastlanmamıştır. Tablo 54'te adil işletme davranışı ortalamalarının bölgelere göre karşılaştırmaları verilmiştir.

Tablo 54: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “Adil İşletme Davranışı”

	İstanbul (Ortalama Standart Sapma)	Batı Anadolu (Ortalama Standart Sapma)	Ege (Ortalama Standart Sapma)	Diğerleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz yolsuzluk risklerini belirler ve yolsuzluk ve rüşveti engelleyecek politikalar ile eylemleri uygular ve savunur	4.43±0.63	4.04±1.17	4.07±0.88	4.17±0.82	0.386
Şirketimizin sorumlu politik müdahale ve destek ile çıkar çatışmalarıyla baş etmeye yönelik açıkça belirlenmiş kuralları vardır	4.46 ±0.74	3.46±1.20	3.57±1.09	3.79±0.93	0.002*
Şirketimizin adil rekabeti engelleyen süreçlere ilişkin politikası vardır	4.31±0.76	3.46±1.20	3.64±1.15	3.71±0.86	0.013*

* 0.05 Anlamlılık Düzeyi

Bölgeler açısından ikinci ve üçüncü hususlarda gruplar arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. İstanbul en yüksek ortalamaya sahiptir ve bu durum gruplar arasındaki istatistiksel olarak anlamlı farklılığı meydana getirmektedir.

5.1.7 İyileştirme sağlanması

BM Rehberi İlkeleri, insan hakları ihlallerini önlemek için iyileştirme çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu belge tüm ticari kurumlara bir sorumluluk yüklemektedir:

Ticari kurumlar olumsuz etkilere yol açtıkları veya pay sahibi olduklarını tespit etmeleri halinde, yasal süreçler yoluyla iyileştirme sağlamalı veya iyileştirme için işbirliği oluşturmalıdır. ... Ticari bir kurum, insan hakları durum tespiti süreci ya da diğer yollar vasıtasıyla böyle bir durumla karşılaştığında, insan haklarına saygı gösterme sorumluluğu, kendi kendine veya diğer aktörler ile işbirliği içinde, iyileştirme sürecinde etkin sorumluluk almayı gerektirmektedir⁶.

⁶ <http://www.business-humanrights.org/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf>

Sıklık dağılımı tablo 55'teki gibidir:

Tablo 55: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: “İyileştirme sağlanması”

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Şirketimiz insan hakları ihlaline neden olduğunda ya da bu ihlalde payı olduğunda gerekli iyileştirmeyi sağlar	1 (1.0 %)	7 (7.2 %)	14 (14.4 %)	37 (38.1 %)	38 (39.2 %)
Şirketimizin iş ortaklarının (tedarik zincirinde bulunanlar gibi) çalışanlarına yönelik olarak, kaygılarını dile getirebilecekleri paydaşları dâhil etme süreçleri bulunmaktadır.	2 (2.2 %)	9 (9.7 %)	27 (29.0 %)	35 (37.6 %)	20 (21.5 %)

Tablo 55'te, şirketlerin iyileştirme sağlamaya ilişkin faaliyetlerin cevap dağılımlarını özetlemektedir. Şirketlerin insan hakları ihlaline neden olduğunda ya da bu ihlalde payı olduğunda gerekli iyileştirmeyi sağladıklarını belirttikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, iş ortaklarının (tedarik zincirinde bulunanlar gibi) çalışanlarına yönelik olarak, kaygılarını dile getirebilecekleri paydaşları dâhil etme süreçleri bulunması hususunda şirketlerin fikrinin olmadığı (%29) gözlemlenmiştir. Bu durum “Tedarik Zinciri ile İlişkiler” başlığı altındaki sonuçlarla tutarlı olarak görülmektedir. Tablo 56'da Şirket Büyüklüğüne göre “İyileştirme Sağlama” ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir.

83

Tablo 56: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket büyüklüğüne göre “İyileştirme sağlanması”

	Mikro (Ortalama Standart Sapma)	Küçük (Ortalama Standart Sapma)	Orta (Ortalama Standart Sapma)	Büyük (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz insan hakları ihlaline neden olduğunda ya da bu ihlalde payı olduğunda gerekli iyileştirmeyi sağlar	4.0±0.76	4.22±0.94	4.12±0.78	4.02±1.05	0.879
Şirketimizin iş ortaklarının (tedarik zincirinde bulunanlar gibi) çalışanlarına yönelik olarak, kaygılarını dile getirebilecekleri paydaşları dâhil etme süreçleri bulunmaktadır.	3.71±1.25	3.53±1.12	3.44±0.89	3.77±0.95	0.620

“İyileştirme sağlanması” hususunda şirket büyüklüğünden kaynaklanan önemli bir fark gözlemlenmemiştir. Şirket büyüklüğü “İyileştirme sağlanması” konusunda anlamlı bir farkın oluşmasına sebep olmaz. Tablo 57’de şirket menşelerine göre “İyileştirme Sağlama” ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir.

Tablo 57: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Şirket menşelerine göre “İyileştirme sağlanması”

	Dış Ticaretle Uğraşmayan Şirketler (Ortalama Standart Sapma)	Dış Ticaret Şirketleri (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz insan hakları ihlaline neden olduğunda ya da bu ihlalde payı olduğunda gerekli iyileştirmeyi sağlar.	3.91±1.01	4.27±0.87	0.060**
Şirketimizin iş ortaklarının (tedarik zincirinde bulunanlar vb.) çalışanlarına yönelik olarak, kaygılarını dile getirebilecekleri paydaşları dâhil etme süreçleri bulunmaktadır.	3.64±1.03	3.70±0.96	0.781

** 0.10 Anlamlılık Düzeyi

İlk ifadede dış ticaretle uğraşmayan şirketler ve dış ticaret şirketleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Dış ticaret şirketlerinin, insan haklarının ihlali durumunda iyileştirme sağlanması hususunda dış ticaretle uğraşmayan şirketlere göre daha fazla sorumluluk almaya istekli oldukları gözlemlenmektedir.

84

Tablo 58’de sektörlere göre “İyileştirme Sağlama” ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Tablodaki ifadeler tablonun okunabilir formatta kalabilmesi için kısaltılmıştır. Tam ifadeleri bir tablo 57’de bulabilirsiniz.

Tablo 58: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Sektörlere göre “İyileştirme sağlanması”

	A	B	C	D	E	F	G	Olasılık Değeri
Şirketimiz insan hakları ihlaline nede...	4.1±0.8	3.7±1.2	4.5±0.6	4.0±0.7	4.2±1.2	4.4±0.9	4.0±1.1	0.674
Şirketimizin iş ortaklarının (tedarik zinciri...	3.6±0.7	4.0±1.2	4.4±0.6	3.4±1.1	4.0±0.9	3.2±1.3	3.3±1.2	0.242

“Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.”

A: İmalat, B: İnşaat, C: Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, D: Bilgi ve iletişim, E: İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, F: Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor ve G: Diğer.

Tablo 58’de sektörler arasında anlamlı farklılıklar olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla sektörel farklılıkların KSS faaliyetlerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Tablo 59’da iyileştirme sağlama ortalamalarının bölgelere göre karşılaştırmaları verilmiştir.

Tablo 59: Şirketlerin KSS Faaliyetleri: Bölgelere göre “İyileştirme sağlanması”

	İstanbul (Ortalama Standart Sapma)	Batı Anadolu (Ortalama Standart Sapma)	Ege (Ortalama Standart Sapma)	Diğer (Ortalama Standart Sapma)	Olasılık Değeri
Şirketimiz insan hakları ihlaline neden olduğunda ya da bu ihlalde payı olduğunda gerekli iyileştirmeyi sağlar	4.46±0.74	3.80±1.27	3.67±0.72	4.01±0.66	0.014*
Şirketimizin iş ortaklarının (tedarik zincirinde bulunanlar vb.) çalışanlarına yönelik olarak, kaygılarını dile getirebilecekleri paydaşları dâhil etme süreçleri bulunmaktadır.	4.07 ±0.96	3.25±1.08	3.33±0.82	3.60±0.77	0.004*

* 0.05 Anlamlılık Düzeyi

Bölgeler arasındaki farklılıklar “İyileştirme sağlanması” hususu açısından önemlidir. İstanbul’un ortalama değerleri yüksek olup diğer bölgelere nazaran oldukça farklı olduğu gözlemlenmiştir.

5.2 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Önündeki Engeller

Bu ankette KSS uygulamalarının önündeki engellere ilişkin görüşler sorgulanmıştır. İlgili soru çoktan seçmeli olduğu için Tablo 60’ta sıklık oranları yerine cevapların özeti verilmiştir. KSS uygulamalarının önündeki engeller bu araştırmanın önemli sonuçlarıdır. Bu sorulara verilen cevaplar KSS projesinin kalanını önemli ölçüde etkileyecektir. Sonuçlar tablo 60’da gösterilmektedir:

Tablo 60: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Önündeki Engeller

Sebepler	Şirket sayısı	Yüzde
Kurumsal Sosyal Sorumluluk projeleri için vakit ve kaynağımız yok	31	37.80
Kapsayıcı bir KSS projesinin tam olarak ne olduğu veya neleri içermesi gerektiği konusunda yeterli bilginiz yok	29	35.37
İş arkadaşları/bölümler/birimlerden KSS için zaman ayırmalarını istemek çok zor	15	18.29
Temel ekonomik, ekolojik ve sosyal standartların yerel hukuki düzenlemelerin bir parçası olmadığı durumlarda faaliyet göstermekte zorlanıyoruz	14	17.07
Sosyal konular ve insan hakları alanlarında etkimizi ölçmekte zorluklar yaşıyoruz	13	15.85
Kısıtlı kaynakları ve dikkati nereye odaklamamız gerektiğini bilmiyoruz	13	15.85
Farklı paydaşların birbirleriyle çelişen talepleri var	10	12.20
Üst düzey yönetici ve/veya yönetim kurulu desteği yok	8	9.76
ILO Çokuluslu Şirketler Deklarasyonu, BM Rehber İlkeleri, ya da ISO 26000 gibi temel metinler anadilimize çevrilmedi	7	8.54
KSS'nin işe yönelik faydaları yeterince açık değil. Müşterilerimiz KSS faaliyetlerimize değer vermiyor	6	7.32
Bu konudaki politika taahhüdümüzü, ilgili işlevsel süreçlere dönüştürmek zor	6	7.32
İş ortaklarımız üzerinde kontrolümüzün sınırlı olduğu bir ortamı yönetmekte zorlanıyoruz	6	7.32
Hükümetin sorumlulukları ile kendi sorumluluklarımızın sınırlarının ne olduğundan emin değiliz	6	7.32
Yolsuzluğun önlenmesine, sosyal ve çevresel konulara ilişkin mevzuat devlet tarafından gereğince uygulanmadığı için KSS'ye yönelik kişisel taahhütlerimizi tatbik etmekte zorlanıyoruz.	4	4.88
KSS anlaşılacak kadar belirsiz bir konu	3	3.66

Zaman ve kaynaklar en büyük engel olarak değerlendirilmiştir. Şirketlerin üçte birinin kapsayıcı bir KSS projesinin tam olarak ne olduğu veya neleri içermesi gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmesi son derece önemli bir sonuçtur. Bu iki husus birlikte değerlendirildiğinde, büyük resme ilişkin bir sonuca varılmaktadır. KSS Türkiye'deki şirketler için belirsiz bir konudur. Dolayısıyla, farkındalık yaratmak üzere acilen harekete geçilmesi gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

V. Sonuç ve Öneriler

Özelleştirme politikaları ve küresel pazar ekonomisiyle artan entegrasyon sonucu Türkiye, 1980'lerden beri kayda değer ekonomik yükseliş ve düşüşleriyle hızlı büyüme eğilimindedir. 2012 yılı itibariyle Türk ekonomisi dünya ülkeleri itibariyle GSYH sıralamasında satınalma gücüne göre nominal ABD doları bazında 16'ncı büyük ve kambiyo kuruna göre nominal ABD doları bazında 17'nci büyük ekonomidir. Ekonomik büyüme 1992 yılında 15 milyar dolar olan ihracat değerinin 2012 yılında 153 milyar dolara yükselmesine de yansımıştır.

Muhtelif büyüklükteki birçok rakip ve ortakla kurulan derin etkileşimlerin yanı sıra küresel ekonomiyle artan entegrasyon dikkate alındığında, Türkiye pazarında faaliyet gösteren şirketler doğal olarak bu durumdan etkilenmiştir ve faaliyetlerine devam edebilmeleri için daha dinamik olmaları ve değişen koşullara uyum göstermeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamın bir unsuru da, bu Rapor 'da ayrıntılı olarak incelenmiş olan kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve bu kavramın uygulamalarıdır. Tam olarak kurumsal sosyal sorumluluk olarak adlandırılmasa da KSS'nin çeşitli unsurları aslında Türk şirketleri tarafından yüzyıllardır uygulanmaktadır. Esnaf ve sanatkârlar için bir dayanışma örgütü olarak ortaya çıkan "Ahilik" çalışanlara ve topluma karşı sorumluluk, adil işletme davranışı ve yolsuzluk karşıtı olma gibi özellikleri içeriyordu. Mevcut ilişkiler dâhilinde bu gelenek, konumları ya da sektörlerine bakılmaksızın, direkt olarak ya da vakıf ve dernekler vasıtasıyla Türk şirketleri tarafından çeşitli ölçülerde sürdürülmektedir.

87

KSS faaliyetleri açısından, her şirketin ihtiyaçları ve durumları birbirinden farklı olduğu için bu faaliyetlerin gönüllü olarak yürütülmesi gerekliliği işveren örgütleri ve hükümet tarafından açıkça belirtilmektedir. Bu durum, şirketlere yapmaları gereken ve güçlerinin yetebileceği KSS faaliyetlerini uygulayabilmeleri için gereken esnekliği sağlama amacı güttüğü için özellikle önemlidir.

Diğer taraftan, KSS faaliyetlerinin insan haklarını ve çevreyi koruma gibi temel unsurları ele alındığında, bu unsurlar şirketlerin üstesinden gelebilecekleri sorumlulukların ve sahip oldukları imkânların ötesinde olduğu için, devletin ve özel şirketlerin sorumluluk sınırlarını belirlemek gibi başka bir gereklilik ortaya çıkmaktadır.

Haliyle; işçi örgütleri, devletin KSS faaliyetleri ve temel unsurları konusunda daha aktif bir rol oynaması gerektiğini dile getirmektedir.

KSS kavramı ve faaliyetleri, üniversiteler, STK'lar ve diğer kuruluşların da ilgisini çekmektedir. KSS'nin artarak yaygınlaştığı gözlenmektedir.

Bu araştırma kapsamında yapılan Şirket Görüşleri Anketi farklı büyüklük ve yapıda olan ve farklı bölgeler ve sektörlerde faaliyet gösteren bir dizi şirketi kapsamaktadır. Şirketlerden alınan yanıtlar KSS faaliyetlerini bütün boyutlarda, örneklem ve alt örneklem bağlamında kıyaslama olanağı sağlamıştır.

Anket 'in en önemli bulgusu dış ticaret şirketlerinin KSS faaliyetlerinin daha çok farkında olmaları ve bunun yanı sıra KSS ile ilgili projeler üretmeleridir. Bölgeler ele alındığında, İstanbul ve Batı Anadolu'daki şirketlerin bu kavramın daha farkında oldukları gözlemlenmiştir.

Anket, şirketlerin KSS faaliyetleri bağlamında çevreye, çalışanlara ve yerel topluma karşı sorumluluk hissettiklerini göstermektedir. Ayrıca, şirketler STK'ları ve meslek örgütlerini en önemli KSS paydaşı olarak görmektedir.

Araştırma; merkezi İstanbul'da bulunan ve dış ticaretle uğraşan büyük ölçekli şirketlerin; çalışanlara karşı sorumluluk konusunda KOBİ'lere ve merkezleri İstanbul ya da Batı Anadolu bölgelerinin dışında olan ve dış ticaretle uğraşmayan şirketlere kıyasla daha duyarlı olduklarını ortaya koymuştur. Ancak insan haklarıyla ilgili sorular şirketler tarafından titizlikle yanıtlanmamıştır. Genellikle İstanbul merkezli şirketlerin bu soruyu yanıtlarken olumlu bir tavır takındığı gözlemlenmiştir.

Araştırma; ayrıca şirketlerin "toplumla bütünleşme" faaliyetleri kapsamında kültürel projelerde yer aldığını göstermiştir. Bu bağlamda büyük ölçekli şirketler toplumsal faaliyetleri destekleyebilecek kaynağı ayırabildiği için, şirketin büyüklüğünün toplumla bütünleşme konusuna etki ettiği gözlemlenmiştir. Belirtilen konudaki sosyal girişimler ve kültürel projelerin çoğunluğu İstanbul merkezli şirketler tarafından desteklenmektedir.

Araştırma; KSS çerçevesinde şirketlerin çevreyi en öncelikli unsur olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında, büyük ölçekli şirketlerin çevresel sorunlarla daha ilgili olduğu görülmüştür. Enerji tüketimi açısından geri dönüşüm politikası uygulamalarının yanı sıra doğal kaynakların kullanımı konusunda İstanbul ve Batı Anadolu gibi sanayileşmenin en yoğun olduğu yerlerdeki şirketlerin daha yüksek düzeyde farkındalığa sahip oldukları görülmüştür.

Öte yandan araştırmanın bir başka bulgusu da KSS faaliyetlerinin genelde "tedarik zinciri" içerisinde yer almaması durumudur. Tedarik zincirlerinin en çok toptan ve perakende satış sektörlerinde KSS faaliyetlerine dâhil edildiği saptanmıştır; bu durum Araştırma'nın öngörüsüyle örtüşmektedir.

Araştırmanın dikkat çektiği unsurlardan biri olan "iş davranışı" açısından şirketlerin büyüklük, menşe, bölge ya da sektör ayrımı gözetmeksizin çok olumlu bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Çıkar çatışması ve yolsuzluk ile ilgili konularda bazı düzenlemeler ve prosedürlerin etkin olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anket; ayrıca büyüklükleri, bölge veya sektörleri ne olursa olsun şirketlerin insan hakları ihlali durumunda "tazmin edici-iyileştirici" faaliyetler yürüttüklerini göstermiştir. Bu bağlamda, çok uluslu şirketlerin, dış

ticaretle uğraşmayan ve merkezleri İstanbul ya da Batı Anadolu dışında olan şirketlere kıyasla tazmin edici faaliyetler konusunda daha hassas oldukları gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında Türkiye'deki "KSS uygulamalarının önündeki engellere" değinmek de amaçlanmıştır. Araştırmanın temel bulguları şirketlerin KSS faaliyetlerine gönüllülük esasına bağlı olarak katıldığını göstermiştir. Diğer bir yandan, Ankete katılan şirketlerin %37,8'inin KSS faaliyetleri yürütecek kaynaklara sahip olmadığı saptanmıştır. KSS faaliyetlerinin uygulanması konusundaki diğer bir zorluk ise Ankete katılan şirketlerin %35'inin KSS hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır.

Literatür taraması ve uygulanan Şirket Görüşleri Anketinin bulguları ışığında aşağıdaki taslak öneriler geliştirilmiştir.

- ✓ KSS faaliyeti yürütmek hukuki bir zorunluluk olmamalı, şirketler için KSS faaliyetleri gönüllülük esasına dayanmalıdır.
- ✓ Farkındalık yaratma kampanyaları, KSS ve uygulamaları hakkında daha az bilgi sahibi olan şirketlerin bulunduğu bölgelere odaklanmalıdır. İstanbul, Batı Anadolu ve Ankara'daki şirketlerin KSS hakkında daha fazla bilgisi vardır. Bu nedenle farkındalık yaratma çalışmaları kapsamında genellikle diğer bölgelerdeki şirketler hedef alınmalıdır.
- ✓ Dış ticaret şirketleri KSS hakkında daha fazla farkındalığa sahiptir ve daha çok sayıda KSS projesi yürütmektedirler. Bu nedenle, daha çok dış ticaretle uğraşmayan şirketler KSS hakkında bilgilendirilmelidir.
- ✓ KOBİ'ler, özellikle orta ölçekli şirketler KSS ve KSS faaliyetlerinin önemini yeterince farkında değildir. Bu nedenle, farkındalık yaratma kampanyaları ve eğitimler daha ziyade orta ölçekli şirketlere yönelik olmalıdır.
- ✓ Ankete katılan şirketlerin yarısından fazlası BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, ISO 26000, OECD Çok Uluslu İşletmeler Rehberi ve GRI gibi KSS araçları ve belgeleri hakkında bilgi sahibi değildir. Şirketler KSS kavramı hakkında bilgilendirilirken KSS araçları ve belgeleri hakkında da bilgilendirilmelidir.
- ✓ Şirketler KSS faaliyetleri yürütseler bile yürüttükleri faaliyetleri raporlamamaktadırlar. Bu nedenle, raporlamanın önemi konusunda şirketlerin farkındalıkları artırılmalı ve şirketlere raporlama araçları da sağlanmalıdır.
- ✓ Şirketler KSS eğitimlerine katılma konusunda isteklidirler. Eğitimler aşağıdaki konulara odaklanmalıdır: KSS hakkında genel bilgi, insan hakları, KSS'nin anlamı ve avantajları, çalışana ve çevreye karşı sorumluluk hakkında bilgi, uluslararası standartların tanıtımı ve KSS proje yönetimi.

Kaynakça

Bu terim oldukça yeni olsa da Kurumsal Sosyal Sorumluluk konu başlığı altında sınıflandırılabilir olacak oldukça fazla çalışma vardır. Alan araştırmasını içeren tezlerin sayısı bir hayli fazladır. www.belgeler.com sitesine “Corporate Social Responsibility” ve “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” yazarak birçok teze ve makaleye erişmek mümkündür.

Tezler

Doğan, N. (2007) “İş Etiğinin Kurumsal Sosyal Sorumlulukteki Rolü ve Bir Araştırma”, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı

Kitaplar

Aktan, C.C. (2007) *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, İstanbul: İgiad Yayınları

Ay, Ü. (2003), *İşletmelerde Etik ve Sosyal Sorumluluk*, Adana: Nobel Kitabevi

Aydede, C. (2007), *Yükselen Trend: Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, İstanbul: Mediacat Yayınları

Boran, G.T. (2011), *Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Türkiye'den Uygulama Örnekleriyle*, İstanbul: Beta Basım Yayım

Coşkun, G. (2010), *Kurumsal Pazarlama ve Sosyal Sorumluluk* Adana: Nobel Kitabevi

Ersiz, H.Y. (2007), *Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası

İlter, B., Bayraktaroğlu, G., Tanyeri, M. (2009) *Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Pazarlamada Yeni Bir Paradigmaya Doğru*, İstanbul: Literatür Yayıncılık

Kayacan, M. (2006) *Küreselleşen Dünyamızda Yeni Şirket Gündemi: Kurumsal Yönetim*, İstanbul: TEDMER

Korkmaz, S. (2009), *İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları*, Umuttepe Yayınları

Öcal, A.T. (2003), *İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu*, İstanbul: Beta Basım Yayım

Özüpek, M.N.(2005), *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk*, İstanbul: Tablet Kitabevi

Pringle, H. Thompson, M. (2000) *Marka Ruhu Sosyal Sorumluluk Kampanyaları ile Marka Yaratmak*, İstanbul: Scala Yayıncılık

Tak, B. (2010), *İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları ve Paydaş Grupları ile İlişkilerinin Yönetimi*, İstanbul: Beta Basım Yayım

Yamak, S. (2007) *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Gelişimi*, İstanbul: Beta Basım Yayım

Raporlar

KSS Türkiye (Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği), (2008), *Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu*

KSS Türkiye (Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği), (2010), *Türkiye KSS Durum Raporu*

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi Ofisi, (2008), Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi İlerleme Bildirimi Konusunda Pratik Rehber, çev. Türkiye Kalite Derneği(KALDER), Mavi Tanıtım ve İletişim, İstanbul <http://www.kurumsalsosyal.com/tr-TR/sirketlerin-kss-raporlari/34.aspx>

91

Dergiler

KSS Türkiye (Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği), (2012 -) *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Dergisi*, Ankara

Makaleler

Akatay, A. (2008) “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışındaki Değişimlerin Yönetimsel İşleyişe Etkileri”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Vol.6, No.2, pp.97-112

Akgeyik, T. (2007), “İnsan Kaynakları Yönetimi Boyutuyla Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Bir Alan Araştırması”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Vol.52, No.1, pp.65-106

Akım, F. (2010), “Sağlık Alanında Gerçekleştirilen Sosyal Sorumluluk Kampanyalarının Bireylerde Farkındalık ve Davranış Değişikliği Yaratma Etkisi: ‘Kalbini Sev Kırmızı Giy Kampanyası’ Üzerine Bir Değerlendirme”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, No.38

Alparslan, A. (2013), “Kurumsal sosyal sorumluluk ve Firma Performansı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol.18, No.1, pp.435-448

Arvas, İ. (2011), “Basında Sosyal Sorumluluk Anlayışı Bağlamında Günümüz Türkiye’sindeki Özdenetim Uygulamaları”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Vol.2, No.2, pp.82-92

Ateş, B. Senal S. (2012), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kapsamında Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu: Süleyman Demirel Üniversitesi’nde Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, Vol.16, No.1, pp.71-85

Ateşoğlu, İ. Türker, A. (2010), “Konaklama İşletmelerinin Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Yaklaşımı: Muğla İli Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol.15, No.3 pp.207-226

Aydemir, M. ve Ateş, M. (2011), “Küçük Sanayi Sitelerinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Olgusu: Bilecik Küçük Sanayi Sitesi Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No.30

Bir, Ç. Suher, İ. Altınbaşak, İ. (2009), “Corporate Social Responsibility Orientation and Employer Attractiveness”, *Journal of Yasar*, Vol.4, No.15, pp.2303-2326

Çelik, İ. E., H. Dinçer and R. Yılmaz (2012), “İMKB’de İşlem Gören Mevduat Bankalarının Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Finansal Sonuçları Üzerine Kurumsal Yönetim İlkeleri Çerçevesinde Bir İnceleme”, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.5, No.2, pp.37-63

Çerik, Ş. and Özasan, E. (2008) “Çalışanların Sosyal Sorumluluk Boyutlarına İlişkin Algılamaları: İlaç Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama”, *Ege Akademik Bakış*, Vol.8, No.2, pp.587-604

Çiftçioğlu, A. and Poroy, N. (2010), “Sosyal Sorumluluk ve Bölümlere Göre Raporlama İlişkisini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma”, *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Vol.1, No.1, pp.83-99

Dinler, S. (2010), “KSS Kültürü ve Değişim”, http://www.kurumsalsosyal.com//tr-TR/serdar-dinler/1747_kss-kulturu-ve-degisim.aspx

Dinler, S. (2010), “Yerel Kalkınma için Sosyal Sorumlu Belediyeler”, http://www.kurumsalsosyal.com//tr-TR/serdar-dinler/1666_yerel-kalkinma-icin-sosyal-sorumlu-belediyeler.aspx

Dinler, S. (2010), “KSS ve Rapor”, http://www.kurumsalsosyal.com//tr-TR/serdar-dinler/1668_kss-ve-spor.aspx

- Dönmezmaç, S. (2011), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk”, *Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Ders İçeriği*, yayımlanmamış ders notları
- Duruk, P. (2012), “Organize Sanayi Bölgelerinde Sokak Hayvanları İçin Sosyal Sorumluluk Projesi”, *Değişen Dünyada Biyoetik Dergisi*, No.18
- Ersöz, H.Y. (2009), “İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek Kuruluşlarının Rolü”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Vol.57, No.1, pp.87-123
- Gedik, T and Durusoy I. (2011) “Orman Ürünleri Sanayinde Sosyal Sorumluluk: Türkiye’nin 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu Örneği”, *Ormancılık Dergisi*, pp.93-101
- Görenoğlu, C. (2009), “Erken Bir Yeni Yıl Toparlanması”,
<http://kssd.org/wpcontent/uploads/2013/04/ErkenbirYeniYilToparlama.pdf>
- Görenoğlu, C. (2009), “2001’den 2010’a Giderken”,
<http://kssd.org/wp-content/uploads/2013/04/2001den2010giderken.pdf>
- Görenoğlu, C. (2011), “10 Yıl Önce 10 Yıl Sonra”,
<http://kssd.org/wp-content/uploads/2013/04/10yilonce10yilsonra.pdf>
- Güçdemir, Y. (2008), “Bankaların Web Sitelerinin Sosyal Sorumluluk Açısından İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, No.26
- Güllüpunar, H. (2010) “Halkla İlişkilerde Sosyal Sorumluluk İlkesi: Kamu Kuruluşları Yaklaşımı Bakımından Konya Büyükşehir Belediyesi Uygulama Örnekleri”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Vol.1, No.1, pp.31-54
- Gürel, T. (2008), “Kurum içi Hedef Grupların, Sosyal Sorumluluk Uygulamalarındaki Yerine ‘Pfizer Toplum Takımı’ Projesi İncelemesi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, No.34
- Karaköse, T. (2007), “Örgütlerde İtibar Yönetimi”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, No.11
- Kaya, H. (2008), “Demografik Özelliklerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılaması Üzerindeki Rolü: Bandırma Yerelinde Bir Araştırma”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No.20, pp.96-100
- Kavut, L. (2010), “Kurumsal Yönetim, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Çevresel Raporlama: İMKB 100 Şirketlerinin Çevresel Açıklamalarının İncelenmesi”, *İşletme, İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, No.66

- Kaya, E. Ü. Düşükcan, M. (2010), “İhracatçı KOBİ’lerin Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Bakışlarını Değerleme: Elazığ İlinde Bir Uygulama”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.20, No.1, pp.295-312
- Kayalar, M. and Özmutaf, N. M. (2007), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Yönetişim Kültürü Bağlamında Etkileşim”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol.12, No.2, pp.107-119
- Kelgökmen Ilic, D. (2010) “İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Literatür Taraması”, *Ege Akademik Bakis*, Vol.10, No.1, pp.303-318
- Keskin, F. (2010), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Tartışmalı Bir Kavramı Konumlandırma Çabası”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol.2, No.1
- Kılıç, T.; Arslan, M.; ve Öktem, M.K (2009) “Şans Oyunları Kurumlarının Sosyal Sorumluluğu”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.2, No.2, pp. 50-69
- Köker, N.E. (2013) “Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Kurumların Dış Çevreleri Tarafından Algılanması: Ampirik Bir Araştırma”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.6, No.1, pp.140-168
- Küskü, F. and Bay, E. (2011), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri ve Medya İlişkisi”, in *Pazarlama, İşletme Yönetimi ve Eğitiminde Seçilmiş Yazılar: Prof. Dr. Selime Sezgin’e Armağan*, eds. N.Uray, Ş.Burnaz, E.Karaosmanoğlu, B.Elmadağ Baş, G.Ulubaşoğlu, C.Aktan, M.Demiray, İstanbul: Beta Basım
- Lembet, Z. “Markalar ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk”,
<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/MARKALARVEKURUMSALSOSYALSORUMLULUK.pdf> (28/08/2013)
- Orçan, M. (2007), “Yoksullukla Mücadelede Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyaları”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Vol.9, No.11
- Özalp, İ.; Tonus, Z. and Sarıkaya, M. (2008), “İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılamaları Üzerine Bir Araştırma”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.8, No.1, pp. 69-84
- Özdemir, N.; Sefer, N. ve Türkoğlu, D. (2008), “Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.32, No.2, pp.283–305
- Özdemir, H. (2009), “Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Marka İmajına Etkisi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No.15, pp.57-72
- Özgen, E. (2007), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Çalışan Memnuniyetine Etkisi”, *Dumlupınar Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, No.8, pp.1-6

Öztürk, T. (2008), “Vakıf Üniversiteleri, Birer Sosyal Sorumluluk Projesi Ürünüdür”, *Gündem Dergisi*, No.29, pp.67-72

Saran, M.; Coşkun, G.; Zorel, F. and Aksoy, Z. (2011), “Üniversitelerde Sosyal Sorumluluk Bilincinin Geliştirilmesi: Ege Üniversitesi Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Yasar University*, Vol.22, No.6, pp.3732-3747

Sarıkaya, M. and Kara, Z. (2007) “Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık”, *Yönetim ve Ekonomi*, Vol.14, No.2, pp.221-233

Sözüer, A. (2011), “İşletmeleri Çevreye Duyarlı Politikalar Uygulamaya İten Güçler”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Vol.3, No.2

Şatır, Ç. Erendag Sümer, F. (2006), “Kurum İtibarının Bileşenleri Üzerine Bir Araştırma: Sağlık Hizmeti Üreten Bir Kamu Kurumunda İç Paydaşlar İtibarı Nasıl Algılıyor?”, *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi II. Uluslararası İlişkiler Sempozyumu*

Top, S. and Öner, A. (2008), “İşletme Perspektifinden Sosyal Sorumluluk Teorisinin İncelenmesi”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.4, No.7, pp.97-110

Tütüncü, Ö. (2008), “SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ile İş Yasamı Kalitesi Arasındaki İlişki”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol.10, No.2

Ünlü, S.; Bayçu, S. and Tuna, Y. (2007), “Üniversite Şehir Etkileşimi Sürecinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri: Evde Çocuk Bakan Kadınların Eğitimi Projesi Örneği”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, Vol.30, No.1, pp.141-153

Vural, Akıncı, Z.B. (2011), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, No.1

Yagan, A. Ö. (2012) “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri İçin Tasarlanan Videoların Göstergebilimsel Çözümlemesi: Haytap ve BGD’nin Empati Videosunun Çözümlemesi” *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, Vol.2, No.1, pp.1-12

Yılmaz, B and Alkan A.T “Muhasebenin Sosyal Sorumluluk Kavramı Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde, Kurumsal Yönetim Anlayışının Algılanma Biçimi Üzerine Bir Araştırma”, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Baki%20YILMAZ%20-%20Alper%20Tunga%20ALKAN/YILMAZ,%20Baki%20vd..pdf (28/08/2013)

Yılmaz, F. (2009), “İş Sağlığı ve Güvenliği’nin İyileştirilmesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Önemi”, in *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Vol.56, No.1, pp.519-546

Yılmaz Sert, N. (2012), “Türkiye’de Özel Sektörün Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışına İlişkin Yarar Algısı: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Duyurulmasında Web Sitelerinin Kullanılması”, in *Online Academic Journal of Information Technology*, Vol.3, No.9

Yücel Doğan S. Varinli, İ. (2010), “İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Anlayışı ve Kurumsal İmaj İlişkisi: Banka Müşterilerine Yönelik Bir Araştırma”, in *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol.6, No.2, pp.1-26

Yüksel, F.; Bozkurt, F.G. and Güven, A. (2005), “Yerel Yönetimlerde Etik Çerçevesinde Sosyal Sorumluluk Bilinci: Tokat Belediyesi Uygulaması”, in *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*

EK I.

KARİYER DANIŞMANLIĞI ve İNSAN KAYNAKLARINI GELİŞTİRME DERNEĞİ

KAR-DER istihdam ve işgücü piyasası, kariyer danışmanlığı ve stratejik planlama alanlarında uzmanlaşmış kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. KAR-DER Türkiye’de insan kaynağının gelişimi için bu faaliyetlerin kilit önem taşıdığı inancıyla faaliyetlerine yön vermektedir.

KAR-DER’in en önemli değeri sahip olduğu insan kaynağıdır. KAR-DER psikolojiden sosyolojiye, ekonomiden hukuka, eğitim bilimlerinden yönetim bilimine ve daha pek çok farklı disiplinde uzmanlaşmış akademisyen ve profesyonel insan kaynağıyla hizmetlerini sürdürmektedir.

KAR-DER YÖNTEM VE YAKLAŞIM

KAR-DER paket programlar geliştirip sunan pek çok kurumun aksine, kurumların yapı ve ihtiyaçlarına özgü çözümler üretmeye, eğitim ve programlar geliştirmeye inanır. Bu nedenle KAR-DER proje tasarımı, izleme-değerlendirme ve uygulamasında kendine özgü yöntemini kullanmaktadır. KAR-DER’in benimsediği proje yönetim ilkeleri şunlardır:

- **Sahiplik**
- **Güçlü Yönetim**
- **Ortaklık**
- **Koordinasyon ve iletişim**
- **Verimlilik**
- **Etkinlik**
- **Sürdürülebilirlik**
- **Politika öğrenme ve politika geliştirme**

Yukarıda sıralanan ilkeler doğrultusunda KAR-DER, Herkes için Kurumsal Sosyal Sorumluluk projesinin büyük ölçüde sahiplenilmesini sağlamıştır. Sahiplenmenin bir göstergesi olarak Kar-DER, Türkiye Ulusal İnceleme Raporu’nun hazırlanması için en iyi uzmanlarını görevlendirmiştir.

UZMANLAR

Prof. Dr. Recep Varçın: KAR-DER Yönetim Kurulu Başkanı. Türkiye ve serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan çeşitli ülkelerdeki (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti) işgücü piyasası, istihdam tedbirleri, insan kaynaklarının geliştirilmesi, kariyer danışmanlığı, bölgesel kalkınma, mesleki ve teknik eğitim ve diğer sosyal politika alanları ile sınırlı kalmamak üzere pek çok alanda gerçekleştirilen uluslararası projelerde 20 yılı aşkın yönetim ve liderlik tecrübesine sahiptir. Uzmanlık alanları: kariyer danışmanlığı hizmetleri, iş kulübü hizmetleri ve hayat boyu eğitim merkezleri ile bu tür hizmetlerin geliştirilmesi ve sunulması kapsamında toplumsal ortaklık kurulmasıdır. İnsanların ilgi alanları, mesleki değerleri ve arzuları doğrultusunda vasıflarının geliştirilmesine yönelik eğitim ve tekrar eğitim programları geliştirilmesi alanında oldukça geniş bir tecrübeye sahiptir. Sosyal politika geliştirilmesi çalışmalarında TİSK, sendikalar ve İŞ-KUR gibi toplum paydaşları, devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışmıştır. Çok kültürlü ve uluslararası projelerde koordinatörlük ve ekip liderliği yapmıştır.

Prof. Dr. Gül Ergün: KAR-DER kurucu üyesi. Akademisyen ve çeşitli ulusal ve uluslararası projelerde araştırma uzmanı olarak görev yapmış tecrübeli bir istatistikçidir. Pek çok projede istatistik uzmanı olarak görev almıştır. Başlıca uzmanlık alanı sosyal bilimlerdir. Betimsel istatistiksel analizler ve diğer gelişmiş analiz tekniklerine yönelik nicel anket araştırması, model oluşturma ve anket sorusu hazırlama alanlarında uzmanlığa sahiptir. Örneklem Teorisi, İstatistiksel Veri Analizi ve Yarı Deneysel Yöntemlerde uzmandır ve SPSS, MINITAB, Win BUGS gibi çeşitli istatistik araçları ve Windows Tabanlı Programlarda yetkinlik sahibidir. Türk İstatistik Sisteminin Güncellenmesi Projesi'nde danışman olarak görev almış ve kısa dönem istatistiklere AB standartlarının uygulanması ve veri analizine yönelik Yapısal İş İstatistikleri çalışmasında ekip liderliği görevini yürütmüştür.

98

Prof. Dr. Bülent Gülçubuk: KAR-DER Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı. Çeşitli ulusal ve uluslararası projelerin geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde yer almış bir tarım ekonomistidir. Kırsal kalkınma projelerine çalışmıştır. Kırsal bölgelerde insan kaynaklarının geliştirilmesi konusunda uzmandır ve bu alanda çok sayıda proje yürütmüştür. Birçok projede veri toplama ve analizi sürecinde yer almıştır.

Başak Turan: KAR-DER bünyesindeki yer alan önemli sosyal araştırmacılarıdır. Uluslararası ilişkiler uzmanıdır ve yurtiçi ve yurtdışında gerçekleştirilen projelerde görev yapmıştır. İstihdam ve medya söylem çözümlemesi alanlarında uzmanlık sahibidir. Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisi olarak veri toplama, veri girişi, veri temizleme ve analizi tecrübesine sahiptir ve aynı zamanda SPSS ve MS Project yazılımlarında yetkinlik sahibidir. Çeşitli projelerde ekip lideri ve uzmanlara asistan olarak görev yapmıştır.

